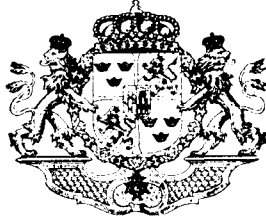

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK

HÄLSO- OCH SJUKVÅRD

SINNESSJUKVÅRDEN I RIKET

ÅR

1913

AV

KUNGL. MEDICINALSTYRELSEN

STOCKHOLM 1915

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

143310

INLEDNING

TILL

**Sinnessjukvården i riket / Kungl. Medicinalstyrelsen. – Stockholm, 1913-1941. - (Sveriges officiella statistik).
Täckningsår: 1911-1939.
1911-1939 med innehållsförteckning på franska. - 1914-1920 med fransk parallelltitel: Soins médicales aux aliénés en Suède, 1921-1939: Soins médicaux aux aliénés en Suède.**

Föregångare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. K, Hälso- och sjukvården. 2, Överstyrelsens över hospitalen underdåniga berättelse för år ... – Stockholm : Norstedt, 1862-1910.

Täckningsår: 1861-1910.

Överstyrelsens över hospitalen underdåniga berättelse för år ... ersattes 1903 av Medicinalstyrelsens underdåniga berättelse angående sinnessjukvården i riket året 1901

Överstyrelsen över hospitalen ersattes 1902 av Medicinalstyrelsen.

Efterföljare:

Ingår fr.o.m. 1940 i:

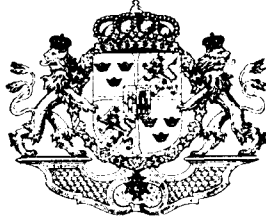
Allmän hälso- och sjukvård / Socialstyrelsen. – Stockholm, 1913-1982. - (Sveriges officiella statistik).

Täckningsår: 1911-1979.

Sinnessjukvården i riket. År 1913. – (Sveriges officiella statistik).
Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2011.

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK

HÄLSO- OCH SJUKVÅRD

SINNESSJUKVÅRDEN I RIKET

ÅR

1913

AV

KUNGL. MEDICINALSTYRELSEN

STOCKHOLM 1915

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

143310

Innehållsförteckning.

Underdånig berättelse (sid. 3—27).

I. Av Kungl. Maj:t och Riksdag beslutade viktigare åtgärder för sinnessjukas vård	sid. 3.
II. Anstalter för sinnessjuka	» 6.
a) Statens hospital och asylor	» 6.
1. Byggnader	» 6.
2. Utrymme	» 9.
3. Mathållning och utspisning	» 10.
4. Tjänstemän och betjäning	» 11.
5. De sjukas sysselsättning och förströelser	» 12.
6. Religionsövningar och föreläsningar	» 14.
7. Sjukvård	» 15.
b) Landstingens och vissa städers upptagningsanstalter	» 23.
c) Enskilda anstalter	» 23.
III. Antalet sinnessjuka och idioter inom riket	» 26.
Skyddsföreningen för sinnessjuka	» 27.

Bilagor.

I. Tabeller.

Tab. 1. Sammanställning av uppgifterna från offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka angående intagna och avförda samt den 31 december befintliga patienter	sid. 29.
» 2. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna, tillfrisknade, döda samt vid årets slut befintliga, med fördelning efter de särskilda sjukdomsformerna	» 30.
» 3. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna, tillfrisknade och döda, med fördelning efter kön och ålder	» 31.
» 4. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna, fördelade efter civilstånd, sjukdomens bestånd före intagningen samt antal förutgångna anfall	» 31.
» 5. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, fördelade efter sjukdomens form och efter ålder vid sjukdomens utbrott	» 32.
» 6. Översikt över de orsaker, under vilkas inflytelser sinnessjukdom kan anses hava uppkommit hos under året intagna	» 33.
» 7. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, fördelade efter stånd och yrke	» 34.
» 8. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, med fördelning efter hemort	» 35.
» 9. Översikt över tillfriskningsprocenten bland de under de senaste 10 åren å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna	» 35.
» 10. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka tillfrisknade	» 36.

IV

Tab. 11.	Översikt över dödsorsaker bland de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka avlidna	sid. 37.
» 12.	Översikt över tillfälliga sjukdomar bland de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka vårdade	» 38.
» 13.	Kriminalpatienter å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka	» 39.
	A. Underhållsdagar samt vid årets slut befintliga.	
	B. Å samtliga anstalter under året intagna och avförda.	
» 14.	Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna och avlidna, av dementia paralytica lidande	» 40
» 15.	Sammanställning av uppgifter från offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka angående antal sjukplatser, underhållsdagar och medeltal vårdade i de olika betalningsklasserna samt utspisnings- och totalkostnaden	» 41.
» 16.	Översikt över de vid offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka i och för den egentliga sjukvården anställda tjänstemän och betjäning	» 42.
» 17.	Sammandrag av redovisning över anslaget till hospitals underhåll	» 43.
» 18.	Inkomster för hospitals underhåll	» 44.
» 19.	Utgifter för hospitals underhåll	» 44.
» 20.	Sammandrag av kyrkoherdarnes och hälsovårdsnämndernas uppgifter om sinnessjuka och idioter i riket	» 46.
II.	<i>Överinspektörens för sinnessjukvården i riket berättelse över sin verksamhet under år 1913</i>	» 48.

Table des matières.

A. Rapport au Roi (pages 3—27).

I.	Mesures d'une certaine importance décrétées par le Gouvernement et la Diète, page	3.
I.	Etablissements d'aliénés	» 6.
a)	Hôpitaux d'aliénés et Asyles de l'Etat	» 6.
1.	Edifices	» 6.
2.	Espace	» 9.
3.	Nourriture	» 10.
4.	Employés et service inférieur	» 11.
5.	Occupation et récréation des malades	» 12.
6.	Exercices religieux et enseignement	» 14.
7.	Soins aux malades	» 15.
b)	Etablissements de refuge des Conseils généraux ou de quelques villes	» 23.
c)	Etablissements privés	» 23.
II.	Nombre des personnes en Suède atteintes d'aliénation mentale et d'idiotisme	» 26.
La	Société protectrice des aliénés	» 27.

B. Annexes.

Note. m. = hommes; kv. = femmes; s.a = somme.

I. Tableaux.

Tabl. 1. Résumé des données des hôpitaux d'aliénés publics indépendants sur les malades admis, renvoyés et restants le 31 décembre	page 29.
<i>Col. 1.</i> Hôpitaux, asyles ou refuges d'aliénés. <i>Col. 2.</i> Malades admis, les transferts des autres hôpitaux d'aliénés publics indépendants non compris. <i>Col. 3.</i> Malades admis, non soignés à d'autres hôpitaux d'aliénés publics indépendants. <i>Col. 4.</i> Transferts des autres hôpitaux d'aliénés publics indépendants. <i>Col. 5-10.</i> Renvoyés: <i>Col. 5.</i> guéris; <i>Col. 6.</i> état amélioré; <i>Col. 7.</i> non guéris; <i>Col. 8.</i> à d'autres hôpitaux d'aliénés de l'Etat; <i>Col. 9.</i> décédés; <i>Col. 10.</i> non malades à l'admission. <i>Col. 11.</i> Malades restants le 31 déc. <i>Col. 12.</i> Nombre d'expectants le 31 déc.	
2. Aperçu sur les malades admis, guéris, décédés et restants à la fin de l'année auxdits hôpitaux, avec répartition d'après les formes de la maladie	30.
<i>Col. 2, 3.</i> Voir Tabl. 1, col. 2 et 3. <i>Col. 4.</i> Guéris. <i>Col. 5.</i> Décédés. <i>Col. 6.</i> Restants le 31 déc.	
3. Aperçu sur les malades admis, guéris et décédés auxdits hôpitaux, avec répartition d'après le sexe et l'âge	31.
<i>Col. 1.</i> Voir Tabl. 2, col. 2-5. <i>Col. 13.</i> Inconnu. <i>Col. 14.</i> Total. <i>Col. 15.</i> Totaux. — <i>Alinéa 1.</i> De 15 jusqu'à 20 ans. <i>Alinéa 2.</i> Voir Tabl. 1, col. 2.	
4. Aperçu sur les malades admis auxdits hôpitaux, répartis d'après l'état civil, la durée de la maladie avant l'admission à l'hôpital et le nombre des crises antérieures	31.
<i>Alinéas 4 et 5.</i> Excl. les imbéciles et les idiots, ainsi que ceux, qui n'étaient pas malades à l'admission; voir aussi Tabl. 1, col. 2. et 3. resp.	
5. Aperçu sur les malades admis pour la 1 ^{re} fois auxdits hôpitaux, répartis d'après la forme de la maladie et d'après l'âge à l'explosion de celle-ci	32.
<i>Col. 12.</i> Au-dessus de 70 ans <i>Col. 13-15.</i> Voir Tabl. 3, col. 13-15.	
6. Aperçu sur les causes sous l'influence desquelles la maladie pourrait avoir son origine	33.
<i>Col. 1.</i> Causes. <i>Col. 2, 3.</i> Voir Tabl. 1, col. 2, 3. — Répartition par sexe.	
7. Aperçu sur les malades admis pour la 1 ^{re} fois auxdits hôpitaux, avec répartition d'après position sociale et profession	34.
<i>Col. 1.</i> I. Agriculture, pêche, etc. — II. Industrie et métiers. — III. Commerce et communication. — IV. Fonctions et emplois publics ainsi que lettres. — V. Autres. — VI. Métiers non fixes ou inconnus.	
8. Aperçu sur les malades admis pour la 1 ^{re} fois auxdits hôpitaux, avec répartition d'après le lieu d'origine	35.
<i>Col. 2.</i> Campagne. <i>Col. 3.</i> Villes. <i>Col. 4.</i> Total. <i>Col. 5.</i> Malades admis sur 100 000 de la population moyenne.	
9. Le pourcentage des guéris parmi les malades admis auxdits hôpitaux pendant ces 10 dernières années	35.
<i>Col. 1.</i> Numéro de l'année d'admission. <i>Col. 2.</i> Année. <i>Col. 3.</i> Admis, les transferts des autres hôpitaux d'aliénés non compris. <i>Col. 4.</i> Dont lors de l'admission à compter comme incurables. <i>Col. 5.</i> Guéris pendant une de ces 10 années. <i>Col. 6.</i> Pourcent de guérisons des admis compris dans la col. 3. <i>Col. 7.</i> Idem, déduction faite de ceux compris dans la col. 4.	
10. Aperçu des malades guéris auxdits hôpitaux	36.
<i>Col. 2-6.</i> Séjour à l'hôpital. <i>Col. 7-12.</i> Durée de la maladie à partir de son début. <i>Col. 13.</i> Inconnu. <i>Col. 14.</i> Total, hommes et femmes. <i>Col. 15.</i> Totaux.	
11. Aperçu des causes de décès des malades admis auxdits hôpitaux . . .	37.
12. Aperçu des maladies occasionnelles parmi les malades soignés auxdits hôpitaux	38.

Tabl. 13. Malades criminels auxdits hôpitaux	page 39.
A. Nombre de jours d'entretien ainsi que les malades restant à la fin de l'année.	
<i>Col. 2.</i> Jours d'entretien. <i>Col. 3.</i> Moyennes des soignés par jour.	
<i>Col. 4.</i> Restants le 31 déc. H., F., Total.	
B. Admis et renvoyés dans toutes les institutions pendant l'année.	
<i>Col. 2.</i> Comptés comme fous. <i>Col. 3.</i> Prisonniers aux travaux forcés.	
<i>Col. 4.</i> Prévenus. <i>Col. 5.</i> Cas d'observation.	
14. Aperçu des malades admis auxdits hôpitaux et décédés souffrant de démence paralytique	40.
<i>Col. 1—3.</i> Admis: <i>Col. 1.</i> Voir Tabl. 7, col. 1. <i>Col. 2.</i> Exerçant un métier. <i>Col. 3.</i> Membres de famille. <i>Col. 4—10.</i> Décédés: <i>Col. 4.</i> Âge lors du décès. <i>Col. 5—10.</i> Durée de la maladie à partir de son début. — <i>Admis:</i> Etat civil; lieu de domicile; cause probable de la maladie.	
15. Résumé des données desdits hôpitaux sur le nombre des lits, des jours d'entretien, moyenne des malades soignés dans les diverses classes de payment, frais d'entretien et dépenses totales.	41.
<i>Col. 2.</i> Nombre des lits à la fin de l'année: aux hôpitaux de l'Etat, aux refuges des Conseils généraux ou d'une Commune. <i>Col. 3.</i> Jours d'entretien sur idem. <i>Col. 4.</i> Moyennes des soignés sur idem. <i>Col. 5.</i> Dépenses pour alimentation des malades: totales, par jour d'entretien. <i>Col. 6.</i> Dépenses totales pour les soins aux malades: total, moyennes par malades et jour, par malade et an.	
16. Aperçu sur les employés pour le service hospitalier proprement dit dans ces hôpitaux.	42.
<i>Col. 2.</i> Médecins. <i>Col. 3.</i> Personnel de surveillance. <i>Col. 4.</i> Gardes-malades. <i>Col. 5.</i> Moyennes des places occupées. <i>Col. 6.</i> Nombre des malades gardés par chaque infirmier.	
17. Relevé du Rapport concernant les sommes affectées au service hospitalier	43.
18. Recettes d'entretien des hôpitaux.	44.
19. Dépenses d'entretien des hôpitaux	44.
20. Relevé des rapports du clergé et des Commissions municipales de santé concernant les aliénés et les idiots du Royaume	46.
II. Rapport de l'Inspecteur général du soin des aliénés sur son activité en 1913	48.

Till KONUNGEN.

Medicinalstyrelsen får härmed överlämna underdånig berättelse angående *sinnessjukvården* i riket för år 1913. Till en början lämnar styrelsen en översikt över de av Kungl. Maj:t och Riksdagen härutinnan beslutade

viktigare åtgärder. Berättelsen omfattar därefter redogörelse för statens hospital och asyler, landstingens och de större städernas upptagningsanstalter för sinnessjuka samt enskilda anstalter. Slutligen meddelas en redogörelse över antalet i riket befintliga sinnessjuka och idioter samt för skyddsföreningens för sinnessjuka verksamhet. Berättelsen åtföljes dels av tabellariska översikter angående sjukvården å anstalter och därmed sammanhängande förhållanden samt rörande inkomster och utgifter för hospitalens underhåll, dels av sammandrag av 1913 års redovisning över till hospitalsväsendet anslagna medel ävensom av kyrkoherdarnas uppgifter om sinnessjuka och idioter. De tabellariska översikterna angående sjukvården omfatta även verksamheten vid vissa större, landsting eller större städer tillhörande upptagningsanstalter, nämligen länsavdelningarna vid rikets hospital, sjukhuset vid Långbro samt upptagningsanstalterna vid Ulvsunda och i Nyköping. Slutligen följer överinspektörens för sinnessjukvården i riket berättelse för år 1913.

Underdånigst
B. BUHRE.

HERM. PETERSSON.
FRED. BISSMARK.

RICHARD STENBECK.
CARL HESSER.

Ernst Klinckowström.

Stockholm den 11 december 1914.

I. Av Kungl. Maj:t och Riksdag beslutade viktigare åtgärder för sinnessjukas vård.

Referent: medicinalrådet Stenbeck.

Riksdagen har i anledning av Kungl. Maj:ts proposition anvisat ett anslag av 3 300 000 kronor för uppförande av ett *nytt hospital invid Strängnäs å biskopsbostället Sundby n:r 1 om 2 mantal i Strängnäs socken*, avsett för 800 sinnessjuka. Genom nåd. remiss den 28 juni 1913 anbefalldes medicinalstyrelsen att, efter granskning av ett av särskilt tillkallade sakkunniga afgivet yttrande angående kostnaderna för ifrågavarande hospital, inkomma med förslag i syfte, att hospitalet skulle kunna uppföras för det av Riksdagen för ändamålet beräknade belopp, och bemyndigades styrelsen genom nåd. brev den 19 september 1913 att för ändamålet tillkalla arkitekten T. Stenberg, som uppgjort ritningar till hospitalet i fråga, samt två andra sakkunniga personer. Genom beslut den 3 oktober har medicinalstyrelsen kallat f. d. generaldirektören K. Linroth samt t. f. överläkaren E. Lauritzen att jämte t. f. medicinalrådet R. Stenbeck och t. f. överinspektören A. Petré som representanter för medicinalstyrelsen delta i behandlingen av ärendet i fråga.

Genom nåd. brev den 30 juni 1913 har *ändrad lönestat för vissa tjänstemän vid hospitalen* fastställts. Avlöningen till biträdande läkare höjdes från 3 500 till 4 500 kronor, dock att för biträdande läkare, som förordnats på viss tid, avlöningen skall utgå med allenast 4 000 kronor. Alla underläkartjänsterna vid hospitalen förändrades till biträdande läkartjänster. Vidare bestämdes, att ersättning till medicine kandidat, som förordnas att under ordinarie tjänsteinnehavares semester, under vakans eller annan ledighet som extra läkare biträda vid sjukvården, skall utgå med 8 kronor för dag jämte sådana naturaförmåner, som tillkomma biträdande läkare, samt resekostnadsersättning enligt gällande resereglemente.

Genom samma nådiga brev fastställdes även *avlöningsstat för Östersunds hospital*; antalet läkare utgör fyra, en överläkare, en hospitalsläkare och två biträdande läkare; avlöningen utgår med samma belopp som till motsvarande läkare vid rikets övriga anstalter; sysslomannens avlöning utgår med 3 500 kronor.

Slutligen bestämdes avlöningen åt predikanter, sekreterare och bokhållare vid Västerviks och Sätters hospital, varjämte avlöningen till predikanten vid Visby hospital höjdes från 300 till 400 kronor.

Sedan den i förra årets berättelse omnämnda utredningen anående kostnaderna för en sjukvårdspaviljong och en uthusbyggnaden av trä å lägenheten *Tomtebo i Korsberga* blivit av medicinalstyrelsen i skrivelse den 19 maj 1913 till Kungl. Maj:t överlämnad, har Kungl. Maj:t genom nåd. brev den 3 oktober 1913 uppdragit åt medicinalstyrelsen att å nämnda lägenhet låta uppföra en dylik sjukvårdspaviljong samt, som ersättning för en del uthusbyggnader, som under år 1912 nedbrunnit, en uthusbyggnad och ett svinhus och för ändamålet anvisat 55 030 kronor. Sedan det visat sig möjligt, att ovan nämnda sjukhuspaviljong skulle kunna utföras av sten i stället för av trä, utan att det anvisade anslaget behövde överskridas, fattades av medicinalstyrelsen beslut härom, varom und. anmälan gjordes.

Genom nåd. brev den 18 juli 1913 har Kungl. Maj:t beträffande *den inom Korsberga socken organiserade familjevården för sinnessjuka* medgivit, att, i den mån medicinalstyrelsen funne lämpligt, ovannämnda familjevård finge utsträckas till de från centralhemmet i Korsberga lätt tillgängliga delarna av Bäckseda och Myresjö socknar.

Genom nåd. brev den 29 juni 1912 anbefalldes medicinalstyrelsen att avgiva utredning, huruvida behovet av ökad sinnessjukvård i riket skulle kunna vinnas genom *utvidgning av vissa bland nu befintliga vårdanstalter för sinnessjuka* samt i sammanhang därmed angående möjligheten att in-draga Malmö asyl. Sedan medicinalstyrelsen uti und. skrivelse den 26 mars 1913 avgivit utredning och förslag i ärendet, har Kungl. Maj:t den 19 september 1913 anbefallt medicinalstyrelsen att tillsätta kommissioner med åliggande att utarbeta förslag med tillhörande ritningar till ny- och ombyggnader vid *Växjö hospital* samt vid *Piteå och Lunds hospital och asyl* för det antal sinnessjuka, som kunde av förhållandena betingas, med rätt för kommissionen för ifrågasatt utvidgning av Växjö hospital, att med ägare av mark invid nämnda hospital träda i förhandling om förvärfv av mark för utvidgning av hospitalets område. Vidare förordnades, att ifrågavarande kommissioner skulle bestå av f. d. generaldirektören K. Linroth, såsom ordförande, samt som ledamöter i varje särskild kommission överläkaren vid den anstalt för sinnessjuka, vars utvidgning vore föremål för utredning inom kommissionen, och arkitekten hos medicinalstyrelsen samt två andra sakkunniga. Som sakkunniga ledamöter i ovannämnda kommissioner utsåg medicinalstyrelsen t. f. medicinalrådet Richard Stenbeck och t. f. överläkaren Einar Lauritzen. Beträffande Malmö asyl uppdrogs åt kammarkollegium att verkställa utredning angående äganderätten till nämnda anstalts tomtområde.

Till 1912 års riksdag avgav Kungl. Maj:t proposition om anslag å 458,600 kronor för uppförande av ekonomibygnad, bostadshus för överläkaren samt bostadshus för gift personal ävensom för ny värmeledning m. m. vid *Stockholms hospital*. Med framhållande av att de beräknade kostnaderna torde utan olägenhet kunna något nedbringas och att särskilt bostadshuset för gift personal skulle kunna uppföras till väsentligt lägre pris än det beräknade, beviljade Riksdagen ett till 440 000 kronor sänkt anslag. Sedan

utredning verkstälts, huru kostnaderna skulle kunna på lämpligaste sätt nedbringas, och nya förenklade ritningar till samtliga husen blivit uppgjorda, uppdrog Kungl. Maj:t den 3 oktober 1913 åt medicinalstyrelsen att föranstalta om utförande av byggnadsarbetet och övriga anläggningar i enlighet med de senast uppgjorda förslagen.

Genom nåd. brev den 24 okt. 1913 har beträffande *sättet för tillsättande av biträdande läkare* föreskrivits, att styrelsen ägde, utan hinder av bestämmelserna i § 19 av förnyade nådiga stadgan angående sinnessjuka den 14 juni 1901, att från ingången av år 1914 förordna sökande, som är legitimerad läkare och vid ansökningstidens utgång under minst tre år tjänstgjort såsom läkare vid statens anstalter för sinnessjuka eller därmed jämförlig sinnessjukanstalt samt därvid visat sig vara ägnad för läkarbefattning vid sinnessjukvården, att *tills vidare* vara biträdande läkare vid statens anstalter för sinnessjuka.

Kungl. Maj:t har den 31 december 1913 förordnat, att *för behörighet till asyl- eller hospitalsläkarbefattning* erfordras att vara legitimerad läkare och vid ansökningstidens utgång under minst tre år hava tjänstgjort såsom läkare vid statens anstalter för sinnessjuka eller därmed jämförlig sinnessjukanstalt samt därvid visat sig vara ägnad för läkarbefattning vid sinnessjukvården.

Genom testamente hade framlidne överläkaren vid Kristinehamns hospital Axel Enwall förordnat, dels att vart femte år nio tiondelar av avkastningen av en till staden Kristinehamn av Enwall testamenterad fond, benämnd »*Axel och Agnes Enwalls donationsfond*», skulle överlämnas till direktionen för hospitalet, vilken ägde att använda det sålunda donerade beloppet till något för hospitalet nyttigt ändamål, för vilket staten icke vore skyldig att ansvara, dels ock att av Enwalls bibliotek alla de böcker, som anginge medicin, skulle såsom gåva tillfalla nämnda hospitals bokförråd. Genom beslut den 1 augusti 1913 har Kungl. Maj:t förordnat, att ifrågavarande donationer må av direktionen för Kristinehamns hospital mottagas.

Statsrådet och chefen för civildepartementet anmodade i september 1913 t. f. överinspektören för sinnessjukvården i riket, med. dr Daniel Alfred Petrén, vice ordföranden i direktionen för Malmö asyl, stadsläkaren i Malmö Emil August Fornmark, advokaten, vice häradshövdingen Gösta Huselius, ledamoten av riksdagens Andra kammare, hemmansägaren David Pettersson i Bjälbo samt ledamoten av riksdagens Andra kammare, vice ordföranden i direktionen för Västerviks hospital, borgmästaren Axel Olof Rune, att inom civildepartementet *dels verkställa revision av gällande bestämmelser angående intagande å sinnessjukanstalt ävensom av gällande stadga angående sinnessjuka i övrigt, dels i sammanhang därmed verkställa utredning, huruvida och på vad sätt lindring i de mindre bemedlades kostnader för hospitalsvård må kunna åstadkommas, dels ock, efter utredning, avgiva förslag i fråga om förbättring av vården av sinnesslöa och inspektionen av sinnesslöanstalter.*

II. Anstalter för sinnessjuka.

a) Statens hospital och asyler.

1. Byggnader.

Stockholms hospital. Kvinnoavdelningarna 4 och 5 hava förändrats för att erhålla en upptagningsavdelning för akuta fall. Den nya avdelningen omfattar två större och en mindre sjuksal, ett rum för två sjuka och fyra separationsrum, av vilka två, avsedda för mera oroliga sjuka, äro genom en mindre korridor avskilda från närgränsande rum. Till avdelningen höra vidare ett större badrum med tre badkar, avsett för prolongerade bad, och ett mindre badrum för snyggingsbad; dessutom finnes ett rum för undersökning, ett rum för översköterska och ett rum för två sköterskor. I öppen förbindelse med korridoren finnes vidare ett sällskapsrum. Till avdelningen höra dessutom fem vattenklosetter. Avdelningen har särskild ingång, hvarigenom det blir möjligt att omedelbart å avdelningen utifrån mottaga de sjuka, sedan en körbar väg till avdelningens entré hinner att anläggas. Det ofta nog störande avlämnandet av sjuka vid huvudentrén kan därigenom för framtiden undvikas. Antalet platser å denna nya avdelning är 24, och fördelningen på de olika lägenheterna möjliggör separerandet av oroligare sjuka från de mera stillsamma. Kostnaden för avdelningens ordnande har uppgått till 25 315 kronor.

Uppsala hospital och asyl. Kvinnoavdelningens huvudbyggnad vid hospitalet har försetts med centraluppvärmning medelst ånga och med varmvattenberedning. För pannorna har utrymme beretts i källaren under byggnadens mittparti. Uppvärmning sker genom ångradiatorer, vilka i enkelrummen äro inbyggda i väggen mot korridoren. — Badrummen å avdelningen C II på såväl mans- som kvinnoavdelningarna hava utvidgats för att möjliggöra anordnandet av långbad. — Sjukvårdspersonalens familjebostäder hava försetts med ledningar för elektrisk belysning. — Målningen av fasaderna å hospitalets mansavdelningar har fortsatts. — Uppförandet av bostadshus för överläkaren, tre bostadshus för gift personal samt verkstadshus har under året påbörjats och fortskridit så, att samtliga husen vid årets slut voro under tak. — Två ångpannor i uppvärmnings- och belysningscentralen vid asylen hava utbytts mot två effektivare vattenörpannor, vardera med 120 kvmts eldyta från Munktells mekaniska verkstad i Eskilstuna.

Vadstena hospital och asyl. Å vinden till kvinnoavdelningen B äro två betjäningsrum anordnade. — Skölj- och torkrummen å mansavdelningen K äro påbyggda en våning. Det vunna rummet ca 128 kbm., egentligen avsett för tuberkulösa, är apterat till övervakningsavdelning för 8 oroliga män.

Värjö hospital. Pumpverket vid Sandvik har utvidgats. — En linbaneanläggning för transport av stenkol från upplaget vid Värjö—Tingsrydsjärnvägen till ångpannehuset har utförts.

Västerviks hospital. Ett koksskjul, ett kallbadhus och ett brandredskaps-skjul hava uppförts. — Det vid lägenheten Stensvederna befintliga bostadshuset har undergått en genomgripande reparation. — I paviljongerna 18 ö. och n. har inretts ett skorrum, och paviljongerna 8 och 9 hava försetts med skölj- och torkrum. — Vid paviljongerna 8 ö. och n. har anordnats en för båda paviljongerna gemensam promenadgård. — Ett av vedskjuln har inretts till rymliga verkstäder för snickeri och målning. — Uppförandet av ett växthus har påbörjats.

Visby hospital. Tvättavdelningen har reparerats och utvidgats med, ursprungligen för oroliga sjuka avsedda, tre celler.

Lunds hospital och asyl. Den i förra årets berättelse omnämnda till- och ombyggnaden av avdelningen C å hospitalets mansavdelning har under året slutförts. Den härigenom vunna övervakningsavdelningen omfattar två salar med plats för 10 resp. 7 sjuka, tre enkelrum, badrum med 5 badkar för prolongerade bad samt dessutom rum för betjäning, klosett och förråd. Avdelningen, som togs i bruk i februari 1913, har visat sig väl motsvara sitt ändamål. — De utslitna trägolven i några korridorer hava ersatts med plattor. — I ångpannehuset har en ny matarpump anskaffats. — Spårvägsnätet har kompletterats med omkring 460 meter spår. — Svinhuset har tillbyggt och försetts med vatten- och avloppsledningar. — Pumphuset har tillbyggt och försetts med en centrifugalpump, som genom en grövre sugledning satts i förbindelse med en del borrhunnar. — Växthuset har utvidgats. — Under året har arbetet med förändring och utvidgning av den elektriska belysningen påbörjats.

Göteborgs hospital. Å vinden till paviljongen för 1:sta klass sjuka hava fyra bostadsrum för betjäning anordnats. Två liggverandor hava uppförts i anslutning till övervakningssalarna i nämnda paviljong. — Växthuset har tillbyggt och försetts med ny värmeledning. — Fem enkelrum tillhörande mansavdelningen för allmänna klassens sjuka hava försetts med nya golv av ekstav i asfalt på betong. — Golvet i korridoren till mansavdelningen I har försetts med linoleummatta. — Planeringsarbetena å området vid paviljongen för 1:sta klassens sjuka har fortgått och torde under loppet av innevarande år fullbordas. — Anordningar hava vidtagits å mansavdelningens värmeledning för ett bättre tillgodogörande av avloppsången från belysningsmaskinerna. — En kontrollapparat av typen »Mono» har uppsatts i maskinrummet för kontroll av eldningen under pannorna.

Vänersborgs hospital och asyl. Ett bostadshus med tre rum och kök, avsett för förste maskinisten, har uppförts. — Växthuset har utbyggt för att erhålla lägenheter för fruktförvaring och slöjd. — Vid torpet Skogen har uppförts ett bostadshus och vid torpet Jula en ladugårdsbyggnad. — Å vinden till paviljong 10 hava fyra rum för betjäning inretts. — Arbetet med installering av vattenklosetter i paviljongen 3 och 8 har avslutats och i paviljongen 5

och 10 påbörjats. — Fem nya badkar av fajans hava anskaffats för paviljong 5, och rörsystemet i ett badrum tillhörande nämnda paviljong har försänkts i väggar och golv. — Tvättlokalens utslitna cementgolv har ersatts med nytt golv av trottoarklinkor.

Kristinehamns hospital. Samlingshuset har försetts med en utbyggnad för klosetter och toalett. — Ett bostadshus om två bostads- och ett expeditjonsrum samt kök för biträdande uppsyningsman har uppförts.

Säters hospital. En större foderlada och ett redskapsskjul hava uppförts. — Paviljongerna 18 a, 16 c och 16 d hava försetts med en gemensam promenadgård. — Begravningsplats har ordnats och blivit tagen i användning, sedan den blivit på vederbörligt sätt invigd.

Piteå hospital och asyl. Bostadshuset för uppsyningsman blev färdigt och taget i bruk; förra uppsyningsmansbostaden i administrationshuset har apterats till expeditjonsrum för hospitalsläkaren, apotek, laboratorium samt operationsrum. — Uppförandet av två bostadshus för gift personal (två familjer i varje hus) har påbörjats; likaledes av en ny målarverkstad.

Angående de kostnader för underhåll och förbättringar av byggnader och gårdar, vilka bestritts av respektive direktitioner, hänvisas till Tab. 19 i tabellavdelningen.

Medicinalstyrelsen har under år 1913 avslutat kontrakt med nedanstående firmor om nyanläggningar och väsentligare reparationer vid statens hospital:

	Kronor.
1) Ingenjörfirman Ghabro, Stockholm, ang. uppförande av två elektriska hissar vid Östersunds hospital	9 900
2) Fabrikör D. N. Perner, Sundsvall, ang. uppförande av fyra mat-hissar vid Östersunds hospital	4 920
3) Aktiebolaget Sana, Malmö, ang. anläggning av vatten- och avloppsledningar vid Östersunds hospital	145 680
4) Byggmästaren F. A. Karlsson, Gävle, ang. uppförande av bostadshus för överläkaren, tre bostadshus för betjäning samt ett verkstadshus vid Uppsala hospital och asyl	108 200
5) Värmeledningsaktiebolaget Calor, Stockholm, ang. anläggning av värmeledning i ovannämnda bostadshus för överläkaren och verkstadshus	6 420
6) Aktiebolaget Gas, Vatten och Värme, Stockholm, ang. anläggning av vatten- och avloppsledning i ovannämnda hus	6 630
7) Elektriska aktiebolaget A. E. G., Stockholm, ang. elektriska ledningar för belysning i ovannämnda hus	5 778
8) Värmeledningsaktiebolaget Celsius, Göteborg, ang. ångpanneanläggning vid Östersunds hospital	52 750
9) Aktiebolaget Sana, Malmö, ang. anläggning av värmeledning vid Östersunds hospital	128 120

	Kronor.
10) Värmeledningsaktiebolaget Calor, Stockholm, ang. leverans av köks- och tvättapparater vid Östersunds hospital	51 710
11) Elektriska aktiebolaget A. E. G., Stockholm, ang. elektrisk installation vid Lunds hospital och asyl	96 565
12) Aktiebolaget Gas, Vatten och Värme, Stockholm, ang. värmeledning i paviljongen för kvinnor vid Uppsala hospital	24 980
13) Byggmästaren Ax. Pettersson, Uppsala, ang. byggnadsarbeten för nämnda värmeledning	9 470
14) Carl Holmbergs mekaniska verkstad, Lund, ang. leverans av bakugn vid Östersunds hospital	6 400
15) Ingenjör Algot Dahlström, Stockholm, ang. anläggning av vägar vid Östersunds hospital	10 800

2. Utrymme.

Platsantalet har under året ökats på följande sätt: å Lunds hospital hava tillkommit 5 platser för män genom förändring i C-paviljongen; å Kristinehamns hospital hava en del platser, som förut stått i reserv, upptagits i det fastställda antalet, varigenom platsantalet ökats med 20 för män och 12 för kvinnor.

Fördelningen av sjukplatser inom de olika anstalterna var vid redovisningsårets slut följande:

A n s t a l t .	I klass		Allmän klass		Landstings, resp. stads, klass		Summa
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	
Stockholms hospital	10	10	115	120	—	—	255
Uppsala » och asyl	30	—	630	580	12	12	1 264
Nyköpings »	—	—	117	69	—	—	186
Vadstena » och asyl	13	13	400	374	—	—	800
Växjö »	5	5	120	120	20	20	290
» » krim:avd.	—	—	100	—	—	—	100
Västerviks »	—	—	415	385	—	—	800
Visby »	—	—	21	42	—	—	63
Lunds » och asyl	15	15	587	587	14	14	1 232
Malmö asyl	—	—	48	76	—	—	124
Göteborgs hospital	25	25	133	109	41	34	367
Vänersborgs » och asyl	—	—	520	530	15	15	1 080
Kristinehamns »	—	—	380	400	10	10	800
Säters »	—	—	410	390	20	10	830
Härnösands »	—	—	130	115	12	12	269
Piteå » och asyl	—	—	204	166	—	—	370
Summa	98	68	4 330	4 063	144	127	8 830
	166		8 393		271		
	8 559						

Antalet expektanter vid årets slut uppgick till 3 299 emot 2 925 vid förra årets slut.

Om platsförhållandena vid Uppsala hospital och asyl anför överläkaren bland annat följande: »De 1 210 statsanstalten tillhörande platserna å allmänna klassen äro på följande sätt fördelade å upptagningsområdets olika delar: Stockholms stad 275, Stockholms län 331, Uppsala län 191, Gävleborgs län 380 och Eskilstuna provinsialläkardistrikt 33. Uppsala län har haft ett väsentligt större antal patienter i vård än det enligt denna fördelning skulle ha rättighet till. Vid årets slut vårdades 243 patienter (120 män och 123 kvinnor) från detta län, oavsett de 24, som vårdades å upptagningsanstalten. Övriga delar av området ha däremot haft ett mindre antal patienter på anstalten, än de skulle vara berättigade till, detta beroende dels på överbeläggningen av patienter från Uppsala län, dels därpå att ett antal patienter från andra anstalters upptagningsområde (vid årets slut 243, 142 män och 101 kvinnor) vårdades på anstalten. Huru pass otillräckligt anstaltens antal platser är för upptagningsområdet framgår av förhållandena inom Uppsala län. Oaktat detta län erhållit vård för 40 % flera patienter än det antal, vartill det är berättigat, är dess platsbehov icke fyllt. Ett icke obetydligt antal patienter äro anmälda, som icke kunnat intagas, och det klagas mycket — särskilt från Uppsala stad — över svårigheten att vårda alla de kroniska patienter, för vilka det icke finnes någon utsikt att inom den närmaste tid erhålla vård på statens anstalt.»

Överläkaren vid Vänersborgs hospital och asyl meddelar följande: »Vid intagningen av sjuka har alltjämt följts principen att i främsta rummet bereda plats för nyinsjuknade och därefter för våldsamma och på annat sätt svårskötta sjuka. Härigenom har behovet av vaksalsplatser ständigt vuxit. På kvinno sidan har genom upptagandet av dörrar mellan sovrum ytterligare 24 platser lagts under övervakning, och samma åtgärd förberedes å manssidan. Öppendörravdelningarna hava däremot långt ifrån varit fullbelagda.»

Överläkaren vid Piteå hospital och asyl framhåller, att tack vare de relativt rikligt tilltagna reservplatserna intet akut fall behövt vänta på inträde för någon längre tid.

3. Mathållning och utspisning.

Vid Stockholms hospital har under det gångna året förslag till ny utspisning för läkare och funktionärer av första klass utarbetats, vilket förslag efter av medicinalstyrelsen företagen granskning och modifikation fastställdes för framtida tillämpning. Funktionärsportioner enligt detta förslag skulle för år 1913 betinga ett portionspris av 149:s öre. Ehuru den för allmänna klassen gällande utspisningen i det stora hela visat sig god och relativt få klagomål från patienternas sida beträffande densamma brukat framföras, torde dock vissa delar av densamma kräva en förändring.

Uppgifter å såväl det i utgiftsstaterna fastställda priset å portion för betjäning samt sjuka av första och allmän klass som ock leveranspriset å mjölk och nötkött meddelas här nedan.

Uppgift å portionspris enligt utgiftsstat samt leveranspris å mjölk, fläsk och kött vid statens anstalter för sinnessjuka för år 1913.

A n s t a l t .	P r i s i ö r e f ö r					
	portion enligt utgiftsstat för			fet mjölk pr liter	salt fläsk pr kg.	färskt nötkött med ben pr kg.
	betjäning	sjuk å 1:a kl.	sjuk å allm. kl.			
Stockholms hospital	73·3	128·1	50·3	12·9	115	92
Uppsala > och asyl	66·1	130	44·2	12·4	115	82
Nyköpings >	73·9	—	47·6	11·25	107	78
Vadstena > och asyl	74·3	112·4	44·8	13	110	88
Växjö >	69·0	125·5	45·4	12	120	83
Västerviks >	76·0	—	48·0	13·5	120	87
Visby >	80·2	—	54·0	13	—	95
Lunds > och asyl	71·6	131	46·2	13	95	85
Malmö asyl	68·0	—	39·5	12·9	112	93
Göteborgs hospital	67·9	120·8	44·6	11·7	112	77
Vänersborgs > och asyl	71·7	—	44·3	12	107	84·5
Kristinehamus >	65·4	—	47·5	14	120	78
Säters >	70·0	—	48·4	13	119	95
Härnösands >	75·8	—	52·1	13	118	90
Piteå > och asyl	72·8 ¹	—	45·5	15·0	122·5	87

4. Tjänstemän och betjäning.

De i förra årets berättelse omnämnda tillkallade sakkunniga inom civildepartementet för utredning beträffande den lägre hospitalspersonalens uppförande på ordinarie stat hava den 29 september 1913 avgivit sitt utlåtande. De sakkunniga föreslogo, att såväl de manliga som de kvinnliga sjukvårdsbefattningarna samt de ekonomitjänster, vilka giva sina befattningshavare full sysselsättning och kunna betraktas såsom stadigvarande i den mening, att de erbjuda sina innehavare ett levnadskall, skola uppföras på ordinarie stat, d. v. s. stat, som blivit av Kungl. Maj:t och Riksdag godkänd. Övrig ekonomipersonal skulle anställas som fasta biträden. De sakkunnigas förslag innebär vidare en del bestämmelser angående personalens avlöning, antagande, utbildning, befordran, bestraffning m. m. Genom nåd. remiss den 17 okt.

¹ För manlig betjäning; för kvinnlig 66·3.

1913 anbefalldes medicinalstyrelsen att efter vederbörande hospitalsdirektioners hörande avgiva underdånigt utlåtande, vilket dock icke hann avgivas under redovisningsåret.

Under året hava följande tjänstemän vid rikets hospital med döden avgått: överläkaren vid Vadstena hospital och asyl T. G. W. Björck den 17 aug. hospitalsläkaren vid Vänersborgs hospital och asyl C. G. Trägårdh den 8 januari samt asylläkaren vid Lunds hospital och asyl K. V. Hultman den 9 maj.

5. De sjukas sysselsättning och förströelser.

Vid statsanstalterna hava under året utförts inalles 1 010 012 *dagsverken*; med beräkning av 300 arbetsdagar föråret och 8 791 i medeltal vårdade pr dag (Tab. 15) finnas i genomsnitt 38·2 % av patienterna varit sysselsatta med arbete. Vid de olika anstalterna har antalet arbetande patienter, uttryckt i procent, varit följande: Stockholm 27 %, Uppsala 45·4 %, Nyköping 38 %, Vadstena 39·5 %, Växjö 32·2 %, Västervik 32·6 %, Visby 48·2 %, Lund 38·4 %, Malmö 44·5 %, Göteborg 31·9 %, Vänersborg 47·8 %, Kristinehamn 34 %, Säters 37·3 %, Härnösand 50 %, Piteå 50 %.

Angående de sjukas sysselsättning meddelar överläkaren vid Kristinehamns hospital följande: »Vävning har under det gångna året i stor utsträckning införts å hospitalets mansavdelning. Det har visat sig möjligt att till intresserade och flitiga vävare uppfostra flera sådana sjuka, som på grund av farlighet för sig själva eller omgivningen, rymningstendenser eller andra kontraindikationer ej kunnat medtagas i utarbetet och därför tidigare antingen suttit sysslolösa eller på sin höjd plockat drev. I slutet av december voro på mansavdelningen i båda vävsalarna sysselsatta sammanlagt 22 patienter.»

Överläkaren vid Sätters hospital meddelar beträffande de sjukas sysselsättning följande: »Under året har en arbetsledarinna anställts med uppgift att söka uppfostra eller rättare återuppfostra patienterna till arbete. Då hon är kunnig i en mängd lättare handarbeten, har hon lyckats intressera åtskilliga patienter, som förut ej kunnat förmås att göra något, för sysselsättning. Hennes arbete har ur sjukvårdssynpunkt varit mycket tillfredsställande och även ur ekonomisk synpunkt har verksamheten varit givande då sådana saker som t. ex. tvättkorgar och sommarhattar bliva ganska billiga.

Beträffande de sjukas *förströelser* meddelar överläkaren vid Västerviks hospital följande: »Av förströelser må nämnas förutom de sedvanliga månadsfästerna å fästsalen och sommartiden på och vid dansbanan, slädparti, till vilket åtskilliga personer i staden ställt ekipage till patienternas förfogande, konsert av sällskapet »Harmoni» i Västervik, ett par »trolleri»-föreställningar, av vilka den ena omväxlade med sång och deklamation, konsert av Luttemanska kvartetten, Gamleby sångförening, en föreställning med sång, deklama-

tion och humoristiska föredrag. Fru Signe Rappe-Welden hade därjämte godheten att giva en konsert i hospitalets kyrka.»

Överläkaren vid Växjö hospital meddelar i detta avseende följande: »Konsserter ha anordnats av den kvinnliga personalens sångkör med eller utan biträde av solister, av hospitalets egen musikkår eller av tillfälligtvis i Växjö konserterande musikkapell. Grammofonkonserter förekomma reguljärt nästan varje helgdag. Bland hållna föredrag må särskilt nämnas ett av fröken Hildur Mellin över 'Florence Nightingale' samt ett av redaktör G. H. von Koch över 'Samhällshjälpen förr och nu', illustrerat med skioptikonbilder. En trolleriföreställning väckte, som vanligt vid detta slags nöje, stormande bifall och förtjusning. Dessutom hava såsom vanligt förekommit danstillställningar, om sommaren reguljärt ett par gånger i veckan å dansbanan, skridsko- och kälkbacksåkning, croquet- och tennisspel, fiske, roddturer, kafferep i det gröna o. s. v. Ett försök att efter mönster från engelska anstalter införa övningar i passande sportsgrenar för den manliga betjäningen torde däremot få anses misslyckat.»

Ur berättelsen från Vänersborgs hospital och asyl förtjänar att framhållas följande: »Förströelserna hava som förut bestått i de regelbundet återkommande månadsfästerna, jul- och midsommarfäster, ångbåtsutfärd, musikaliska underhållningar, trolleriföreställning, biografförevisning o. s. v. Utdelning av julklappar sker här i ganska stor omfattning och bereder patienterna synnerligen stor glädje. Särskilt kvinnorna sätta stort värde på att hava litet 'fint' att sätta på sig. Medel härtill tagas delvis ur den stora besparade flitpenningssumman. En annan form för förströelser, som rätt ofta anlitas å kvinnosidan, är anordnandet av 'privata' kaffebjudningar på avdelningarna. Den av patienterna, som är värdinna, får då såvitt möjligt är själv bestämma om vilka som skola inbjudas och om anordningarna i övrigt.»

Läkaren vid Malmö asyl omtalar bland annat: »Ett fåtal manliga och kvinnliga patienter hava besökt cirkus och biografer; dessutom smärre promenader, spårvagnsturer och utflykter i stadens parker och närmaste omgivningar. Ett särdeles omtyckt nöje är även (för en del kvinnor) att få bevista aftonsångsgudstjänsterna i någon av stadens kyrkor. De sedvanliga sommarutflykterna hava företagits till Torna Hällestad, därvid särskild järnvägsvagn av trafikledningen beredvilligt ställts till förfogande. Dessa utflykter äro mycket efterlängtade och utgöra långt i förväg föremål för vidlyftiga överläggningar samt äro naturligtvis av stor betydelse för patienterna på denna anstalt, belägen som den är mitt i hjärtat av en storstad utan möjlighet att förskaffa de sjuka en välbehörlig rekreation i det fria. Husarmusiken har ävenledes enligt gammal god sedvanja haft den godheten att, då den stora kastanjen på centralgården står i blom, giva en matiné för en tacksam publik av manliga och kvinnliga patienter.»

6. Religionsövningar och föreläsningar.

Predikanten vid *Stockholms* hospital anför i sin ämbetsberättelse bl. a. följande: »Den undervisning, som enligt instruktionen åligger predikanten, har även under det gångna året skett medels föredrag, åskådliggjorda med skioptikonbilder från folkbildningsförbundets föreläsningsbyrå; föredragen ha i allmänhet rört geografiska och litterära frågor, men även så prosaiska ting som korvtillverkning; de ha alltid varit talrikt besökta och följts med intresse. — — — Bokförrådet begagnas flitigt och böckerna bevaras i allmänhet ganska väl. Boklårens antal var under året 1976.»

Predikanten vid *Uppsala* hospital anför: »I stället för undervisning har med överläkarens tillstånd en kombinerad förströelseläsnings- och andaktsstund varje måndagsafton varit anordnad i hospitalskyrkan under de delar av året, då undervisningen bort pågå. Åtskilliga gånger har i dess ställe aftonunderhållning anordnats i asylens samlingssal med musik, sång, läsning samt avslutande psalmsång. Dessa aftnar ha varit mycket talrikt besökta.»

Predikanten vid *Vadstena* hospital meddelar: »S. k. skolundervisning har under vintermånaderna meddelats av undertecknad tvenne aftnar i veckan, lika fördelade mellan den manliga och kvinnliga avdelningen. De kvinnliga patienter, som därvid närvarit, hava vanligen utgjort omkring 15; de manliga däremot hava varit få. Alla deltagarna hava ägt skolunderbyggnad samt varit konfirmerade. Undervisningen har huvudsakligen varit anordnad såsom intellektuell förströelse men på samma gång åsyftande att giva lärdomar av ena eller andra slaget. Utom sång och bön har omväxlande förekommit: religiösa samtal över valda bibeltexter eller stycken i katekesen; behandling av något historiskt eller naturvetenskapligt ämne samt föreläsning ur böcker. Intresset för dessa undervisningsstunder har bland kvinnorna varit ganska livligt men bland männen ringa.»

Från *Västerviks* hospital anför predikanten: »En i ögonen fallande egenomlighet är, att såväl i kyrksalen i allmänhet som vid nattvardsbordet männen varit i avgjord majoritet, samt att jag funnit vida större resonans för enskilda samtal å mans- än å kvinnoavdelningarna. Härmed sammanhänger, att männen visat större lust att låna och läsa biblioteksböcker. Allt detta synes dock bero på förhållanden av mera tillfällig natur; en tendens till utjämning har också i år inträtt.»

Predikanten vid *Visby* hospital meddelar: »I de fester, som för patienterna anordnats, har predikanten i mån av tid och tillfälle deltagit; då så varit lämpligt, har därvid hållits ett kortare tal eller föredrag, något som av patienterna tydligen uppskattats. — — — Biblioteket har under det gångna året liksom förut flitigt begagnats både av personal och patienter.»

Predikanten vid *Malmö* asyl framhåller: »Vid gudstjänsten har härskat en god och andaktsfull stämning; i synnerhet de kvinnliga patienterna del-

taga med livligt intresse i gudstjänstens olika delar, psalmsång, bön och predikan.»

Från *Göteborgs* hospital berättar predikanten: »Besök hos de sjuka ha ofta ägt rum, varvid förekommit samtal i själavårdsangelägenheter ävensom i sådant, som kunnat intressera eller uppmuntra dem. Dessa besök och samtal hava mycket uppskattats av de sjuka och visat sig vara till mycket gagn; ty de veta, att de i läraren hava en vän, åt vilken de kunna anförtro sina angelägenheter, och på grund härav hava de med förtrolighet emottagit de tröstens, uppmuntringens och undervisningens ord, som de var i sin ställning fått höra av honom. Med glädje har jag även under det gångna året fått erfara, att prästens verksamhet bland de sjuka haft för sinnessjukvården stor betydelse och varit till välsignelse.»

Predikanten vid *Kristinehamns* hospital anför: »Biblioteket, som mycket flitigt anlitas för lån av böcker, har under året genom överläkarens försorg vunnit avsevärd tillökning — — —. Den av framlidne överläkaren doktor Axel Enwall till hospitalet donerade boksamlingen är nu fullständigt katalogiserad och omfattar 1 256 band.»

Predikanten vid *Härnösands* hospital yttrar: »Varje sön- och helgdag har med ytterst få undantag gudstjänst hållits i hospitalets kyrka. Den ordning, som följts, har varit en förkortning av handbokens högmässoritual, varvid under kyrkoårets olika tider variation ägt rum beträffande kyrkobövernerna och sångpartierna för att bereda deltagarna nödig omväxling. Hela gudstjänsten har varat endast 50—60 minuter, varav predikan tagit omkring 20 minuter. Antalet deltagare har i medeltal varit omkring 60, deras förhållande har varit oklanderligt, och intet störande uppträde har under året ägt rum. Åtskilliga bland patienterna, icke blott bland konvalescenterna utan även en och annan av de obotliga, hava haft påtaglig nytta av gudstjänsterna, antingen till verklig uppbyggelse eller ock till tillfällig uppmuntran, tröst och lättnad.»

7. Sjukvård.

Av under årets lopp i de å bifogade tabeller upptagna sjukhusen *intagna* sjuka hava 83·7 % förut ej vårdats å anstalt (**Tab. 1**).

Av intagna, med undantag av från annan anstalt överförda samt sinnesslöa och sinnessvaga, hava 70·1 % för första gången angripits av sinnessjukdom (**Tab. 4**) och 27·2 % hava genomgått ett eller flera anfall av sinnessjukdom; nämnda förhållande är okänt beträffande 2·5 %.

Sjukdomens bestånd efter dess uppkomst för de under året *tillfrisknade* (**Tab. 10**) har, uttryckt i procent, varit följande:

Under 3 månader	Från 3 intill 6 månader	Från 6 intill 12 månader	Från 1 intill 2 år	Från 2 intill 5 år	Över 5 år	Okänt
19·1	19·7	27·9	16·0	9·3	5·0	3·0

Bland samtliga inträffade *dödsfall* (484 emot 409 under föregående år) angivas dödsorsakerna för 32.6 % hava varit lungtuberkulos (32 % under 1912), för 15 % akut lunginflammation.

Beträffande förekomsten av lungtuberkulos å hospitalen anför överläkaren vid Uppsala hospital och asyl följande: »Vad de kroppsliga sjukdomarna beträffar ägnades, såsom naturligt är, lungtuberkulosen den största uppmärksamheten. Av 36 dödsfall på mansavdelningen förorsakades 15, alltså 41.7 %, av lungtuberkulos, och av 14 fall på kvinnoavdelningen 5, alltså 35.8 %, av samma sjukdom. Det är visserligen sant, att på mansavdelningen för tillfället antalet fall av florid tuberkulos är jämförelsevis litet, men på kvinno- sidan är det alltjämt mycket stort, och det dröjer naturligtvis icke länge, innan talet även på mansidan nått den vanliga höjden. Att tuberkulosen måste frodas på sinnessjukanstalter är ju en klar sak, och tager man i betraktande de siffror, vilka representera den luftkub, som består patienterna på Uppsala asyl, så blir saken ännu klarare vad denna anstalt beträffar. Det är väl att hoppas, att en minskning i antalet patienter skulle i någon mån kunna minska antalet fall tuberkulos. Men även om en sådan minskning i sinom tid skulle komma att ske, torde dock få anses såsom en viktig angelägenhet för anstalten, att en icke alltför trång utvädringsbarack uppföres. Såsom påpekades i årsberättelsen för år 1911 är det nödvändigt, att varje avdelning ärligen ordentligt utvädras, och man får icke fördölja för sig, att huru stor realighet man än söker åstadkomma, så kan dock en rengöring, som sker, under det att patienterna äro kvar på avdelningen, icke bli densamma, som en, som företages, då de äro borta därifrån. Beträffande bekämpandet av tuberkulosen vill jag ock påpeka det otvivelaktigt rationella i anläggandet av en särskild tuberkulosanstalt för sinnessjuksanstalterna, såsom man har för avsikt att göra i Baden. Först med en sådan åtgärd kan man anse sig ha gjort något effektivt för de sinnessjuks tuberkulosvård. Det är visserligen sant, att de patienter, som angripas av tuberkulos, huvudsakligen äro de kroniska obotliga fallen, men det är dock nedslående för en läkare att veta, att icke allt, vad som göras kan, göres för att hindra sjukdomens utbredning inom anstalterna. Tuberkulosen bland patienterna utövar dessutom ett rätt ogynnsamt psykiskt inflytande på personalen, som tror sig utsatt för en stor smittrisk.»

Överläkaren vid Vänersborgs hospital och asyl har angående sjukvården vid anstalten gjort följande uttalande: »Under de senare åren har antalet övervakningsplatser högst betydligt ökat. Anstalten är byggd så, att detta lätt kunnat ske genom att upptaga dörrar mellan intill varandra belägna sovsalar, men genomgående äro dessa salar på oroligaste avdelningarna för stora. De rymma i allmänhet 12 patienter vardera, och en för anstalten typisk övervakningsavdelning hyser sålunda 24 patienter i två lika stora salar. Dessutom finnes i regel tillgång till en del enkelrum, men de ligga skäligen långt från vaksalarna och kunna icke tillses av den där varande betjäningen. Denna anhopning av så många oroliga patienter i få rum är

uppenbarligen olämplig; att en eller några patienter bringa snart sagt alla de övriga i oro — framför allt störa deras sömn — är tyvärr allt för vanligt, och på de härvarande oroligare avdelningarna, särskilt på kvinnosidan, råder ofta intensivt støj, uppespringande av patienterna, kastande av sängkläder o. d. Å de oroligaste avdelningarna finnas särskilda korridorer med 12 enkelrum intill varandra. Här har separeringssystemet kommit till vidsträckt användning med enligt överläkarens förmenande förträffligt resultat. Anordningen med en vårdare i korridoren utanför dessa 12 rum har visat sig tillräcklig; naturligtvis kan vid behov flera hastigt tillkallas. Många patienter, som å vaksalarna ställa till olidliga förhållanden, uppföra sig stillsamt och ordentligt i separeringsrum. Små vaksalar med riklig tillgång på separeringsrum i närheten är tydligen ett önskemål vid vården av oroliga patienter. Tyvärr följer därmed behovet av ett relativt mycket stort antal vårdare. Det är emellertid påtagligt, att de manliga patienterna, som ju också förhålla sig mycket tystare än de kvinnliga, påverkas av varandra i långt mindre grad än dessa, och det torde kunna ifrågasättas, huruvida icke en väsentligt olikartad plan för övervakningsavdelningarna för de båda könen, åtminstone för de oroligare elementen, borde eftersträvas vid framtida hospitalsanläggningar. På kvinnosidan har under året i några fall av svår våldsamhet isolering använts, i scället för manuellt kvarhållande i sängen å vaksalen, med gott resultat.»

Beklagligt har ett antal självmord under året förekommit. En på Västerviks hospital intagen 35-årig imbecill man, som sedan 5 år lidit av sinnessjukdom (dementia primaria), vårdades å koloniavdelning i allmän sovsal och deltog dagligen i utarbetet. Den sjuke hängde sig en natt i en snara fastgjord i sängen. — En man å halvrolig avdelning vid Vänersborgs hospital och asyl lyckades smyga sig ut genom en trapphusdörr, som troligen av någon främmande hantverkare lämnats öppen. Han anträffades efter någon timma död i älven. — Ett självmord vid Kristinehamns hospital begicks av en melankoliker. Överläkaren meddelar följande: »Patientens sjukdom hade ägt bestånd något över tre år, och depressionen syntes vara i avtagande. Sedan den 22 maj hade han fått arbeta i ett mindre trädgårdslag och uppenbarligen påverkats gynnsamt därav. Enär han förut ej sällan uttalat självmordstankar, hade arbetslagets skötare gång på gång uppmanats att noga vara på sin vakt med avseende på honom. Sedan allt länge och väl gått bra och patienten själv i mitten av oktober bedyrat, att självmordstankarna försvunnit, invaggades omgivningen småningom i säkerhet. När patienten därför den 4 november på morgonen gjorde framställning om att få gå till det ett stenkast från arbetsplatsen liggande avträdeshuset, drog den för laget ansvarige skötaren, som tidigare alltid visat sig omdömesgill och pålitlig, ej i betänkande att låta honom ensam begiva sig dit. Härvid begagnade patienten tillfället att avvika. Trots ihärdigt efterletande påträffades han ej förrän följande dags morgon. Då befanns han hava hängt sig inne i en av hospitalets trädgårdsbodar.» — Vid Sätters hospital hava

förekommit två fall av självmord, båda av män; det ena fallet gällde en gammal man, som överflyttats från ett annat hospital; han var något nedstämd och tystlåten men hade icke förrätt någon självmordsdrift. Få minuter efter det han växlat några ord med en av betjäningen, föll han ut genom ett fönster på andra våningen. Det kan möjligen vara tvivelaktigt, huruvida självmord eller olyckshändelse förelegat. Det andra fallet var en straff-fånge, som vårdades å fasta paviljongen. Han kände sig ständigt pinad, plågad och förföljd av omgivningen och andra; uppenbarligen blev det honom till sist för svårt. Han hängde sig en natt efter att hava upprest sängen mot väggen och i dess gavel fastgjort en snara. — En å Härnösands hospital intagen 36-årig man led av periodisk sinnessjukdom. Vid inkomsten å hospitalet i januari 1913 var han exalterad med svåra påkommande impulsiva våldsamhetsutbrott. Han vårdades i enkelrum, där han under dagen låg för öppen dörr; nattetid var dörren låst. En morgon fanns han hängande död i en av ett sönderrivet lakan förfärdigad snara, som han fäst i den uppresta sängens ena gavel.

Antalet *kriminalpatienter* (Tab. 13) utgjorde vid årets slut 460 (398 män, 62 kvinnor), d. v. s. 4·8 % av samtliga närvarande. Å de olika anstalterna förhöll sig antalet kriminalpatienter till hela antalet vid årets slut närvarande på följande sätt: Stockholms hospital 5·2 %, Uppsala hospital och asyl 3·6 %, Nyköpings hospital 7 %, Vadstena hospital och asyl 1·7 %, Växjö hospital (utom kriminalavdelningen och Korsbergakolonien) 0·5 %, Västerviks hospital 7·3 %, Visby hospital 2 %, Lunds hospital och asyl 2·4 %, Malmö asyl 7·1 %, Göteborgs hospital 4·5 %, Vänersborgs hospital och asyl 2·8 %, Kristinehamns hospital 2·2 %, Sätters hospital 5·9 %, Härnösands hospital 6·3 % samt Piteå hospital och asyl 2·6 %.

Under året hava 26 för brott tilltalade personer blivit av medicinalstyrelsen för observation och undersökning inremitterade till statshospital; av dessa hade de betygsskrivande läkarna förklarat 13 i saknad av förståndets bruk, 4 i saknad av förståndets fulla bruk och 9 tillräkneliga.

Antalet *underhållsdagar* (Tab. 15) för de under året å statsanstalterna vårdade uppgick till 3 208 679, av vilka för första klass 1·9 %, för andra klass 9·1 %, för tredje klass 81·2 %, för avgiftsfria 5·1 % och för landstings- resp. stadsanstalter 2·7 %.

Totalkostnaden för sjukvården (Tab. 15) har uppgått till 5 505 556 kr. 61 öre; årliga medelkostnaden per sjukplats har utgjort 626 kr. 61 öre och dagliga medelkostnaden för varje patient 1 kr. 71 öre. Vid jämförelse mellan olika anstalter visar sig dagsmedelkostnaden störst vid Stockholms hospital med kr. 3·07 och lägst vid Vadstena hospital och asyl med kr. 1·37. Medelkostnaden av *statsmedel* per år och patient har utgjort kr. 451·39.

Här nedan lämnas en jämförande översikt över kostnaden vid statens anstalter för en del av de huvudrubriker, som upptagas i Tab. 17.

**Översikt över kostnaden för år och sängplats vid statens hospital för avlöning,
utspisning, kläder, eldning, medicin och tvätt under år 1913.**

	Avlöning Kr.	Utspisning Kr.	Linne-, gång- och sängkläder Kr.	Eldning och lys- hållning Kr.	Medika- menter Kr.	Tvätt och renhåll- ning Kr.
Stockholms hospital	359.52	368.28	43.79	195.10	20.56	18.27
Uppsala hospital och asyl	180.60	263.84	40.51	87.79	7.37	10.17
Nyköpings hospital	259.20	277.83	37.65	117.81	7.02	10.27
Vadstena hospital och asyl	162.31	235.85	31.63	77.39	5.86	8.01
Växjö hospital	281.97	289.45	36.07	120.74	6.60	9.72
Västerviks hospital	177.17	262.26	34.69	87.98	9.07	10.52
Visby hospital	292.85	293.41	33.61	91.15	7.50	14.28
Malmö asyl	207.04	205.19	34.62	89.76	3.88	15.50
Lunds hospital och asyl	157.53	242.18	36.86	80.61	5.75	8.88
Göteborgs hospital	247.06	288.76	40.22	142.26	6.93	10.69
Vänerns hospital och asyl	155.47	234.73	30.21	61.11	4.33	9.42
Kristinehamns hospital	181.73	253.05	28.30	100.85	6.58	7.18
Säters hospital	196.85	274.29	28.77	109.52	9.79	8.80
Härnösands hospital	203.22	274.87	26.46	77.12	5.69	8.68
Piteå hospital och asyl	225.52	257.12	34.21	137.53	6.89	11.25

Vad i övrigt angår sjukvården och därmed sammanhängande frågor å rikets anstalter för sinnessjuka hänvisas till Tab. 1—19.

Angående kolonien i Korsberga har överläkaren Lindell meddelat följande:

	Män	Kvinnor	Summa
Kvarvarande från 1912	71	49	120
Intagna under 1913	22	9	31
	Summa vårdade 93	58	151
Utskrivna under 1913:			
till hospitalet	6	4	10
till hemorten	4	1	5
	Summa utskrivna 10	5	15
Kvarvarande till 1914	83	53	136

Av de under 1913 till kolonien utflyttade hade 3 män och 3 kvinnor förut vårdats därstädes.

Orsakerna till återflyttningarna till hospitalet voro:

	Män	Kvinnor
Psykisk försämring	4	1
Kroppslig sjukdom	1	1
Rymningsbegär	1	1
Ovarsamhet med eld	—	1

Dessutom hava 1 man och 3 kvinnor kortare tider av året varit återtagna tillh ospitalet, nämligen 2 kvinnor för sjukhusbehandling på grund av ögonsjukdom samt 1 man och 1 kvinna, som avvikit från sina vårdare men senare ansågos kunna återflyttas till kolonien; kvinnan (melancholia) kunde efter någon tid utskrivas såsom tillfrisknad, medan mannen (periodiker) efter 4 månader ånyo avvek till hemorten och då på de anhörigas framställning utskrevs (såsom förbättrad). Förbättrade utskrevos även de övriga av de till hemorten utskrivna männen, medan den återstående mannen (enl. hospitalsstadgans § 51) utskrevs oförbättrad.

Fördelningen efter de särskilda sjukdomsformerna var vid årets utgång:

	Män	Kvinnor
Melancholia	2	1
Psychosis periodica	5	—
Dementia primaria	72	50
Paranoia	4	1
Psychosis ex intoxicatione	—	1
Summa	83	53

De sjukas fördelning vid årets utgång på de olika vårdarehemmen och centralhemmet var följande:

	Män	Kvinnor
I centralhemmet	7	2
I 3 hem à 1 man	3	—
I 18 » à 2 män och 8 hem à 2 kvinnor	36	16
I 7 » à 3 » » 5 » à 3 »	21	15
I 4 » à 4 » » 5 » à 4 »	16	20
I 32 hem för män och 18 hem för kvinnor samt i centralhemmet	83	53

Ett hem (för män) var vid årets utgång obelagt på grund av vårdinnans sjuklighet.

Två hem hava under året upphört att av anstalten anlitas: 1 för män på grund av gårdens för säljning och 1 för kvinnor på grund av vårdinnans visade olämplighet.

Fem hem, samtliga för män, hava tillkommit, därav tvenne i Bäckseda socken.

Vårdarna i förenämnda 50 hem voro, fördelade efter stånd och yrke:

Jordbrukare (hemmansägare 33, arrendatorer 7, torpare 1, arbetare 3) . . .	44
Lägenhetsinnehavare	1
Sågverksförmän	1
Hantverkare (skomakare 1, smed 1, snickare 1, trätterska 1)	4
	Summa 50

Av patienterna hava 78.5 % av männen och 56.9 % av kvinnorna eller sammanlagt 70.2 % av samtliga under året vårdade kunnat sysselsättas jämlikt följande tablå:

	Män	Kvinnor
I lantbruk och ladugård	61	3
I hantverk	3	—
Med hushållssysslor och handarbeten	—	30
Med handräkning, vedhuggning o. d.	9	—
	Summa 73	33
	106	

Omsättningen inom centralhemmet framgår av nedanstående tabell:

Orsak till vistelsen i centralhemmet	Kvarliggande från 1912	Intagna 1913	Avförda 1913				Kvarliggande till 1914
			till samma hem	till annat hem	till hospitalet	till hemorten	
Biträden inom hemmet	4	2	—	—	2	—	4
Kroppslig sjukdom	1	11	7	2	3	—	—
Psykisk försämring	—	20	5	6	3	1 ¹	5
Väntan på plats i lämpligt hem	1	29	—	29	1 ²	—	—
Begravning i vårdarhem	—	2	2	—	—	—	—
Summa	6	64	14	37	9	1	9

Av förenämnda i centralhemmet vårdade 70 patienter voro 50 män och 20 kvinnor. Högsta antalet samtidigt där vårdade var: av män 10, av kvinnor 4 och av båda könen 12.

Direkt från ett hem till ett annat ha flyttats 2 män och 1 kvinna.

Allmänna hälsotillståndet har varit gott. Vederbörande provinsialläkare har ej under året behövt tillkallas. Intet dödsfall inom kolonien.

Utom förut anförda rymningsfall hava två män avvikit men efter c:a 1/2 dags frånvaro återförts till kolonien.

I anledning av stegrade livsmedelspriser i orten har framställning gjorts om förhöjning i avgifterna för kosten i centralhemmet från 50 till 55 öre per dag och patient samt från 70 till 75 öre per dag för betjäningsspersonal och s. k. patientbiträden, vilken framställning av medicinalstyrelsen godkänts att gälla fr. o. m. 1914.

¹ Utskriven enl. hospitalsstadgans § 51.

² Ovarsamhet med eld föranledde denna patients återflyttning till hospitalet redan dagen efter ankomsten till kolonien.

Vårdavgifterna för dag utgingo vid årets utgång sålunda:

	6	patienter à 50 öre (intagna i centralhemmet)
24	>	> 60 >
25	>	> 65 >
29	>	> 70 > (därav 4 biträden i centralhemmet)
24	>	> 75 >
10	>	> 80 >
12	>	> 85 >
6	>	> 90 >

För dag och patient uppgingo sålunda vårdavgifterna vid 1913 års utgång till 70·3 öre mot 71·2 vid föregående årsskifte.

Antalet underhållsdagar utgjorde 46 141 och medeltalet vårdade för dag 126·4.

Utgifternas fördelning på respektive anslagstitlar:

Avlöning	kronor	6 164·68
Patienters underhåll och vård	>	33 035·27
Linne, gång- och sängkläder	>	2 410·80
Eldning och lyshållning	>	439·49
Tvätt och renhållning	>	176·11
Inventarier	>	263·79
Underhåll och byggnader	>	15·48
Transporter och körslor	>	589·18
Diverse	>	777·66
	Summa kronor	43 872·46
Avgår: underhåll av byggnader	>	15·48
Totalkostnad för familjevården	kronor	43 856·98

Fr. o. m. 1911 har det förut å utgiftsstaten för Korsbergakolonien upptagna arvodet till överläkaren (kr. 500) inflyttats i dennes å hospitalets utgiftsstat upptagna löneföremåner. Om, såsom rätteligen torde böra ske för bedömande av de verkliga familjevårdskostnaderna, detta belopp fortfarande påföres familjevårdens totalkostnad, blir denna kronor 44 356·98 och således medelkostnaden för dag och patient 96·13 öre och för år och patient kr. 350·89 mot respektive 98·14 öre och 359·13 kr. under år 1912.

Till jämförelse må erinras, att medelkostnaden för sjukvården vid hospitalet i Växjö uppgår för 1913 till 221·78 öre för dag och patient och till 809·53 kr. för år och patient.

Centralhemmets byggnadsfråga har framskridit därhän, att medicinalstyrelsen enligt skrivelse den 14 januari 1914 antagit byggmästaren J. M. Janssons i Växjö anbud å 42 450 kr. för uppförande vid Tomtebo av en sjukhusbyggnad av sten och en uthusbyggnad m. m. samt värmeledningsbolaget Calors anbud å 8 125 kr. för utförande av värmeledningsanläggning och sanitär inredning samt leverans och uppsättning av en kallvattencistern

för nämnda sjukpaviljong, och skola ifrågavarande arbeten vara utförda före den 1 november 1914.

Kyrkogårdsfrågan är fortfarande under utredning.

De för familjevården i anspråk tagna hemmen äro belägna omkring det i kyrkobyen liggande centralhemmet med ett maximivstånd därifrån av cirka 7 km. Då alla inom denna rayon anmälda hem tagits i anspråk, gjorde hospitalsdirektionen framställning till medicinalstyrelsen om utverkande av medgivande att utsträcka familjevården till de från centralhemmet lätt tillgängliga delarna av Bäckseda och Myresjö socknar, och har Kungl. Maj:t den 18 juli 1913 lämnat sådant medgivande.

b) Landstingens och de större städernas upptagningsanstalter.

I tabellariska översikter, som åtfölja denna berättelse, ingår redogörelse för sjukvården även vid vissa mer självständiga upptagningsanstalter, tillhörande landsting eller större städer; såsom sådana räknas för närvarande sjukhuset vid Långbro jämte upptagningsanstalterna vid Ulvsunda och i Nyköping. Ur årets berättelser från dessa anstalter må följande meddelas:

Sjukhuset vid Långbro. Med anledning av ett förslag om uppförande av tvenne nya sjukpaviljonger har för sjukhustomtens utvidgning av angränsande mark inköpts ett område om cirka 34 000 kvm. Ett bostadshus för gifta hantverkare har under året uppförts och tagits i bruk.

Upptagningsanstalten vid Ulvsunda, tillhörig Stockholms läns landsting, äger inalles 27 platser, därav 2 i första och 25 i allmän klass; medelbeläggningen per dag har under året uppgått till 21. Portionspriset för dag och patient har belupit sig till 110·2 öre. — Med anledning av landstingets beslut, att 2 platser å sjukhuset skulle användas för emottagande av kringstrykande sinnessjuka i trängande behov av vård å hospital, har härför ett rum iordningställt.

Upptagningsanstalten i Nyköping är avsedd för 20 patienter av allmän klass; medelbeläggningen per dag har under året uppgått till 19·5. Portionspriset för dag och patient har belupit sig till 70 öre. 9 män och 6 kvinnor hava under året varit sysselsatta med arbete.

Beträffande verksamheten vid övriga i tabellavdelningen icke förekommande upptagningsanstalter för sinnessjuka hänvisas till översikten å sid. 25.

c) Enskilda anstalter.

Holmehus vårdanstalt stängdes den 4 nov. 1913 på grund av innehavarinnans, fröken Sophie Hermansson, höga ålder. Anstalten, som öppnades den 15 maj

1882, har vårdat 95 patienter; av 86 under åren 1882—1912 utskrivna voro 35 (= 40 %) tillfrisknade; frånräknas de redan vid intagningen tydligt obotliga, uppgår tillfriskningsprocenten till över 50. Fröken Hermansson har i 52 år varit verksam i sinnessjukvårdens tjänst.

Karlshills vårdanstalt har under året bytt ägare, i det fröken Anna Wernerdotter Cronquist på ansökan fått genom nåd. brev den 24 okt. 1913 tillstånd att övertaga anstalten samt rättighet att på anstalten hädanefter samtidigt emottaga 14 patienter i stället för tillföre tillåtna högst 10.

Genom nåd. brev den 4 juni 1913 tillerkändes innehavarinnan av *Sollidens* vårdanstalt rätt att till vård mottaga jämväl akuta fall av sinnessjukdom.

Vid *Solna* sjukhem har det kvinnliga patientantalet alltjämt minskats, så att kvinnliga avdelningen vid årets slut endast utgjordes av en övervakningsavdelning och ett sjukrum; isoleringen mellan mans- och kvinnoavdelningarna har därför tidvis varit otillfredsställande.

Genom nåd. resolution den 19 sept. 1913 har sjuksköterskan Mana Thunqvist erhållit tillstånd att å lägenheten *Jakobsdal* invid Göteborg anordna en enskild vårdanstalt för 19 sinnessjuka.

Översikt för år 1913 över antalet platser samt intagna, avförda och den 31 dec. 1913 närvarande vid enskilda anstalter för sinnessjuka.

A n s t a l t	Plat-ser	Intagna		A v f ö r d a								Den 31/12 1913 när-varande	
				friska		för-bättrade		oför-bättrade		döda			
		m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
Bagges sjukhem	20	6	2	2	—	3	—	—	1	—	—	7	7
Katrinelund (Malmö)	12	—	4	—	2	—	—	—	2	—	—	—	12
Karlshäll (Stockholm)	10	1	2	—	—	—	1	1	2	—	—	6	2
Peterska hemmet (Uppsala)	15	7	3	2	1	—	—	4	1	—	1	2	8
Sigtuna sjukhem	23	5	—	1	—	1	—	1	1	—	—	10	3
Solliden (Åkarp)	16	1	20	1	3	—	—	—	6	—	2	—	9
Solna sjukhem	34	18	5	6	4	3	—	9	2	5	—	24	4
Vängelsta (Uppsala län)	19	1	4	—	1	—	—	5	—	—	—	6	12
Summa	149	39	40	12	11	7	1	20	15	5	3	55	57
		79		23		8		35		8		112	

Av de såsom oförbättrade avförda hava 26 överförts till annan anstalt för sinnessjuka.

Översikt över antalet intagna, döda, underhållsdagar samt utrymme å landstingens och de större städernas upptagningsanstalter för sinnessjuka år 1913.

Landstingsområde eller stad; sjukvårdsanstalt	Antal patienter		Underhållsdagar	Antal sjuk-sängar	Landstingsområde eller stad; sjukvårdsanstalt	Antal patienter		Underhållsdagar	Antal sjuk-sängar
	in-tagna	döda				in-tagna	döda		
Stockholms stad.					Hallands län.				
Sjukhuset vid Långbro †	193	39	217 274	640	Fälkenbergs lasarett	10	—	8 646	22
Provisoriska sinnessjukhusen utom sjukh. v. Långbro ¹	215	7	25 495	122	Varbergs »	—	—	—	2
Stockholms län.					Göteborgs o. Bohus län.				
Upptagningsanstalten vid Ulvsunda †	52	3	7 827	27	Uddevalla lasarett	18	3	7 602	24
Uppsala län.					Göteborgs stad.				
Upptagningsanstalten vid Uppsala hospital †	8 498	24	Upptagningsanstalten vid Göteborgs hospital †	21 369	75
Södermanlands län.					Älvsborgs län.				
Upptagningsanstalten i Ny- köping †	21	3	7 118	20	Borås lasarett	2	—	10	3
Östergötlands län.					Upptagningsanstalten vid Vänersborgs hospital †	10 866	30
Vadstena lasarett	10	1	6 040	16	Skaraborgs län.				
Norrköpings stad.					Falköpings lasarett	32	—	8 301	24
Norrköpings sjukhus	11	1	207	14	Mariestads »	4	—	1 032	3
Jönköpings län.					Värmlands län.				
Ulfspårre-Hägerflychtska lasarettet i Eksjö	96	2	12 925	40	Upptagningsanstalten vid Kristinehamns hospital †	4	4	7 210	20
Kronobergs län.²					Örebro län.				
Upptagningsanstalten vid Växjö hospital †	12 147	40	Örebro lasarett	43	1	4 060	12
Kalmar läns norra landstingsområde.					Västmanlands län.				
Upptagningsanstalten vid Västerviks hospital †	1 393	30	Västerås lasarett	29	1	8 162	21
Västerviks lasarett	6	—	1 328	6	Kopparbergs län.				
Kalmar läns södra landstingsområde.					Upptagningsanst. vid Sätters hospital †	8 848	30
Kalmar lasarett	3	—	382	3	Gävle län o. Gävle stad.				
Gottlands län.					Gävle o. Gästriklands lasarett	29	3	4 046	14
Visby lasarett	8	1	350	2	Hudiksvalls lasarett	22	—	2 775	16
Blekinge län.²					Söderhamns »	38	1	3 114	22
Karlskrona lasarett	3	—	737	3	Västernorrlands län.				
Kristianstads län.					Härnösands lasarett	2	—	16	4
Kristianstads lasarett	42	2	16 607	46	Sundsvalls »	17	1	1 067	8
Simrishamns »	4	—	677	3	Upptagningsanstalten vid Härnösands hospital †	8 501	24
Ängelholms »	18	2	926	4	Jämlands län.				
Malmöhus län.					Östersunds lasarett	21	1	3 433	12
Upptagningsanstalten vid Lunds hospital †	34	—	8 487	28	Västerbottens län.				
Malmö stad.					Umeå lasarett	42	1	7 141	20
Allmänna sjukhuset	102	3	10 769	34	Norrbottens län.				
					Haparanda lasarett	4	—	86	1
					Luleå »	1	—	35	3
					Piteå »	—	—	—	2
					För hela riket	1 136	80	455 507	1 494
					Om de med † betecknade frändragas	832	31	135 969	506

† Siffrorna ingå i Tab. 1—15. — ¹ Katarina sjukhus, avd. för sinnessjuka, samt provisoriska sinnessjukhuset å 82 Hornsgatan, om öppnades omkr. den 1 juli 1912. — ² Upptagningsanstalten vid Växjö hospital gemensam för Kronobergs och Blekinge län.

III. Antalet sinnessjuka och idioter inom riket.

I Tab. 20 meddelas ett sammandrag av de uppgifter, vilka det enligt § 69 gällande nådiga stadga angående sinnessjuka åligger kyrkoherde samt kommunal- och hälsovårdsnämnd att till vederbörande tjänsteläkare avgiva.

Här nedan meddelas en översikt över resultaten av tjänsteläkarnas besök hos sinnessjuka och idioter.

Översikt för år 1913 över av provinsial- och extra provinsialläkare besökta sinnessjuka och idioter med hänsyn till deras antal, beskaffenheten av deras vård och deras behov av anstaltsvård.

L ä n	Antal besökta		Vårdens beskaffenhet		
	sinnessjuka	idioter	tillfredsställande	mindre god	vanvård
Stockholms län	32	43	67	8	—
Uppsala »	1	5	6	—	—
Södermanlands »	21	39	59	1	—
Östergötlands »	16	40	54	2	—
Jönköpings »	97	93	174	16	—
Kronobergs »	71	49	105	14	1
Kalmar »	50	31	67	14	—
Gottlands »	27	25	51	1	—
Blekinge »	18	33	49	2	—
Kristianstads »	106	97	190	11	2
Malmöhus »	51	77	126	2	—
Hallands »	10	11	18	1	2
Göteborgs och Bohus län	60	87	138	9	—
Älvsborgs län	82	65	134	13	—
Skaraborgs »	26	40	61	5	—
Värmlands »	65	85	137	13	—
Örebro »	18	36	41	13	—
Västmanlands »	1	2	3	—	—
Kopparbergs »	55	69	111	12	1
Gävleborgs »	36	40	75	1	—
Västernorrlands »	24	38	60	2	—
Jämtlands »	22	45	63	4	—
Västerbottens »	25	38	60	3	—
Norrbottnens »	46	57	95	8	—
Summa	960	1 145	1 944	155	6

Följande vanvårdsfall omförmälas i rapporterna:

I Kronobergs län:

Samma fall, som omförmäles i föregående årets rapport. De svåra bristfälligheterna ej rättade; fattigvårdsstyrelsen hade visserligen inrett en snygg och fullt beboelig stuga, men mannen kunde ej förmås flytta dit, och något vidare hade ej åtgjorts.

I Kristianstads län:

1) En 60-årig åbohustru, sinnessjuk sedan år 1900, hölls inestängd i ett i hög grad osnyggt rum; vården mycket otillfredsställande.

2) En 30-årig blindfödd man, sinnessjuk vid 17 års ålder, var sängliggande i ett mörkt, i hög grad osnyggt rum, som fullkomligt saknade ventilation. Plats sökt å asyl men har ej kunnat erhållas.

I Hallands län:

1) Ett sinnessjukt fattighjon, lider av fallandesot, periodvis med mycket täta anfall. Har sista året upprepade gånger varit våldsam och har då instängts i en avbalkning i ladugården.

2) En 38-årig sinnessjuk kvinna, har under sista året varit sängliggande i en liten förstugukammare utan sol och ventilation så gott som utan vård och tillsyn.

I Kopparbergs län:

En sinnessjuk bondson, periodvis våldsam. Har sedan 15 år varit fastkedjad vid väggen med en grov järnlänk. Anstaltsvård söktes för honom i april 1911, men har han ännu ej erhållit plats.

Skyddsföreningen för sinnessjuka.

Under år 1913 har skyddsföreningen överlämnat till överläkarna vid statens anstalter för sinnessjuka tillhoppa 1 660 kronor, varav till Uppsala och Lunds hospital vardera 275 kronor, till Vadstena hospital 225 kronor, samt lägre belopp, minst 50 kronor, till övriga anstalter.

Därjämte hava till tre sinnessjuka givits sammanlagt 325 kronor, vadan sålunda hela understödsbeloppet uppgår till 1 985 kronor.

Till bestridande av dessa utgifter har föreningen haft att tillgå årsavgifter av 160 ledamöter och räntan av förut befintligt kapital, som ökats från 42 872 kronor 97 öre till 43 193 kronor 99 öre.

Tab. 1. Sammanställning av uppgifterna från offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka angående *intagna och avförda* samt den 31 december *befintliga* patienter år 1913.

A n s t a l t	2		3		4		5		6		7		8		9		10		11			12	
	Intagna ¹		Intagna, å offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka förut ej vårdade		Från annan offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka överförda		A v f ö r d a						Den 31 december befintliga			Antalet expek- tanter den 31 december							
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	s:a	m.	kv.		
Stockholms hospital . . .	146	131	111	104	4	1	49	52	32	20	36	51	5	3	9	12	² 4	—	116	112	228	145	168
Uppsala „ och asyl	139	45	120	37	66	18	29	30	16	11	2	3	90	—	36	14	² 1	—	676	573	1 249	390	400
Nyköpings hospital . . .	16	15	13	12	—	—	2	7	3	4	2	—	—	—	5	2	—	—	114	72	186	16	22
Vadstena „ och asyl.	45	63	43	50	3	—	16	17	3	3	—	1	2	—	21	33	—	—	411	387	798	197	98
Växjö „	37	43	30	37	6	—	9	13	7	8	7	2	9	9	11	8	—	—	227	196	423	72	34
„ kriminalavd.	21	—	20	—	2	—	2	—	—	—	2	—	13	—	5	—	² 1	—	107	—	107	9	—
Västerviks „	72	103	60	96	20	11	22	33	7	13	1	—	1	—	16	27	—	—	430	395	825	113	33
Visby „	6	9	6	8	—	—	1	1	4	1	—	1	—	—	1	1	—	—	27	40	67	4	2
Lunds „ och asyl.	95	80	79	70	3	1	17	29	8	14	12	5	—	—	34	29	² 2	—	606	609	1 215	243	273
Malmö asyl	5	3	5	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	4	—	—	48	75	123	5	5
Göteborgs hospital . . .	66	58	57	50	9	9	23	18	8	10	12	15	—	—	3	11	² 1	—	184	162	346	50	48
Vänersborgs „ och asyl.	100	80	83	64	5	1	19	31	7	10	5	4	34	9	29	22	—	—	540	547	1 087	272	168
Kristinehamns „	72	85	63	79	—	—	16	31	6	14	15	15	1	—	18	13	² 1	—	386	401	787	164	75
Säters „	89	78	75	62	83	—	13	20	18	24	10	9	—	—	23	9	—	—	432	397	829	106	30
Härnösands „	24	41	19	32	—	—	7	14	5	5	—	—	—	—	6	8	—	—	149	127	276	67	21
Piteå hospital och asyl . .	45	38	35	30	—	—	16	19	10	7	2	4	1	—	18	² 6	—	1	203	165	368	53	16
Sjukhuset vid Långbro . .	99	94	76	73	31	53	28	20	22	26	20	23	25	10	23	16	—	—	301	316	617	—	—
Upplygn.-anst. v. Ulvsunda .	28	24	28	24	—	1	7	7	3	5	4	1	15	5	2	1	—	—	10	14	24	—	—
„ i Nyköping	12	9	9	9	—	—	5	—	1	2	1	—	6	3	1	2	—	—	9	10	19	—	—
Summa	1117	999	932	840	232	95	281	342	160	177	131	134	202	39	266	218	10	1	4 976	4 598	9 574	1 906	1 393
	2 116		1 772		327		623		337		265		241		484		11					3 299	

¹ De från annan offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka direkt överförda medräknas ej här. — ² Därav 1 icke sinnessjuk vid intagandet. — ³ Därav 1 man intagen för observation och 2 simulanter. — ⁴ Därav vid Korsberga: m. 83, kv. 53, s:a 136. — ⁵ För observation.

Tab. 2. Översikt för år 1913 över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna, tillfrisknade, döda, samt vid årets slut befintliga, med fördelning efter de särskilda sjukdomsformerna.

30

S j u k d o m	2		3		4		5		6	
	Intagna ¹		Intagna, å offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka förut ej vårdade		Tillfrisknade		Döda		Den 31 december befintliga	
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
Melankoli, <i>Melancholia</i>	59	121	58	118	29	59	15	11	103	266
Mani, <i>Mania</i>	14	26	14	26	4	15	1	2	23	39
Periodisk sinnessjukdom, <i>Psychosis periodica</i>	179	234	113	140	109	149	22	23	339	485
Förvirring, <i>Confusio</i>	39	72	38	72	30	55	2	7	22	67
Primär svagsinnet, <i>Dementia primaria</i>	522	382	449	342	41	36	99	82	3 316	2 634
Kronisk förtryckthet, <i>Paranoia</i>	20	17	17	11	2	—	13	11	278	291
Sekundär svagsinnet, <i>Dementia secundaria</i>	4	3	4	2	—	—	11	25	149	259
Epileptisk sinnessjukdom, <i>Insania epileptica</i>	31	15	28	13	2	5	12	5	139	67
Degenerativ sinnessjukdom, <i>Insania degenerativa</i>	27	32	20	25	7	15	2	1	78	85
Sinnessjukdom i följd av kronisk förgiftning, <i>Psychosis ex intoxicatione</i>	71	13	54	9	54	7	5	—	81	10
Sinnessjukdom med förlamning, <i>Dementia paralytica</i>	43	11	39	11	1	—	32	14	67	17
Svagsinnet av organiska orsaker, <i>Dementia organica</i>	54	51	49	49	—	1	35	30	107	173
Sinnesslöhet, <i>Idiotia</i>	14	11	14	11	—	—	12	3	103	83
Sinnessvaghet, <i>Imbecillitas</i>	25	10	25	10	2	—	5	3	164	122
Sinnessjukdom, okänd eller icke förefintlig	15	1	10	1	—	—	—	1	7	—
Summa	1 117	999	932	840	281	342	266	218	4 976	4 598
	2 116		1 772		623		484		9 574	

¹ De från annan offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka direkt överförda medräknas ej här.

Tab. 3. Översikt för år 1913 över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna, tillfrisknade och döda, med fördelning efter *kön* och *ålder*.

	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14		15	
	Under 15 år		15—20 år ¹		20—25 år		25—30 år		30—35 år		35—40 år		40—45 år		45—50 år		50—60 år		60—70 år		Över 70 år		Okänd ålder		Summa		Totalsumma			
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
Intagna ²	6	2	62	58	154	99	181	119	177	127	137	135	101	110	78	95	134	145	66	77	21	29	—	3	1 117	999	2 116			
Intagna, å offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka förut ej vårdade	6	2	56	54	135	89	152	106	152	112	113	105	85	89	59	76	106	112	52	64	16	28	—	3	932	840	1 772			
Tillfrisknade	—	—	17	27	43	45	36	42	41	42	41	53	28	34	28	25	30	52	14	19	3	3	—	—	281	342	623			
Döda	—	1	1	2	20	7	17	18	15	12	33	14	23	27	22	18	58	33	41	41	36	45	—	—	266	218	484			

Tab. 4. Översikt för år 1913 över de å offentliga, självständiga anstalter intagna sinnessjuka, fördelade efter *civilstånd*, *sjukdomens bestånd före intagningen* samt *antal förutgångna anfall*.

In- tag- na.	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14		15		16		17		18	
	Summa		Civilstånd						Sjukdomens bestånd före intagningen						Antal förutgångna anfall																					
	m.	kv.	Ogifta	Gifta	Änklingar	Änkor	Frånskilda	Under 3 mån.	3—6 mån. ²	6—12 mån.	1—2 år	Över 2 år	Okänt	Intet	Ett	Två	Tre	Fyra eller flera	Okänt																	
A ⁴	1063	977	722	572	297	314	38	82	6	9	341	397	112	117	82	90	99	75	391	280	38	18	765	666	128	144	42	49	13	24	74	79	41	15		
	2040	1294	611	120	15	788	229	172	174	671	56	1431	272	91	37	153	56																			
B ⁵	883	818	601	487	252	252	24	71	6	8	272	325	101	102	73	79	86	69	322	231	29	12	691	619	86	114	21	32	6	9	40	33	39	11		
	1701	1088	504	95	14	597	203	152	155	553	41	1310	200	53	15	73	50																			

¹ Från och med 15 år intill 20 år o. s. v. — ² De från annan offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka direkt överförda medräknas ej här. — ³ Från och med 3 månader intill 6 månader o. s. v. — ⁴ De från annan offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka direkt överförda medräknas ej här, ej heller sinnesslöa och sinnessvaga eller de vid intagandet icke sinnessjuka. — ⁵ Å offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka förut icke vårdade; sinnesslöa eller sinnessvaga medtagas ej här, ej heller de vid intagandet icke sinnessjuka.

Tab. 5. Översikt för år 1913 över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, fördelade efter sjukdomens form och efter ålder vid sjukdomens utbrott.

S j u k d o m	2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14		15	
	Under 15 år		15—20 år ¹		20—25 år		25—30 år		30—35 år		35—40 år		40—45 år		45—50 år		50—60 år		60—70 år		Över 70 år		Okänd ålder		Summa		Total- summa	
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
Melankoli, <i>Melancholia</i>	—	—	3	1	2	10	4	6	6	12	9	15	7	17	6	18	11	23	8	9	2	5	—	2	58	118	176	
Mani, <i>Mania</i>	2	—	—	11	3	4	2	3	2	1	1	4	—	1	—	2	3	—	1	—	—	—	—	—	14	26	40	
Periodisk sinnessjukdom, <i>Psychosis periodica</i>	5	2	21	18	22	28	4	16	14	13	11	16	5	13	5	11	8	10	1	3	—	—	17	10	113	140	253	
Förvirring, <i>Confusio</i>	1	—	1	5	12	12	8	15	3	10	3	13	2	4	3	6	1	4	2	1	—	—	2	2	38	72	110	
Primär svagsinnet, <i>Dementia primaria</i>	9	5	61	47	110	76	96	58	73	56	31	23	21	26	13	18	8	18	1	1	—	—	26	14	449	342	791	
Kronisk förryckthet, <i>Paranoia</i>	—	—	—	—	—	—	5	—	5	1	—	5	2	1	3	—	1	3	1	1	—	—	—	—	17	11	28	
Sekundär svagsinnet, <i>Dementia secundaria</i>	—	—	—	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	1	—	4	2	6	
Epileptisk sinnessjukdom, <i>Insania epileptica</i>	6	2	5	2	4	2	3	2	5	2	1	—	1	—	—	2	2	—	—	—	—	—	1	1	28	18	41	
Degenerativ sinnessjukdom, <i>Insania degenerativa</i>	6	1	—	6	4	5	1	3	1	5	1	1	—	1	2	2	1	1	—	—	—	—	4	—	20	25	45	
Sinnessjukdom i följd av kronisk förgiftning, <i>Psychosis ex intoxicatione</i>	—	—	—	—	2	—	7	—	11	2	8	3	6	1	5	1	2	1	1	—	—	—	12	1	54	9	63	
Sinnessjukdom med förlamning, <i>Dementia paralytica</i>	—	—	—	—	—	—	1	—	4	1	5	1	9	1	6	4	12	4	2	—	—	—	—	—	39	11	50	
Svagsinnet av organiska orsaker, <i>Dementia organica</i>	—	—	—	—	1	1	1	2	1	1	—	—	2	2	1	2	13	10	18	17	6	13	5	2	49	49	98	
Sinnesslöhet, <i>Idiotia</i>	13	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	11	25	
Sinnessvaghet, <i>Imbecillitas</i>	23	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	10	35	
Sinnessjukdom, okänd	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	65	31	91	90	159	139	133	104	126	105	71	81	55	67	46	66	62	74	35	32	8	18	71	32	922	839	1 761	

Anm. Här medtagas ej sådana, som vid intagandet voro icke sinnessjuka.

¹ Från och med 15 år intill 20 år o.

Tab. 6. Översikt för år 1913 över *orsaker*, under vilkas inflytelser sinnessjukdom kan anses hava uppkommit hos under året intagna.

1		2		3		
		Intagna ¹		Intagna, å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka förut ej vårdade		
O r s a k		m.	kv.	m.	kv.	
Ärftlig belastning.	Sinnessjukdom hos	fadern	69	46	56	35
		modern	85	101	75	78
		far- eller morföräldrar	42	39	39	27
		syskon	141	157	129	113
		avlägsnare släktingar	218	191	186	143
	Alkoholism hos	fader	84	57	71	41
		moder	4	5	4	5
		föräldrar	9	3	7	2
	Epilepsi hos	syskon	9	7	11	6
		avlägsnare släktingar	12	16	26	11
föräldrar		84	62	46	40	
Neurasteni, hysteri eller andra nervösa rubbningar hos	syskon	10	22	8	17	
	avlägsnare släktingar	26	24	25	20	
Självmodd av nära anförvanter		29	17	25	14	
Föräldrarna kusiner		2	4	2	4	
Idioti, sinnessvaghet lynnesegendomlighet inom släkten		11	12	10	12	
Andra former av belastning		29	31	24	27	
Pubertet		2	4	2	4	
Klimakterium		—	8	—	7	
Ålderdom		3	8	3	8	
Havandeskap		—	9	—	8	
Barnsäng		—	31	—	29	
Digivning		—	6	—	4	
Influensa		6	3	5	3	
Tyfoidfieber		3	4	1	2	
Andra akuta infektionssjukdomar		4	8	3	6	
Syfilis		33	10	25	9	
Kroniska konsumtionstillstånd (cancer, tuberkulos etc.)		5	2	5	2	
Iuanition		2	1	—	1	
Huvudvärk, svår snuva, svår tandvärk		2	2	2	1	
Sjukdomar i blodkärnen		2	—	2	—	
Epilepsi, neurasteni, sömnlöshet		5	6	5	6	
Kronisk alkoholism		121	18	98	10	
Missbruk av spirituosa, kaffe, tobak		7	2	7	2	
Andra kroniska intoxikationssjukdomar		3	—	3	—	
Skador å huvudet		17	5	11	5	
Organiska hjärnlidanden		7	6	4	6	
Andra sjukdomar		3	4	3	3	
Oregelbundet, utsvävande levnadssätt		17	4	13	3	
Hälsovidrigt eller ansträngande arbete i yrke		12	16	10	14	
Pauperism		3	3	3	2	
Psykisk överansträngning		9	10	6	4	
Missräkningar och motgångar, ekonomiska och husliga bekymmer		39	79	30	59	
Kärlek		5	23	4	22	
Religiösa påverkningar		6	9	6	10	
Häftig sinnesrörelse		12	33	10	32	
Amerikavistelse, värnpliktsövning		13	4	12	—	
Cellstraff		4	1	4	1	
Klimatiska förhållanden, solsting		4	2	4	1	
Andra yttre omständigheter		5	8	3	7	

¹ De från annan offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka direkt överförda ej medräknade.

Tab. 7. Översikt för år 1913 över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, fördelade efter *stånd och yrke.*

1	2		3	4		5	
	Yrkesutövare		Hustrur utan yrke	Barn under 15 år		Övriga familjemedlemmar	
	m.	kv.		m.	kv.	m.	kv.
I. Jordbruk med binärningar.							
Godsägare och därmed jämförliga arrendatorer, lantbruksinspektorer	3	—	4	—	—	3	1
Hemmansägare och därmed jämförliga arrendatorer, rättare, ladvogdar, mejerister, trädgårdsmästare	76	9	66	—	—	55	96
Torpäre, statäre, backstugusittare, jordbruksarbetare, tjänare	205	79	55	1	1	15	15
Fiskare	11	—	3	—	—	—	2
Lappar	—	—	—	—	—	—	—
II. Industri och hantverk.							
Fabriks- och bruksägare, disponenter, ingenjörer, byggmästare, bokhållare	17	—	4	—	—	4	1
Arbetare	225	48	50	—	—	3	9
Hantverkare	75	32	40	—	—	1	8
III. Handel och samfärdsel.							
Handlande, handelsbokhållare, banktjänstemän, redare	41	19	10	—	—	2	5
Idkare av värdshusrörelse och deras biträden	4	6	1	—	—	—	—
Tjänstemän vid post, telegraf och järnvägar	5	3	—	—	—	—	2
Betjante vid d:o	14	2	7	—	—	—	2
Sjöfarande, lotsar	18	—	6	—	—	—	1
Hyrkuskar, åkare och stadsbud	4	—	5	1	—	—	—
IV. Allmän tjänst och litterära yrken.							
Prästerskap	—	1	1	—	—	3	1
Civile och kommunala tjänstemän	8	—	3	—	—	—	5
D:o d:o betjante	7	1	4	—	—	1	1
Militärer av officers grad	2	—	—	—	—	—	1
D:o av lägre grad	17	—	7	—	—	2	—
Lärare	6	18	7	—	—	—	1
Litteratörer, artister	11	—	—	—	—	—	—
Läkare, veterinärer, tandläkare, apotekare	—	1	1	—	—	—	—
Barnmorskor, sjukvårdspersonal	—	8	—	—	—	—	—
Studerande	7	—	—	—	—	—	—
Predikant	—	—	—	—	—	—	—
V. Annat yrke.							
Tjänstehjon, förut ej angivna	4	90	1	—	—	—	—
Arbetare, d:o d:o	29	11	15	2	—	1	1
f. d. Yrkesutövare, kapitalister och pensionärer	16	7	1	—	—	1	1
Understödtagare	17	25	1	1	—	—	—
Fångar	7	1	—	—	—	—	—
VI. Intet eller okänt yrke.							
	5	9	9	—	—	2	15
Summa	834	370	301	5	1	93	168

Tab. 8. Översikt för år 1913 över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, med fördelning efter *hemort*.

L ä n.	2		3		4			5 Intagna på 100 000 av medelfolk- mängden
	Landsbygd		Städer		Hela länet			
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	Summa	
Stockholms stad	—	—	140	140	140	140	280	73·6
Stockholms län	64	39	2	—	66	39	105	47·8
Uppsala »	20	10	3	7	23	17	40	30·6
Södermanlands »	16	20	7	3	23	23	46	25·3
Östergötlands »	24	21	5	10	29	31	60	20·2
Jönköpings »	20	22	2	5	22	27	49	22·6
Kronobergs »	18	26	1	5	19	31	50	31·8
Kalmar »	38	44	6	6	44	50	94	41·2
Gottlands »	5	5	1	3	6	8	14	25·2
Blekinge »	14	18	6	14	20	32	52	34·7
Kristianstads »	21	24	1	1	22	25	47	39·2
Malmöhus »	29	30	25	7	54	37	91	19·5
Hallands »	14	12	3	—	17	12	29	19·7
Göteborgs och Bohus län	24	22	50	46	74	68	142	36·1
Älvsborgs län	37	25	4	4	41	29	70	24·1
Skaraborgs län	32	18	6	4	38	22	60	24·9
Värmlands »	24	28	11	9	35	37	72	27·7
Örebro »	24	29	6	10	30	39	69	32·8
Västmanlands »	16	9	2	3	18	12	30	18·9
Kopparbergs »	51	41	2	2	53	43	96	39·9
Gävleborgs »	47	7	17	5	64	12	76	29·2
Västernorrlands »	22	31	2	6	24	37	61	23·8
Jämtlands »	10	9	1	—	11	9	20	16·6
Västerbottens »	23	11	2	1	25	12	37	22·4
Norrbottnens »	15	24	3	8	18	32	50	29·8
Utrikes ort	12	12	12	12	4	4	8	
Okänd hemort	18	18	14	14	12	12	24	
Summa	618	535	314	305	932	840	1 772	31·5
	1 153		619					

Tab. 9. Översikt för år 1913 över *tillfriskningsprocenten* bland de under de senaste 10 åren å offentliga, självständiga anstalter intagna.

1		2	3	4	5	6	7
Intagningsårets		årtal	Intagna ²	Därav vid intagnin- gen som obotliga att anse	Till- frisknade under nå- got av de 10 åren ³	Tillfrisk- ningspro- cent för de i kol. 3 angivna intagna	De o d:o av de in- tagna med avdrag av de i kol. 4 anförda
ordningsnummer							
Det 10:de	} räknat tillbaka från redovisningsåret som 1:sta år.	1904	573	239	185	32·3	55·4
» 9:de		1905	806	410	216	26·8	51·6
» 8:de		1906	1 423	965	280	19·7	61·1
» 7:de		1907	1 030	605	294	28·3	69·2
» 6:te		1908	1 083	514	310	28·6	54·5
» 5:te		1909	1 195	598	308	25·8	51·6
» 4:de		1910	1 844	891	393	21·3	41·2
» 3:dje		1911	1 583	688	511	32·3	57·1
» 2:dra		1912	2 703	1 587	326	12·1	29·2
Redovisningsåret		1913	2 105	997	362	17·2	32·7

Anm. Fr. o. m. årg. 1910 hava från antalet intagna uteslutits vid intagandet icke sinnessjuka.

¹ Huruvida från landsbygd eller stad är icke uppgivet. — ² De från annan offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka direkt överförda medräknas ej här. — ³ De tillfrisknade införas för det år, under vilket de å anstalten intagits, och ej för det år, under vilket de utskrivits tillfrisknade.

Tab. 10. Översikt för år 1913 över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka tillfrisknade.

S j u k d o m.	Vistelsetid inom hospitalet										Sjukdomens bestånd efter dess uppkomst										Summa summanum								
	kortare tid än 3 månader		3-6 månader ¹		6-12 månader		1-2 år		över 2 år		kortare tid än 3 månader		3-6 månader ¹		6-12 månader		1-2 år.		2-5 år.			över 5 år		okänt		Summa			
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.		m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
Melankoli, <i>Melancholia</i>	10	7	6	22	6	13	2	6	5	11	4	5	4	6	10	19	4	14	6	12	1	3	—	—	29	59	88		
Mani, <i>Mania</i>	4	5	—	4	—	4	—	1	—	1	1	3	1	2	2	6	—	2	—	—	—	1	—	1	4	15	19		
Periodisk sinnessjukdom, <i>Psychosis periodica</i>	35	39	35	36	24	48	10	14	5	12	17	17	27	34	35	38	18	31	6	15	5	11	1	3	109	149	258		
Förvirring, <i>Confusio</i>	14	22	6	20	8	10	2	1	—	2	10	16	8	15	7	18	4	3	1	—	—	2	—	1	30	55	85		
Primär svagsinnet, <i>Dementia primaria</i>	7	3	13	9	12	12	7	9	2	3	4	3	9	3	13	10	8	11	5	7	1	1	1	1	41	36	77		
Kronisk förryckhet, <i>Paranoia</i>	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	2	—	2		
Sekundär svagsinnet, <i>Dementia secundaria</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Epileptisk sinnessjukdom, <i>Insania epileptica</i>	—	2	2	1	—	1	—	—	1	—	1	1	1	1	1	1	—	—	1	—	1	—	—	—	2	5	7		
Degenerativ sinnessjukdom, <i>Insania degenerativa</i>	3	3	1	7	2	2	1	1	—	2	—	2	—	4	2	3	1	1	—	2	2	2	2	1	7	15	22		
Sinnessjukdom i följd av kronisk förgiftning, <i>Psychosis ex intoxicatione</i>	38	6	8	1	4	—	3	—	1	—	28	6	7	—	8	—	3	1	2	—	—	—	6	—	54	7	61		
Sinnessjukdom med förlamning, <i>Dementia paralytica</i>	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1		
Svagsinnet av organiska orsaker, <i>Dementia organica</i>	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1		
Sinnesslöhet, <i>Idiotia</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Sinnessvaghhet, <i>Imbecillitas</i>	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	2		
Sinnessjukdom okänd	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Summa	112	88	72	100	57	90	26	32	14	32	64	54	57	65	78	95	39	63	21	37	10	21	12	7	231	342	623		

¹ Från och med 3 månader intill 6 månader o. s. v

Tab. 11. Översikt för år 1913 över *dödsorsaker* bland de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka avlidna.

1	2	3	4
Dödsorsak (enl. K. Med.-styr. cirk. d. 9 okt. 1911)	M.	Kv.	Summa
Marasmus senilis	6	15	21
Septicæmia	9	6	15
Erysipelas	1	—	1
Febris typhoides	—	2	2
Tuberculosis pulmonum	86	72	158
> aliorum organorum	4	8	12
Syphilis	2	—	2
Aliæ infectiones	—	—	—
Morbi diathesis hæmorrhagicæ	—	1	1
Leucæmia	—	1	1
Diabetes mellitus	—	1	1
Cachexia	1	—	1
Hæmorrhagia cerebri et meningum. Emollitio cerebri	9	4	13
Abscessus cerebri. Meningitis purulenta acuta	—	—	—
Epilepsia	4	1	5
Otitis	2	1	3
Dementia paralytica	25	11	36
Insania	5	6	11
Insania (submersio)	3	—	3
> (strangulatio)	6	—	6
> (fractura, contusio)	1	—	1
Alii systematis nervosi morbi	1	—	1
Thromboendocarditis acuta	—	1	1
Endocarditis chronica. Vitium org. cordis. Myocarditis chronica	14	14	28
Arteriosclerosis. Aneurysma	2	5	7
Thrombosis. Embolia	—	1	1
Pleuritis. Empyema	7	2	9
Bronchitis acuta et chronica	4	1	5
Pneumonia acuta	38	35	73
Gangræna pulmonum	1	—	1
Alii organorum respirationis morbi	2	2	4
Gastroenteritis acuta et chronica	8	4	12
Ulcus ventriculi	—	1	1
Ilæus	—	2	2
Hernia intestinalis	—	1	1
Appendicitis	1	2	3
Hepatitis interstitialis chronica. Cirrhosis hepatis	2	1	3
Cholelithiasis	1	1	2
Polyarthrits rheumatica ac.	1	—	1
Nephritis acuta et chronica	4	6	10
Cystopyelonephritis	1	—	1
Ren cysticus	1	—	1
Hypertrophia prostatae	1	—	1
Carcinoma	8	6	14
Sarcoma	—	1	1
Tumores alii	3	1	4
Casus mortiferi (Ruptura cordis)	1	1	2
> > (Felsväljning)	1	1	2
Summa	266	218	484

Tab. 12. Översikt för år 1913 över *tillfälliga sjukdomar* bland de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka vårdade.

1	2	3	4	1	2	3	4
Sjukdom (enl. K. Med.-styr. cirk. d. 9 dec. 1891)	M.	Kv.	Summa	Sjukdom (enl. K. Med.-styr. cirk. d. 9 dec. 1891)	M.	Kv.	Summa
Marasmus senilis	5	12	17	Pneumonia acuta	64	54	118
Scarlatina	—	1	1	Gangræna pulmonum	3	2	5
Rubeola	1	4	5	Emphysema pulmonum	11	9	20
Febris ephemera	11	9	20	Asthma	5	5	10
Febris typhoides	—	3	3	Stomatitis	2	1	3
Parotitis	3	1	4	Angina tonsillaris	68	94	162
Influenza epidemica	82	158	240	Gastritis acuta et chronica	57	95	152
Diphtheria	1	—	1	Ulcus ventriculi	5	10	15
Erysipelas	30	40	70	Neurosis ventriculi	—	—	—
Pyæmia. Septicæmia	14	4	18	Enteritis et colitis acuta et chronica	173	198	371
Gonorrhæa	2	—	2	Typhlitis, peri- et paratyphlitis	1	5	6
Tuberculosis pulmonum	152	188	340	Ileus	1	3	4
" al. org.	24	47	71	Hernia	33	7	40
Syphilis acquisita	1	2	3	Fistula ani	3	3	6
Chlorosis. Anæmia	10	9	19	Prolapsus ani vel recti	5	16	21
Purpura simplex. Morbus macul. Werlh.	1	—	1	Helminthiasis	9	1	10
Leucæmia	—	1	1	Peritonitis	5	5	10
Alkoholismus chr.	—	—	—	Icterus catarrhalis	1	8	9
Hæmorrhagia cerebri. Emollitio cerebri	10	7	17	Cholelithiasis	6	8	14
Abscessus cerebri	—	—	—	Hepatitis, abscessus hepatis	1	3	4
Meningitis cerebri	3	1	4	Cirrhosis hepatis	1	—	1
Neuritis	—	—	—	Alii. org. digest. morbi	—	—	—
Neuralgia	3	2	5	Nephritis acuta et chronica	18	14	32
Epilepsia	2	—	2	Cystitis acuta et chronica	2	14	16
Diabetes mellitus	4	1	5	Hypertrophia prostaticæ	7	—	7
Diabetes insipidus	1	1	2	Retentio urine	3	—	3
Morbus Basedowi	—	1	1	Endometritis	—	7	7
Conjunctivitis	23	29	52	Prolapsus uteri	—	4	4
Keratitis	4	4	8	Alii morbi organorum sexualium	—	5	5
Ulcus cornæ serpens	10	4	14	Myitis acuta et chronica	31	9	40
Iritis	3	2	5	Tendovaginitis	4	2	6
Glaucoma	—	1	1	Bursitis	2	11	13
Cataracta	1	7	8	Synovitis	1	1	2
Blepharitis ciliaris	3	13	16	Rheumatismus artic. ac. et chr.	24	6	30
Strabismus	1	1	2	Arthritis deformans	1	2	3
Dacryocystitis	10	18	28	Periostitis	3	21	24
Alie opthalmiæ	10	9	19	Erythema multiforme et nodosum	2	4	6
Otitis media purulenta	28	30	58	Urticaria	3	2	5
Pericarditis. Endo-o. myocarditis	16	18	34	Herpes zoster	8	11	19
Vitium organicum cordis	15	24	39	Psoriasis	3	1	4
Endarteritis. Arteriosclerosis	42	29	71	Eczema	39	40	79
Åneurysma	—	—	—	Acne	9	8	17
Varix	15	22	37	Sycosis	1	3	4
Phlebitis et periphlebitis	—	1	1	Phlegmone. Abscessus	106	102	208
Thrombosis	4	5	9	Furunculus	88	46	134
Lymphangitis	5	4	9	Carbunculus	49	31	80
Lymphadenitis	2	4	6	Ulcus	20	11	31
Morbi cav. nas.	1	1	2	Gangræna. Decubitus	6	13	19
Laryngo-tracheitis	12	10	22	Alii morbi cutanei	—	6	6
Oedema laryngis	1	1	2	Cancer	7	10	17
Pleuritis	15	21	36	Kystoma ovarii	—	4	4
Bronchitis acuta et chronica	132	89	221	Myoma uteri	—	1	1
Hæmorrhagia pulmonum	6	2	8	Struma	1	14	15
				Alii tumores	8	4	12
				Trauma	224	184	408

Tab. 13. *Kriminalpatienter å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka år 1913.*

A. Underhållsdagar samt vid årets slut befintliga.

A n s t a l t .	Underhålls- dagar	3		4		
		Medeltal vår- dade per dag		Den 31 december befintliga ²		
		m.	kv.	m.	kv.	s:a
Stockholms hospital	4 378	9.0	3.0	11	2	13
Uppsala , och asyl	16 313	39.4	5.3	47	4	51
Nyköpings ,	5 425	11.8	3.1	15	3	18
Vadstena , och asyl	4 945	9.3	4.2	19	3	22
Växjö ,	846	1.4	0.9	2	2	4
, , kriminalavdelningen	39 829	109.1	—	105	—	105
Västerviks ,	21 221	47.4	10.7	52	11	63
Visby ,	476	0.3	1.0	1	1	2
Lunds , och asyl	11 341	22.1	9.0	21	9	30
Malmö asyl	3 123	2.8	5.8	3	6	9
Göteborgs hospital	5 636	14.4	1.0	14	1	15
Vänersborgs , och asyl	10 886	25.4	4.4	27	5	32
Kristinehamns ,	6 312	12.4	4.9	14	5	19
Sätters ,	17 597	43.2	5.0	44	5	49
Härnösands ,	6 243	13.1	4.0	14	4	18
Piteå hospital och asyl	3 596	8.8	1.0	9	1	10
Sjukhuset vid Långbro	—	—	—	—	—	—
Upptagningsanstalten vid Ulvsunda	—	—	—	—	—	—
, i Nyköping	—	—	—	—	—	—
Summa	158 167	370.0	63.3	398	62	460

B. Å samtliga anstalter under året intagna och avförda.

	1	2		3		4		5	
		Otillräkneliga förklarade		Straffångar		Rannsaknings- fångar		Observations- fall.	
		m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
Av de intagna ¹ voro tilltalade eller dömda för	mord, mordförsök	9	3	1	—	—	—	4	2
	dråp	—	—	1	—	1	—	2	—
	mordbrand	5	2	1	—	—	—	4	—
	övervåld, misshandel	10	1	—	—	—	—	4	—
	stöld, bedrägeri, rån, förfalskning	7	—	4	—	—	—	5	—
	hemfridsbrott	5	—	—	—	—	—	1	—
	skadegörelse	1	—	—	—	—	—	—	—
	barnamord	—	—	—	1	—	—	—	—
	mened	—	—	—	—	—	—	—	—
	sedlighetsbrott	2	—	2	—	1	—	5	—
lösdriveri	—	—	—	—	1	—	1	—	
Summa intagna ¹	39	6	9	1	3	—	26	2	
Avförda ²	Tillfrisknade	3	3	2	—	2	—	—	—
	Förbättrade	2	—	—	—	1	—	—	—
	Oförbättrade	2	—	1	—	—	—	—	—
	Till annan offentl. självständig anstalt	19	—	3	—	2	—	—	—
	Döda	17	—	4	1	1	—	—	—
Summa avförda ²	42	3	10	1	6	—	—	—	

¹ De från annan offentlig, självständig anstalt direkt överförda upptagas icke här. — ² Observationsfall upptagas icke här.

Tab. 14. Översikt för år 1913 angående å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna och avlidna, av *dementia paralytica* lidande.

I n t a g n a ¹			A v l i d n a												
Y r k e	Yrkes- utövare	Familiemed- lemmar	Ålder vid döds- fallet	Sjukdomens bestånd från dess uppkomst											
				Under 1 år	1—2 år ²	2—3 år	3—5 år	5—10 år	Över 10 år						
m. kv.	m. kv.	m. kv.		m. kv.	m. kv.	m. kv.	m. kv.	m. kv.							
<i>I. Jordbruk med binärningar.</i>			0—25 år . . .												
Godsägare och därmed jämför- liga arrendatorer, lantbruks- inspektorer			25—30 år ³ . . .												
Hemmansägare och därmed jäm- förliga arrendatorer, rättare, ladufogdar, trädgårdsmästare			30—35 år . . .	1				1							
Torpare, jordbruksarb., tjänare			35—40 år . . .		1	1	4	1	1						
Fiskare			40—45 år . . .	3		1	1	1	2	1		1			
<i>II. Industri och hantverk.</i>			45—50 år . . .	2	1	3		5		1					
Fabriks- och bruksägare etc. .			50—60 år . . .	1	1	1	1	2	1		1	3	1		
Arbetare			60—70 år . . .			1									
Hantverkare			Över 70 år . .												
<i>III. Handel och samfärdsel.</i>			Okänd												
Handl., bokhåll., banktjänstem. Ildkare av vårdshusrör., biträd. Tjänsteman vid post, telegraf, järnvägar			Summa	7	3	6	3	12	3	4	3	3	2		
Betjänte vid d:o															
Sjöfarande															
Hyrkuskar, stadsbud, stuvare .															
<i>IV. Allmän tjänst och litte- rära yrken.</i>															
Civila och kommunala tjänste- män, lärare etc.															
Civila och kommunala betjänte															
Militärer av officersgrad . . .															
Militärer, subalterner o. manskap															
Litteratörer, artister															
Läkare, veterinärer, tandläkare, apotekare															
Barnmorskor, sjukvårdspersonal															
<i>V. Annat yrke.</i>															
Kapitalister, f. d. yrkesutövare															
Arbetare, tjänstehjon ej angivna															
Understödsdagare															
<i>VI. Intet eller okänt yrke.</i>															
Summa			39	4	7										
			Intagna.¹												
			<i>Civilstånd.</i>												
			Ogift						{	m. 12					
									{	kv. 3					
			Gift						{	m. 25					
									{	kv. 7					
			Änkling							1					
			Anka							1					
			Fränskild						{	m. 1					
									{	kv. —					
			<i>Hemort.</i>												
			Landsbygd						{	m. 18					
									{	kv. 2					
			Stad						{	m. 21					
									{	kv. 9					
			<i>Antaglig sjukdomsorsak.</i>												
			Syfilis						{	m. 31					
									{	kv. 9					
			Alkoholmissbruk						{	m. 2					
									{	kv. 1					

¹ Här upptagas icke å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka förut under diagnos dementia paralytica vårdade, ej heller från annan sådan anstalt överförda. — ² Från och med 1 år intill 2 år o. s. v. — ³ Från och med 25 år infill 30 år o. s. v.

Tab. 15. Sammanställning av uppgifter från offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka angående antalet sjukplatser, underhållsdagar och medeltal vårdade i de olika betalningsklasserna samt utspisnings- och totalkostnaden år 1913.

A n s t a l t	2		3					4					5			6				
	Antal sjukplatser vid årets slut		Underhållsdagar					Medeltal vårdade för dag					Utspisningskostnad för de sjuka			Totalkostnaden för sjukvården				
	Å statens anstalter		Å statens anstalter				Å landstings-, resp. stadsanstalt	Å statens anstalter				Å landstings-, resp. stadsanstalt	Totalkostnad	För underhållsdag		Totalkostnad ¹	Medelkostnad för varje person för dag	Medelkostnad för varje person för år		
	I klass	allm. klass	I klass	II klass	III klass	utan avgift		I klass	II klass	III klass	utan avgift			I klass	allm. klass				kr.	öre
Stockholms hospital . . .	20	235	—	8 005	19 168	52 314	4 743	—	22	53	143	13	—	49 322·25	128·9	51·2	258 441·53	3·07	1 119·82	
Uppsala hosp. o. asyl	30	1 210	24	11 238	42 916	370 076	17 932	8 498	31	118	1 014	49	23	228 645·08	126·5	52·3	755 187·81	1·68	611·64	
Nyköpings hospital . . .	—	186	—	—	1 203	61 143	6 205	—	—	3	167	17	—	33 075·40	—	48·2	139 560·78	2·03	740·95	
Vadstena hospital o. asyl	26	774	—	9 307	28 401	243 398	8 125	—	25	78	667	22	—	133 045·27	112·4	43·8	427 342·11	1·48	539·11	
Växjö	10	240	40	3 559	6 291	83 094	846	12 147	10	17	228	2	33	70 910·79	147·6	46·2	323 292·85	2·22	809·53	
» » krim.-avd.	—	100	—	—	2 920	—	36 909	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
» » Korsberga	—	—	—	—	3 454	42 687	—	—	—	9	117	—	—	33 035·27	—	71·6	45 856·98	0·95	346·94	
Västerviks hospital . . .	—	800	30	—	27 450	240 120	20 632	1 393	—	75	658	57	4	138 557·20	—	47·8	533 440·18	1·84	663·14	
Visby hospital	—	63	—	—	1 893	20 523	425	—	—	5	57	1	—	11 316·31	—	49·4	49 564·38	2·17	792·05	
Malmö asyl	—	124	—	—	6 903	34 774	3 488	—	—	19	95	10	—	19 207·19	—	39·9	78 154·02	1·62	592·08	
Lunds hospital o. asyl	30	1 174	28	10 938	43 314	366 494	11 725	8 487	30	119	1 004	32	23	216 802·31	131·2	46·2	672 026·81	1·52	556·26	
Göteborgs hospital . . .	50	242	75	18 791	19 927	58 384	5 636	21 369	51	55	160	15	59	60 831·21	113·7	37·5	269 075·22	2·17	791·35	
Vänersborgs h. o. a. . .	—	1 050	30	—	27 733	339 962	11 404	10 866	—	76	931	32	30	165 053·71	—	42·4	535 078·18	1·37	500·82	
Kristinehamns hosp. . .	—	780	20	—	25 936	244 253	5 947	7 210	—	71	669	16	20	138 521·16	—	47·5	451 746·06	1·59	581·92	
Säters	—	800	30	—	22 529	244 481	18 308	8 848	—	62	670	50	24	154 697·97	—	52·6	532 661·47	1·81	660·65	
Härnösands	—	245	24	—	5 859	78 064	6 243	8 501	—	16	214	17	23	52 485·57	—	53·2	172 697·70	1·75	638·86	
Piteå hospital o. asyl	—	370	—	—	5 774	125 819	3 697	—	—	15	345	10	—	61 414·91	—	45·4	263 430·07	1·95	711·97	
Sjukhuset vid Långbro	—	—	640	—	—	—	—	217 274	—	—	—	—	595	137 539·74	102·5	61·2	524 935·97	2·42	881·84	
Uppt.anst. vid Ulvsunda	—	—	27	—	—	—	—	7 832	—	—	—	—	21	8 632·76	—	76·0	23 730·96	3·03	1 105·95	
» i Nyköping	—	—	20	—	—	—	—	7 118	—	—	—	—	20	3 454·75	—	48·5	12 663·80	1·78	634·55	
Summa	166	8 393	988	61 838	291 671	2 605 586	162 265	319 543	169	799	7 139	445	875	1 716 548·85	2 49·8	—	6 066 886·88	2 1·76	2 643·90	
	8 559			3 121 360						8 552										

¹ Beräknad, vad beträffar statshospitalen, genom avdrag från hela utgiftssumman av utgifter för underhåll och förbättring av byggnader och gårdar och för utskulder samt inkomster av trädgård och jordbruk eller annan dylik hantering. — ² Motsvarande kostnader vid statshospitalen äro 1 566 921·60 kr., 48·8 öre, 5 505 556·16 kr., 1·71 kr., 626·62 kr.

Tab. 16. Översikt för år 1913 över de vid offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka i och för den egentliga sjukvården *anställda tjänstemän och betjäning.*

1 A n s t a l t	2 Läkarpersonal					3 Uppsyningspersonal				4 Sjukvårdspersonal			5	6	7	8	9	10 Anmärkning	
	Överläkare	Hospitalläkare	Asylläkare	Biträdande läkare	Underläkare	Ammannser	Uppsyningsmän	Förestånderskor	Biträdande uppsyningsmän	Biträdande förestånderskor	Skolade skoterskor	Skotare	Skoterskor	Medeltal sjukplatser dagligen året om upptagna	Medeltal sjuka för dag för var och en av sjukbetjäningen i	Antal för avdelningarna vård ansvarig personal	Antal matvakter & sjukvårdsavdelningarna		Antal skoterskor & mansavdelningarna.
Stockholms hospital	1	1	—	1	—	1	1	—	—	5	20	25	231	4.6	9	9	3		
Uppsala hospital och asyl	1	1	1	2	2	—	2	2	2	3	5	82	97	1 234	6.8	31	30	13	
Nyköpings hospital	1	—	—	1	—	—	1	1	—	—	1	21	17	187	4.8	7	8	—	
Vadstena hospital och asyl	1	1	—	1	—	—	1	1	1	1	3	50	47	792	7.9	20	14	—	
Växjö hospital	1	—	—	1	—	—	1	1	—	2	1	25	29	290	5.2	10	14	2	
» » kriminalavdelning	1	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—	34	—	109	3.2	6	6	—	
» » Korsberga koloni	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	126	—	—	—	—	
Västerviks hospital	1	1	—	1	2	—	2	1	1	1	8	74	80	793	4.9	29	25	10	
Visby hospital	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	5	6	63	5.2	—	2	—	
Malmö asyl	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	6	8	124	8.8	—	2	—	
Lunds hospital och asyl	1	1	1	1	2	1	2	2	2	2	—	64	99	1 208	7.4	33	24	16	
Göteborgs hospital	1	—	—	2	—	—	1	2	—	—	7	27	33	340	5.0	17	13	7	
Vänersborgs hospital och asyl	1	1	—	1	2	—	1	1	1	1	1	87	80	1 068	6.4	26	28	3	
Kristinehamns »	1	1	—	1	2	—	1	1	1	1	4	65	73	776	5.5	23	22	5	
Sätters »	1	1	—	1	2	—	2	1	2	1	6	94	82	805	4.4	29	23	2	
Härnösands »	1	—	—	1	—	—	1	1	—	—	2	18	22	270	6.4	11	6	2	
Piteå hospital och asyl	1	1	—	—	—	—	1	1	—	1	—	32	30	370	6.0	12	12	—	
Sjukhuset vid Långbro	1	1	—	2	2	—	1	3	1	—	22	32	83	595	4.3	22	21	38	
Upptagningsanstalten vid Ulvsunda	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	5	21	3.5	7	2	2	
» » i Nyköping	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	3	2	20	3.9	1	1	—	
Summa	18	10	3	16	15	2	21	24	11	13	65	742	817	9 422				103	
				64				69				1 624							

1 Uppsyningspersonal räknas icke till sjukvårdspersonal.

Tab. 17. Sammandrag av 1913 års redovisning över anslaget till hospitals underhåll.

Debet.				Kredit.			
<i>Balans från år 1912.</i>				<i>Balans från år 1912.</i>			
Behållningar och fordringar:				Skulder:			
Kassan	26 045 77			Patientavgifter	591 444 15		
Förråden	521 087 45			Diverse kreditorer	346 791 01	938 235 16	
Patientavgifter	32 067 35			<i>Utgifter, se Tab. 19</i>	—	6 498 498 10	
ank inestående	804 266 45						
Diverse	140 704 01			<i>Balans till år 1914.</i>			
Förskott till utredning av vissa hospital	63 026 21			Behållningar och fordringar:			
von Saska donationsfonden	30 000 —			Kassan	21 280 15		
Lundgrenska d:o	1 351 43			Förråden	629 683 80		
Nils P. Rosenblads dona- tion	2 874 13			Patientavgifter	31 928 79		
C. M. Lindströms testa- mentsfond	517 29			I bank inestående	893 505 58		
Patienternas utflyktsfond .	375 12			Diverse	88 028 43		
V. Enbloms sjukvårdsfond	6 404 88			Förskott till utredning av vissa hospital	10 309 86		
Hospitals arbetskassa . . .	8 531 97			von Saska donationsfonden	30 000 —		
Lundinska fonden	15 837 19			Lundgrenska d:o	1 401 98		
Hedströmska d:o	1 696 27			Nils P. Rosenblads dona- tion	2 874 05		
Hospitalshjonens sparkassa	525 57			C. M. Lindströms testa- mentsfond	539 95		
Förskott att ersättas . . .	13 748 20			Patienternas utflyktsfond .	391 56		
Förskott mot redovisning	12 912 68	1 681 971 97		V. Enbloms sjukvårdsfond	6 528 08		
<i>Inkomster, se Tab. 18. . . .</i>	—	6 532 643 10		Hospitals arbetskassa . . .	8 918 64		
<i>Omföring från annat anslag</i>	—	368 53		Lundinska fonden	15 287 87		
<i>Balans till år 1914.</i>				Hedströmska d:o	1 772 55		
Skulder:				Hospitalshjonens sparkassa	549 22		
Patientavgifter	605 735 65			Förskott att ersättas . . .	14 468 20		
Diverse kreditorer	390 875 14	996 610 79		Förskott till nytt hospital å Sätters kungsgård . . .	17 392 42	1 774 861 13	
Summa kr.	—	9 211 594 39		Summa kr.	—	9 211 594 39	

Tab. 18. Inkomster för

1	2		3	
	Statsanslag		Patientavgifter	
	kr.	öre	kr.	öre
Av Kungl. statskontoret levererade	4 000 000	—	—	—
Medicinalstyrelsens kassa	—	—	—	—
Stockholms hospital	—	—	67 805	30
Uppsala » och asyl	—	—	305 890	15
Nyköpings »	—	—	39 155	80
Vadstena » och asyl	—	—	195 769	68
Växjö »	—	—	121 137	77
Västerviks »	—	—	174 020	—
Visby »	—	—	14 200	20
Lunds » och asyl	—	—	304 791	30
Malmö asyl	—	—	27 768	40
Göteborgs hospital	—	—	158 766	15
Vänersborgs » och asyl	—	—	253 442	20
Kristinehamns »	—	—	186 916	80
Säters »	—	—	186 913	60
Härnösands »	—	—	69 699	40
Östersunds »	—	—	—	—
Piteå » och asyl	—	—	80 318	40
Summa	4 000 000	—	2 186 595	15

Tab. 19. Utgifter för

1	2		3		4		5		6		7		8	
	Avskrivning		Avlöning		Utspisning		Linne samt gång- och sängkläder		Eldning och lys-hållning		Medikamenter		Tvätt och renhållning	
	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre
Medicinalstyrelsens kassa	—	—	18 430	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stockholms hospital	25 751	14	83 119	06	85 384	—	10 129	22	45 070	67	4 750	06	4 220	10
Uppsala » o. asyl	—	—	222 985	55	325 768	50	50 017	23	108 395	42	9 103	05	12 566	01
Nyköpings »	—	—	48 470	64	51 956	73	7 041	63	22 030	06	1 313	16	1 921	07
Vadstena » o. asyl	512	26	128 552	82	186 807	86	25 074	45	61 293	06	4 642	75	6 344	24
Växjö »	207	05	112 609	18	118 366	27	16 281	09	48 218	93	2 635	80	3 882	64
» » Korsberga kolonien	—	—	6 164	68	233 035	27	533	74	439	49	—	—	176	11
Västerviks »	8	04	149 499	63	207 984	35	27 516	05	69 769	27	7 198	83	8 347	05
Visby »	—	—	18 449	75	18 484	98	2 117	17	5 742	73	472	83	899	89
Lunds » o. asyl	378	04	190 294	08	292 558	87	44 536	70	97 383	85	6 950	83	10 728	47
Malmö asyl	—	—	25 673	29	25 443	77	4 292	83	11 130	39	481	61	1 921	95
Göteborgs hospital	465	37	84 902	76	98 179	90	13 672	85	48 370	91	2 355	85	3 636	30
Vänersborgs » o. asyl	72	40	166 046	96	250 693	65	32 269	92	65 269	83	4 628	20	10 063	13
Kristinehamns »	—	—	141 028	90	196 366	78	21 942	74	78 263	99	5 111	59	5 577	87
Säters »	46	60	158 463	92	220 805	92	23 160	87	88 175	16	7 879	21	7 094	12
Härnösands »	—	—	54 932	53	74 299	72	7 151	06	20 848	15	1 537	48	2 345	24
Östersunds »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Piteå » o. asyl	—	—	83 443	65	95 134	85	12 660	08	50 888	03	2 548	77	4 162	76
Summa	27 440	90	1 693 067	53	2 281 271	42	298 397	63	821 289	94	61 610	02	83 886	95

¹ Från Danvika hospital enligt Kungl. brevet till Serafimer Ordensgillet den 9 januari 1871. — ² Härnåti den 3 september 1909 och den 19 maj 1911. — ⁴ D:o vid Kristinehamns hospital enl. Kungl. brevet den 29
⁶ Därav till utredning av ovan angivna hospital sammanlagt 52 121 kronor 16 öre.

hospitals underhåll år 1913.

4		5		6		7		8		9		10	
Ränta å patient-avgifter		Ersatt begravningskostnad		Underhållsbidrag		Anmärkningsmedel		Diverse		Trädgård och jordbruk		Summa	
kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4 000 000	—
—	—	—	—	—	—	—	—	25	—	—	—	25	—
229	64	72	—	14 000	—	—	—	4 671	26	4 539	27	91 317	47
59	96	676	—	—	—	—	—	2 044	98	32 945	51	341 616	60
6	29	72	—	—	—	—	—	936	39	1 860	82	42 030	80
37	88	714	—	—	—	—	—	6 467	69	25 162	71	228 151	96
24	65	180	—	—	—	—	—	4 813	43	22 501	46	148 657	31
22	89	516	—	—	—	—	—	2 900	19	8 669	81	186 128	39
—	07	—	—	—	—	—	—	4 740	24	—	—	18 940	51
52	71	288	—	—	—	—	—	3 787	68	28 188	76	337 108	45
5	65	72	—	—	—	—	—	1 642	02	—	—	29 488	07
20	19	72	—	—	—	—	—	280	93	11 163	80	170 303	07
40	49	654	—	—	—	—	—	4 157	82	63 497	07	321 791	58
29	30	354	—	—	—	—	—	2 732	38	48 196	19	238 228	67
26	70	414	—	—	—	—	—	3 266	17	16 141	57	206 762	04
8	35	156	—	—	—	—	—	1 428	75	4 964	21	76 256	71
—	—	—	—	—	—	—	—	507	12	—	—	507	12
13	14	228	—	—	—	18	28	3 399	06	11 352	47	95 329	35
577	91	4 468	—	14 000	—	18	28	47 801	11	279 182	65	6 532 643	10

hospitals underhåll år 1913.

9		10		11		12		13		14		15		16	
Inventarier		Underhåll m. m. av byggnader o. gårdar		Skrivmaterialier		Utskylder		Diverse utgifter		Indragningsstat		Trädgård och jordbruk		Summa	
kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre
—	—	66 795	86	—	—	—	—	5 056	31	—	—	—	—	90 282	30
8 800	15	14 710	33	902	03	—	—	10 643	72	3 578	77	6 383	02	303 442	27
10 869	56	71 213	80	2 836	02	249	18	21 944	71	2 480	—	21 167	27	859 596	30
1 588	18	7 243	21	728	47	3	92	4 027	06	750	—	1 594	08	148 668	21
12 286	68	24 065	41	1 466	48	60	21	12 433	60	6 730	27	14 316	88	484 586	97
4 509	84	25 334	15	972	77	152	12	11 136	44	3 694	14	29 110	84	377 111	26
263	79	15	48	—	—	—	—	1 366	84	—	—	—	—	41 995	40
35 493	83	49 770	73	2 182	12	—	—	29 996	62	—	—	15 615	05	29 996	62
630	99	4 170	75	348	90	4	21	18 495	27	—	—	—	—	591 880	22
13 636	38	83 567	67	2 778	99	457	45	5 611	47	900	—	73	42	57 907	09
3 357	15	6 376	95	508	51	84	09	4 497	52	1 060	—	—	—	84 828	06
6 899	75	32 312	18	1 236	40	188	30	9 067	62	2 713	34	9 203	34	313 204	87
13 064	89	64 532	14	2 398	80	662	22	21 417	28	—	—	32 722	59	663 842	01
6 119	03	25 163	23	1 956	72	86	87	6 200	29	1 586	26	27 274	99	6 200	29
7 959	34	56 070	47	2 424	98	53	58	14 713	38	—	—	19 456	32	525 192	35
2 825	28	6 345	65	822	09	252	17	15 924	25	—	—	—	—	15 924	25
—	—	—	—	—	—	—	—	13 383	20	—	—	—	—	604 973	49
—	—	—	—	—	—	—	—	5 124	88	2 881	33	5 929	15	185 294	73
—	—	—	—	—	—	—	—	1 231	61	—	—	—	—	1 231	61
5 047	74	52 921	15	1 066	24	17	38	9 909	33	1 298	06	8 623	03	327 721	07
133 352	58	590 609	16	22 629	52	2 271	50	241 346	62	32 107	17	209 217	16	6 498 498	10

ingå kostnaderna för de sjukas inackordering. — ³ Avser utredningen vid Västerviks hospital enl. Kungl. breven november 1906. — ⁵ D:o vid Sätters hospital enl. Kungl. breven den 19 mars 1909 och den 19 maj 1911. —

Tab. 20. Sammandrag av kyrkoherdarnas och hälsovårdsnämnd.

1		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
		S i n n e s s j u											
		Hemort		Kön		Civilstånd			Ålder				
		Antal	landsbygd	städer	män	kvinnor	ogifta	gifta ¹	ej angivet	under 20 år	20—40 år	över 40 år	ej angiven
1	Stockholms stad . . .		1 882	—	1 882	870	1 012	1 244	594	44	35	744	1 056
2	Stockholms län . . .	411	357	54	207	204	294	117	—	9	143	259	—
3	Uppsala » . . .	350	214	136	149	201	244	106	—	2	100	248	—
4	Södermanlands » . . .	416	314	102	206	210	257	159	—	11	147	258	—
5	Östergötlands » . . .	882	592	240	392	440	607	225	—	7	252	573	—
6	Jönköpings » . . .	806	114	692	427	379	576	230	—	11	243	552	—
7	Kronobergs » . . .	667	602	65	336	331	482	185	—	4	207	456	—
8	Kalmar » . . .	780	644	136	414	366	565	215	—	9	258	513	—
9	Gottlands » . . .	183	148	35	101	82	128	55	—	3	46	134	—
10	Blekinge » . . .	441	292	149	223	218	330	111	—	7	158	276	—
11	Kristianstads » . . .	717	655	62	341	376	556	161	—	10	213	494	—
12	Malmö stad	199	—	199	100	99	156	43	—	3	63	133	—
13	Malmöhus län	978	690	288	433	545	713	265	—	9	300	669	—
14	Hallands »	429	321	108	198	231	331	98	—	7	137	285	—
15	Göteborgs stad	381	—	381	195	186	265	116	—	4	151	226	—
16	Göteborgs och Bohus län	661	591	70	324	337	493	168	—	6	167	488	—
17	Älvsborgs län	1 018	920	98	506	512	747	271	—	12	260	746	—
18	Skaraborgs »	758	656	102	425	333	561	197	—	6	234	518	—
19	Värmlands »	981	870	111	519	462	726	255	—	13	271	697	—
20	Örebro »	640	536	104	336	304	507	133	—	2	221	417	—
21	Västmanlands »	360	286	74	204	156	247	113	—	3	107	250	—
22	Kopparbergs »	744	710	34	375	369	539	205	—	8	252	484	—
23	Gävleborgs »	632	460	172	327	305	421	211	—	4	193	435	—
24	Västernorrlands »	665	480	185	333	332	437	228	—	4	228	433	—
25	Jämtlands »	319	290	29	172	147	237	82	—	3	117	199	—
26	Västerbottens »	398	376	22	232	166	281	117	—	18	143	237	—
27	Norrbottens »	456	404	52	247	209	319	137	—	6	181	269	—
Summa		17 104	11 522	5 582	8 592	8 512	12 263	4 797	44	216	5 536	11 305	47

¹ Här i inräknade änklingar, änkor och fränskilda makar. — ² Därav 1 å okänd ort. — ³ D:o 2. — ⁴ Därav

dernas uppgifter om sinnessjuka och idioter i riket år 1913.

k a.					I d i o t e r.																											
Vårdas inom					Antal	Hemort		Kön		Civilstånd		Ålder			Vårdas inom																	
enskild hem	enskild anstalt	fattighus	länslasarett	offentlig sjukvård, anstalt för sinnessjuka		landsbygd	städer	män	kvinnor	ogifta	gifta ¹	under 20 år	20—40 år	över 40 år	enskild hem	enskild anstalt	fattighus	länslasarett	offentlig sjukvård, anstalt för sinnessjuka													
9	5	426	110	1332	117	—	117	75	42	113	4	30	61	26	12	10	90	—	5	1												
98	19	28	—	266	264	242	22	145	119	263	1	77	112	75	173	33	29	6	23	2												
64	3	49	—	234	210	174	36	117	93	210	—	68	91	51	132	41	27	—	10	3												
63	4	104	1	244	303	250	53	167	136	303	—	107	98	98	142	63	60	—	38	4												
189	13	172	3	455	562	472	90	321	241	562	—	153	219	190	357	65	112	—	28	5												
346	9	107	23	321	409	34	375	232	177	409	—	81	158	170	273	37	84	1	14	6												
246	4	83	6	328	358	338	20	181	177	358	—	75	125	158	264	39	48	—	7	7												
236	8	125	2	409	459	426	33	264	195	455	4	96	171	192	312	23	111	—	13	8												
81	—	17	2	83	100	75	25	56	44	100	—	34	45	21	83	12	3	—	2	9												
100	7	91	1	242	269	224	45	143	126	269	—	68	112	89	177	34	53	—	5	10												
241	15	86	16	359	359	343	16	211	148	359	—	73	145	141	237	45	65	1	11	11												
32	4	106	5	52	66	—	66	36	30	66	—	22	29	15	42	9	13	—	2	12												
172	31	203	—	572	548	441	107	312	236	547	1	161	214	173	282	151	90	—	25	13												
122	5	112	14	176	273	238	35	152	121	273	—	56	109	108	195	32	42	—	4	14												
49	5	173	—	154	81	—	81	44	37	79	2	30	36	15	43	20	7	—	11	15												
220	5	109	12	315	425	389	36	252	173	422	3	100	161	164	311	57	50	—	7	16												
411	7	134	—	466	584	538	46	347	237	583	1	117	230	237	422	63	86	—	13	17												
273	11	44	15	415	435	404	31	248	187	435	—	100	167	168	323	61	34	3	14	18												
299	10	186	1	484	655	619	36	365	290	653	2	113	283	259	450	45	150	—	10	19												
137	5	122	7	370	312	280	32	168	144	312	—	78	138	96	174	36	96	—	6	20												
75	2	44	14	225	219	189	30	118	101	219	—	63	89	67	127	52	32	—	8	21												
228	20	77	1	418	434	416	18	215	219	434	—	103	189	142	350	30	50	—	4	22												
172	16	138	15	291	430	354	76	225	205	424	6	117	180	133	251	96	69	—	14	23												
203	14	85	7	356	373	341	32	208	165	372	1	90	187	96	299	20	43	—	11	24												
110	4	36	6	163	236	229	7	123	113	236	—	68	109	59	195	20	17	—	4	25												
171	3	13	12	199	339	335	4	200	139	339	—	107	141	91	285	41	13	—	—	26												
164	8	48	—	236	272	250	22	143	129	272	—	104	102	66	222	19	26	—	5	27												
4 511	237	2 918	273	9 165	9 092	7 601	1 491	5 068	4 024	9 067	25	2 291	3 701	3 100	6 133	1 154	1 500	11	294													

okänd vårdform för 36. — ⁵ D:o för 17. — ⁶ Därav 2 å okänd ort. — ⁷ Inkl. 1 sinnessjuk, som rymt från hospital.

Överinspektörens för sinnessjukvården i riket berättelse över sin verksamhet under år 1913.

Jämlikt nådiga stadgan angående sinnessjuka den 14 juni 1901 får jag härmed avgiva berättelse över min verksamhet som överinspektör för sinnessjukvården i riket under år 1913.

Följande anstalter och inrättningar hava av mig under året inspekterats å här nedan nämnda tider:

I. Offentliga anstalter för sinnessjuka.

Växjö hospital och kriminalasyl	den 21—23 juni,
Västerviks hospital	» 3—5 juli,
Vänersborgs hospital och asyl	» 23—24 juli,
Kristinehamns hospital	» 26—28 juli,
Säters hospital	» 14—16 augusti,
Göteborgs hospital	» 10—11 oktober,
Piteå hospital och asyl	» 27—28 oktober,
Nyköpings hospital	» 15—16 november,
Härnösands hospital	» 23—24 november,
Lunds hospital och asyl	» 12—13 december,
Vadstena hospital och asyl	» 22—23 december,
Stockholms hospital	» 27 december,
Uppsala hospital och asyl	» 28—30 december.

II. Enskilda, med Kungl. Maj:ts tillstånd upprättade anstalter för sinnessjuka.

Solna sjukhem	den 16 januari,
Solliden vid Åkarp	» 20 april,
Karlshäll	» 11 september,
Peterska hemmet	» 30 december.

III. Med Kungl. Maj:ts tillstånd upprättade anstalter för obildbara sinnesslöa.

Berättelse häröver lämnas i särskild redogörelse.

IV. Länsupptagningsavdelningar och därmed jämförliga anstalter.

Upptagningsavdelningen vid Kristianstads lasarett	den 12 januari,
» » Falkenbergs lasarett	» 18 mars,
Långbro sjukhus	» 8 april,
Upptagningsavdelningen vid Eksjö lasarett	» 2 juni,
» » Malmö Allm. sjukhus	» 2 oktober,

Uppagningsavdelningen vid Uddevalla lasarett den 12 oktober,
 » » Örebro lasarett » 30 oktober.

V. *Försörjningsinrättningar och fattiggårdar.*

Eskestuna försörjningsinrättning	den 23 februari,
Halmstads försörjningsinrättning	» 19 mars,
Göteborgs försörjningsinrättning	» 20—21 mars,
Karlskrona försörjningsinrättning	» 29 maj,
Oskarshamns försörjningsinrättning	» 6 juli,
Kalmar försörjningsinrättning	» 7 juli,
Vänersborgs försörjningsinrättning	» 25 juli,
Uddevalla försörjningsinrättning	» 25 juli,
Örebro försörjningsinrättning	» 25 september,
Malmö försörjningsinrättning	» 30 september,
Lunds försörjningsinrättning	» 30 september,
Trälleborgs försörjningsinrättning	» 1 oktober,
Ystads försörjningsinrättning	» 1 oktober,
Borås försörjningsinrättning	» 6 oktober,
Söderhamns försörjningsinrättning	» 22 oktober,
Karlstads försörjningsinrättning	» 1 november,
V. Vingåkers fattiggård	» 17 november,
Härnösands försörjningsinrättning	» 24 november,

Inspektionerna hava ägt rum i överensstämmelse med på förhand uppgjorda, av Kungl. Medicinalstyrelsen fastställda reseplaner.

Av de *offentliga anstalterna för sinnessjuka* hava — såsom av ovanstående tablå framgår — alla utom Visby hospital och Malmö asyl under året blivit inspekterade, varjämte besök ytterligare gjorts en gång vid dels Göteborgs hospital (den 27 mars) och dels Nyköpings hospital (den 11 december) samt några gånger vid Stockholms hospital. Besöket i fråga vid Göteborgs hospital var föranlett av vissa som obefogade befunna klagomål, varöver jag i skrivelse till Medicinalstyrelsen den 30 mars 1913 avlagt särskild rapport, övriga ovannämnda extra besök ägde rum med anledning av utskrivningsfrågor. Fallen i fråga äro här nedan närmare omnämnda.

Vid *en* anstalt, nämligen *Kristinehamns hospital*, som haft ett relativt stort antal reservplatser, har platsantalet under året ökats i enlighet med av överläkaren framlagt förslag till förändringar, som av Medicinalstyrelsen godkänts genom beslut den 24 februari 1913. Dessa förändringar hava bestått däruti, att den för kvinnor uppförda läns-paviljongen (belägen intill den gamla delen av anstalten, som numera i sin helhet är mansavdelning) jämväl tagits i bruk för män, samt att reservplatsernas antal minskat å manssidan med 9 och å kvinnosidan med icke mindre än 23. Genom denna starkare belägg-

ning har platsantalet å kvinnosidan — trots nämnda platsförlust — ökats från förutvarande 388 till 400, medan ökningen å manssidan utgjort sammanlagt 20, vadan platsantalet å denna numera är 380, vartill komma 10 länsplatser å vardera könssidan.

I samband med nämnda förändring i dispositionen av lokalerna hade läns-paviljongerna, som förut fungerat som övervakningsavdelningar (vilket med dess ringa platsantal emellertid ställt sig relativt dyrt), belagts med lugna och stillsamma patienter, så att de till en del utgöra en genomgångsstation till manssidans öppendörrpaviljong. Några nya övervakningsavdelningar i stället för dessa små, som sålunda upphört, hade icke visat sig behöfliga, då de övriga vaksalarna räckt till, sedan blott ökat antal platser anskaffats för *nattlig övervakning*. Ny sådan har anordnats å manssidan inom avd. 5 med 16 platser och å kvinnosidan inom avd. 7 med 10 platser.

I övrigt har icke — fränsett de två under föregående år nyöppnade anstalterna, Sätters hospital och Västerviks hospital (om vilka närmare nedan) — något hospital erhållit ny nattlig övervakning under redogörelseåret. Som redan i föregående årsberättelse omnämndes, föreligger emellertid stort behov av särskild nattlig övervakning vid *Härnösands hospital*, där i brist på dylik det knappa utrymmet å salarna för permanent övervakning måste tagas i anspråk även för sådana sjuka, som nattetid icke kunna ligga utan tillsyn, men på dagarna vistas uppe.

Även under detta år hava åtskilliga anstalter erhållit ökning uti antalet platser å vaksalar med *permanent övervakning*. Mot slutet av året öppnades sålunda å Stockholms hospital den 26 platser omfattande nya övervakningsavdelning, som här å kvinnosidan erhållits genom den jämlikt Medicinalstyrelsens skrivelse den 25 juni 1913 beslutade omändringen av härvarande avdelningar IV och V (gamla »cellavdelningen»). Därmed har denna köns-sida på ett sängantal av c:a 145 (reservplatserna inberäknade) 70 övervakningsplatser, och är anstalten sålunda vad kvinnosidan beträffar numera väl rustad för den anstalten numera tillkommande uppgiften att en stor del av året i första hand mottaga alla i Stockholm inträffande fall av sinnessjukdom, som äro i behov av anstaltsvård.

Å Lunds hospital har å manssidan c:a ett 10-tal övervakningsplatser tillkommit genom den utvidgning av härvarande övervakningsavdelning för oroliga, vartill Medicinalstyrelsen genom beslut den 21 juni 1912 beviljade medel, och inom Vadstena hospital och asyls mansavdelning, där övervakningsavdelning för oroliga alltjämt saknats, har sådan erhållits därigenom, att den ursprungligen för tuberkulösa avsedda sjuksal, som anordnats inom den jämlikt Medicinalstyrelsens skrivelse den 14 maj 1913 beslutade tillbyggnaden över skölj- och torkrummet å avd. K vid dess öppnande (därvid den belades med 8 patienter) tagits i anspråk för nämnda ändamål. (Vid båda de nu senast nämnda anstalterna råder emellertid alltjämt stor brist å övervakningsplatser, till avhjälpande av vilken förslag emellertid numera blivit uppgjorda.)

Vad beträffar Sätters och Västerviks hospital, vilka vid mina därstädes under föregående året gjorda besök ännu icke voro fullbelagda, hade under

den fortsatta beläggningen visat sig behov av ökat antal övervakningsplatser. Under tidpunkten mellan nämnda besök och årets inspektion hade sålunda å *Västerviks hospital*, där vid föregående års besök vaksalar med permanent övervakning å vardera könssidan funnos inom tre (avd. 2, 4 och 5 resp. 3, 5 och 7) av de fyra större paviljongerna, särskild nattlig övervakning anordnats inom den fjärde större paviljongen å båda könssidorna (avd. 8, resp. avd. 9) samt därjämte å kvinnosidan inom en av de smärre paviljongerna (avd. 19 övre) och å manssidan å övre våningen inom avd. 6 (för osnygga), medan å motsvarande lokaler inom kvinnosidan (avd. 7, en tr.) anordnats permanent övervakning, då den här å nedre våningen förut befintliga visat sig otillräcklig. Å *Sätters hospital* åter, där förut å bådaderna könssidorna jämväl funnits vaksalar med permanent övervakning å nedre botten uti tre (avd. 2, 4 och 6, resp. 3, 5 och 7) av de fyra större paviljongerna och därjämte nattlig övervakning i den fjärde en tr. upp (avd. 8, resp. avd. 9) samt å kvinnosidan ävenledes inom avd. 7 en tr. upp (för osnygga), hade under ifrågavarande tid nattlig övervakning ytterligare blivit anordnad å manssidan inom avd. 6 en tr. upp (för osnygga) och å kvinnosidan inom en av de smärre paviljongerna (17 a), varjämte å sistnämnda könssida tillkommit en ny permanent övervakning inom avd. 3 en tr. upp. Å manssidan hade man däremot kunnat reda sig utan någon ny övervakningsavdelning, något som dock varit möjligt endast genom att permanent belägga det ena dagrummet inom paviljong 4 (rymmande övervakningsavdelningar för oroliga). Även vid *Västerviks hospital* hade det varit nödvändigt att i paviljongen för oroliga av brist på övervakningsplatser för sådana patienter belägga det ena dagrummet, å manssidan dock endast mera undantagsvis, men å kvinnosidan däremot ganska permanent. Å *Västerviks hospital* hade vidare inom avdelningarna med övervakning för osnygga och mera bräckliga patienter (resp. 6 a och 7 a) å båda könssidorna daglokalerna (vilka här kunnat undvaras, då härvarande platser i allmänhet varit upptagna av sängliggande, och eventuellt uppevarande fått vistas å avd. 6 b', resp. 7 b' i samma våning belägna dagrum) permanent varit belagda. Genom nu nämnda beläggningar av dagrum samt genom mindre överbeläggning av åtskilliga sovrum och ett par å avdelning för lugna befintliga enkelrums beläggning med två patienter hade kvinnosidan (å vilken vid mitt besök vårdades 388 patienter) i det närmaste kunnat fullbeläggas, fast de två minsta paviljongerna (med 20 platser vardera) ännu icke tagits i bruk, medan å manssidan, där samtliga paviljonger vid mitt besök voro tagna i bruk (fast av härvarande öppna paviljongs 20 platser endast 13 kunnat beläggas), därvid funnos ett 10-tal övertaliga patienter.

I själva verket är å *Västerviks* och *Sätters* (efter samma plan byggda) hospital utrymmet å vissa paviljonger, särskilt några av de smärre paviljongerna (avsedda för lugnare patienter), så stort att beläggningen av dem kan ökas rätt avsevärt utöver det avsedda platsantalet utan att luftkuben per sovplats blir för liten. I detta sammanhang må också erinras om, att överläkaren å *Västerviks hospital* i sin årsberättelse för 1912 framlagt en

närmare utredning angående möjligheten att avsevärt öka beläggningssiffran å anstalten, därvid han kom upp till en siffra av 870. Vid mitt besök å Sätters hospital anförde därvarande överläkare vid vår diskussion angående denna fråga, att den ökning av antalet platser, som utrymmet å en del av de för lugnare patienter avsedda paviljongerna tillåte, som förutsättning krävde en höjning uti anstaltens kapacitet att kunna mottaga mera oroliga patienter. *Genom uppförandet vid Sätters och Vüsterviks hospital av nya paviljonger för oroliga* — om behovet av vilka jag redan i min förra årsberättelse erinrade och varom det här ovan anförda ock vittnar — *skulle alltså platsantalet vid dessa hospital kunna ökas avsevärt utöver det uti de nya paviljongerna erhållna platsantalet.*

I detta sammanhang må i övrigt framhållas, att den *s. k. fasta paviljongen* vid Sätters hospital, avsedd för *särskilt farliga och rymningsbegärliga patienter* fullt kan utnyttjas för sitt ändamål först sedan härvarande mansavdelning erhållit ny paviljong för oroliga, enär en del av dess platser nu måst upptagas av till Sätters hospitals upptagningsområde hörande mera svårskötta patienter, vilkas överflyttning till den fasta paviljongen icke skulle varit behöflig, därest tillräckligt antal enkelrum inom för oroliga avsedd paviljong funnits. Av de 27 patienter, som vid mitt besök vårdades inom den *s. k. fasta paviljongen*, hade sålunda endast de 20 jämlikt beslut av Medicinalstyrelsen blivit i och för intagning å denna paviljong hit överflyttade från andra sinnessjukanstalter, därav 10 från Växjö kriminalasyl, 4 från Uppsala hospital och asyl, 2 från vardera av Piteå och Härnösands hospital samt 1 från vardera av Kristinehamns hospital och Långbro sjukhus. (En av de 12 patienter, som vid paviljongens öppnande hit överflyttats från Växjö kriminalasyl, hade sedermera efter inträdd förbättring överflyttats till annan avdelning, medan en av dem avlidit.) Ovannämnda antal (27) är det högsta som med nuvarande material kan mottagas i paviljongen, då alla härvarande patienter utom två, som nattetid lågo å det ena tremansrummet, antingen behövt enkelrum (vilkas antal inom paviljongen är 15, motsvarande 50 % av hela platsantalet) eller sovplats å övervakningsavdelning (vilken här är beräknad för 9 sängar), vadan det andra tremansrummet ock användes som enkelrum.

Frånsett att det otvivelaktigt varit mera ändamålsenligt med vardera två enkelrum å de båda tremansrummens plats, så att alla platser inom paviljongen tillhört antingen övervakningsplats eller enkelrum, torde det emellertid kunna sägas, att paviljongen visat sig vara organiserad på ett ändamålsenligt sätt och att den väl fyller sin uppgift. Medan man å Växjö kriminalasyl före evakueringen till denna fasta paviljong kunnat samla ett helt »museum» av för rymning eller överfall avsedda föremål, som tid efter annan påträffades hos vissa patienter, har det visat sig att samma patienter, sedan de blivt hit överflyttade, endast undantagsvis kunnat komma över dylika föremål. Blott en gång hade sålunda här ett plåtstycke funnits undangömt, och var detta hos en patient, som stundom fått gå ut med en skötare, varför det är sannolikt, att han under en dylik promenad tillägnat sig detsamma. Samme patient hade

också en gång stoppat på sig en sked, vilken emellertid genast saknades, då en bestämd skötare har i särskilt uppdrag att efter varje måltid räkna över det alla skedar finnas. Här å den fasta paviljongen hade också de å Växjö kriminalasyl (före nämnda evakuering) så vanliga komplotterna kunnat undvikas genom förflyttningar mellan de olika avdelningarna och genom att låta i nämnda hänseende opålitliga patienter vistas å sina rum (i regel dock för öppen dörr under tillsyn). Däremot hade överfall å betjäningen ju stundom förekommit, särskilt när denna skolat skilja åt patienter, som blivit oense och råkat i kollision med varandra. Tack vare den talrika personalen (utom uppsyningsmannen för paviljongen sammanlagt uppgående till ett antal av 17, varav emellertid 3 hava natttjänstgöring och de 2 tjänstgöra för dem, som hava sin lediga dag) hade dylika uppträden dock utan svårighet kunnat avstyrras. Då en patient vid ett tillfälle fått ett raseriutbrott och därvid bl. a. demolerat en del rutor, voro sålunda på ett ögonblick — tack vare de signalledningar, som inom paviljongen äro anordnade, och det förhållandet, att varje vårdare är försedd med en visselpipa — 9 skötare tillstädes och inför en så imponerande samling föll patienten i fråga till föga. I detta sammanhang må beträffande härvarande regim nämnas, att till byggnaden i fråga kan ingen vinna inträde medelst nyckel, utan öppnas dörren, som leder till nedre våningens mittelkorridor, medelst starka reglar, som skötas från portvaksrummet, där en skötare alltid har vakt; denne (vilkens tjänstgöring dag från dag växlar bland hela paviljongens sjukvårdspersonal) iakttagger genom en å väggen befintlig fönsterglugg envar, som vill passera vare sig ut och in. Genom nu nämnda anordning har den fördelen vunnits, att vårdarna behöva nycklar endast till lokalerna inom byggnaden, och att patienterna sålunda icke äro frestade att överfalla dem för att få nyckel, varmed de kunna komma ut från byggnaden. Likaledes i avsikt att ej fresta patienterna till överfall å betjäningen, är denna förbjuden att under tjänsten bära knivar e. d. föremål, som i patienternas hand kunna bli till fara. Beträffande inventarierna må nämnas, att inom paviljongen icke användes andra husgeråd än kärl av pappermaché och skedar av aluminium samt att endast träsängar (utan någon metallbit) förekomma och att madrasserna av eldfarehänsyn äro stoppade allenast med tagel eller, där det klagas över att detta enbart är för hårt, ha ett lager av torvströ därunder. Av säkerhetsåtgärder kunna slutligen nämnas sådan dubbelanordning av de elektriska ledningarna, att samtliga lampor kunna tändas från expeditjonsrummet (av betydelse, om någon patient skulle ha lyckats gömma sig undan) samt — förutom signalklockor inom paviljongen — från portvaksrummet (som naturligtvis ock är försett med telefon) en signalledning, som går i en kulvert till en annan sjukpaviljongs övre våning, där 16 skötare ha sina bostäder. Paviljongens svaga punkt är promenadgårdarnas väl låga plank (3,6 meter högt), vilket en patient med en annans tillhjälp ock sökt komma över, vilket tilltag dock i tid blev observerat. Ifrågavarande patient blev emellertid, jämte tvenne andra av de å Sätters hospitals fasta paviljong intagna, efter öppnandet av

den fasta paviljongen vid Västerviks hospital på hösten 1913, överflyttad till denna, som erhållit en 4 meter hög mur kring sina promenadgårdar.

Förutom nu nämnda tre patienter blevo under året 8 patienter överflyttade till Västerviks hospitals fasta paviljong, därav 1 från vardera av Kristinehamns och Uppsala sjukvårdsanstalter, 2 från Vänersborgs hospital och asyl samt 4 från Växjö kriminalasyl. I övrigt överflyttades ytterligare en patient från sistnämnda anstalt till Västerviks hospital i utbyte mot en därstädes efter straffriförklaring för begångna stölden intagen imbecill yngling, som från barn- domen visat sig vanartig, lögnaktig och opålitlig och som på grund av sin moraliska defekt visat sig olämplig för en vanlig hospitalsavdelning. Förutom ovannämnda evakuering från Växjö kriminalasyl föreslog undertecknad — i betraktande därav, att den i fängelset tillbragta exspektanstiden för de mellan föregående årets och redogörelseårets inspektioner å denna anstalt intagna, vilka ej (såsom observationspatienterna) haft företrädesrätt, alltjämt utgjort över ett år (och i ett fall t. o. m. överskridit en tidrymd av 3 år) — ytterligare evakuering av 6 för vanlig hospitalsavdelning för lugnare lämpade patienter, därav 4 tillhörande upptagningsområdet för Vänersborgs hospital och asyl och 2 det för Uppsala hospital och asyl, till vilka anstalter överflyttningarna i fråga senare under året också ägde rum.

Vid mina inspektioner ägnade jag vid genomgåendet av expektanshandlingarna särskild uppmärksamhet åt dem, som gällde kriminalpatienter, vilkas antal bland samtliga hospitalens expektanter uppgick till bortåt ett 30-tal (därav flera efter straffriförklaring tillbringat mer än ett år i fängelse). Bland dessa å plats väntande kriminalpatienter fanns en, för under depressionstillstånd i mars 1913 begånget mordförsök mot egna barn straffriförklarad, till Vänersborgs hospital och asyl anmäld man, som varit symtomfri alltsedan inkomsten till fängelset, varför — enligt vad fängelseläkaren hade meddelat mig — hans advokat, hans principal, ävensom fängvårdspersonalen och därav icke minst fängelsepredikanten yrkat på hans utskrivning. Då det emellertid med hänsyn till såväl det hemska uti brottet som det förhållandet, att sjukdomen visat ett periodiskt förlopp, syntes mig i hög grad indicerat, att mannen ifråga först komme under längre tids sakkunnig observation, föreslog jag i vederbörande inspektionsberättelse, att hans expektansplats bleve flyttad till Växjö kriminalasyl och att han där måtte intagas före övriga anmälda. (Här intagen blev han sedermera, i början av 1914, utskriven som tillfrisknad.) I fråga om en av de till Sätters hospital anmälda kriminalpatienterna var det i den uti juli 1913 (cirka en månad före tidpunkten för inspektionen) utfärdade bilagan A uppgivet, att han »nu synes normal», medan bilagan B däremot meddelade, att han varit besynnerlig flera år; vid sådant förhållande uttalade jag mig i min inspektionsberättelse för att mannen i fråga fortast möjligt bleve intagen å hospitalet, på det han icke måtte bli frigiven, utan att närmare undersökning av hans sinnesbeskaffenhet dessförinnan ägt rum.

Från *granskningen av intagningshandlingarna* är följande att anföra.

Om man bortser från Stockholms hospital, hade vid intagningen fullständiga handlingar förelegat i alla fall utom 3, i det å vardera av Vadstena, Västerviks och Uppsala sinnessjukanstalter 1 patient intagits å polisremiss med allenast ett kortare läkarbetyg. I fråga om två å Göteborgs hospitals 1:a klass intagna patienter hade bilagan A dock utfärdats av utländsk läkare (i det ena fallet dansk, i det andra fallet norsk psykiater). I ett 10-tal fall förelåg vidare den formella oriktigheten, att läkarundersökningen ägt rum mer än en månad före intagningen och beträffande några fall kunde kontroll i detta hänseende icke övas, då datum för ansökans inkomst icke var antecknad å akterna i fråga. Beträffande två å Västerviks hospital intagna kvinnor är läkarutlåtandets formulering anmärkningsvärd; i den ena av A-bilagorna i fråga intygas nämligen, att endast ringare grad av sinnessjukdom föreläge, och i den andra av dem att den undersökta endast vore i lindrig grad sinnessjuk. Av vad jag vid inspektionen inhämtade angående ifrågasvarande två patienter (av vilka den ena i övrigt en gång förut vårdats å anstalten), framgick emellertid tydligt, att de voro i behov av hospitalsvård. Beträffande ett av de å Piteå hospital och asyl intagna fallen hade sådant däremot ej förelegat, varför utskrivning ägt rum jämlikt sinnessjukstadgans § 48, mom. 1; fallet gällde en äldre (från fattiggård) intagen kvinna, som icke visade annat anmärkningsvärt än litet hypokondriska funderingar och ett ständigt missnöje med gnatighet. I övrigt hade i ett av de å samma anstalt intagna fallen diagnosen »icke sinnessjuk» blivit ställd; detta fall gällde en kvinna, som inkommit i comatöst tillstånd och efter två dagar avled, därvid obduktionen som dödsorsak visade en trombus i sinus transversalis et longitudinalis (efter partus).

En av de å Göteborgs hospital intagna (n:r 2773 E—n) klagade över olaga internering, då den läkare, som utfärdat bilagan A för honom, icke undersökt honom. Detta senare befanns nu också äga sin riktighet, men hade berott därpå, att mannen i fråga vid läkarens ankomst låst in sig och vägrat denne tillträde, varför läkarattesten baserats uteslutande på de anamnestiska uppgifterna, vilka emellertid voro av sådan art — han hade genom ett mycket exalterat uppträdande ute å offentliga lokaler tilldragit sig allmän uppmärksamhet — att de till fullo ådagalade behovet av anstaltsvård. Då emellertid i detta fall faktiskt icke förelåg någon fullständig bilaga A., hade det riktigaste ju varit att hänvändelse skett till polismyndighet, så att intagningen ägt rum på grund av polisremiss. (Mannen ifråga, vilken under de sista decennierna haft upprepade anfall av sinnessjukdom, befann sig vid mitt besök å anstalten ännu i ett tydligt hypomant tillstånd, men förbättrades sedermera, så att han fram på år 1914 kunde lämna anstalten.)

I fråga om en av de å Uppsala hospital och asyl intagna, till kategorien »otillräknelig förklarade» hörande kriminalpatienterna (n:r 6286 H. E. Wahlberg) hade vederbörande fängelseläkare i sin bilaga A intygat, att han vore mindre vetande (imbecill), beskedlig och lättledd och därför i stort behov av vård hos enskild person eller å fattiggård. Oaktat läkaren alltså icke

intygat behovet av *hospitalsvård*, beviljade Medicinalstyrelsen jämlikt skrivelse den 10 december 1912 dock exspektansplats åt patienten i fråga med hänsyn till vad rättegångshandlingarna upplyst om honom — han hade aldrig kunnat förmås till ordnat arbete utan sysslolös strukit omkring på vägarna och begått stölder, för vilka han blivit straffriförklarad. Fallet utgör ju ett nytt exempel till de i mina föregående årsberättelser anförda på olämpligheten av den i sinnessjukstadgans § 30 förekommande bestämmelsen, att det för en för begånget brott straffriförklarad persons intagande å hospital skall fordras en bilaga A.

Vad Stockholms hospital beträffar hade under redogörelseåret liksom under föregående år närmast varit regel, att intagningarna under de månader, i Stockholm inträffande fall av sinnessjukdom i första hand här intagits, ägt rum på grund av allenast en polisremiss i förening med en enkel läkarattest, däri någon motivering till den i densamma uttalade uppfattningen i allmänhet icke anförts; endast undantagsvis hade läkaren i sitt intyg omnämmt några mera framträdande eller från behandlingssynpunkt viktigare symtom (såsom självmordsdrift m. m.). Det i föregående årsberättelsen anmärkta missförhållandet, att polisprotokoll i allmänhet icke insänts till anstalten, då intagning genom polismyndighet utan fullständiga handlingar ägt rum, hade alltjämt fortgått, i det att det endast varit i ett relativt fåtal fall sådant protokoll varit bifogat polisremissen. Därvid hade det i allmänhet varit fråga om dels personer, som på grund av sitt uppförande blivit omhändertagna å allmän plats, och dels sådana, som själva inkommit å polisstationen vare sig för att begära skydd mot »förföljelse», såsom i några fall förekommit, eller för att begära sjukhusvård såsom skett i ett fall, gällande en person från avsides belägen landsort, som tillfälligtvis vistades i staden. Beträffande alla de genom polisremiss inlagda fall, där det varken medföljt något polisprotokoll och icke heller i läkarattesten funnits några upplysningar om sjukdomens symtom, har ju överläkaren, i saknad av varje upplysning om fallen vid deras inkomst till hospitalet, icke haft någon möjlighet att fullgöra den jämlikt sinnessjukstadgans § 31, mom. 2 honom åliggande prövningen, huruvida ifrågavarande sjuka varit att anse som vådliga för allmänna säkerheten, och har han därför utgått ifrån, att så varit förhållandet, så snart någon insänts å polisremiss. Beträffande en mängd av dessa fall har det emellertid av de uti de sedermera (i allmänhet ofta 1 å 1½ vecka) erhållna bilagorna B lämnade upplysningarna framgått, att samhällsvådligt uppträdande ingalunda förekommit, i det att här upplysts, att patienten »icke sökt skada sig själv eller andra», och beträffande flera av fallen t. o. m. den positiva upplysningen lämnats, att patienten varit foglig. Den erfarenhet man från Stockholm sålunda har om tillämpningen av ovannämnda moment i sinnessjukstadgan visar ju oförtydligt, att detsamma är i behov av omformulering därhän, att det tydligt uttalas, att polismyndighet är skyldig att, närhelst den tar befattning med inläggning å sinnessjukanstalt, till anstalten ingiva protokoll, däri tydligt angives anledningen till polismyndighetens ingripande. De för revision av sinnessjukstadgan m. m. tillsatta sakkunniga hava också

för avsikt att inkomma med förslag om vidtagande, redan före den fullständiga revisionen av gällande sinnessjukstadga, av ändring utav dess § 31, mom. 2 i här ovan antydd riktning.

Liksom under föregående inspektionsår hade åtskilliga av de under tiden mellan fjorårets och redogörelseårets inspektioner intagna alkoholisterna — uppgående till ett antal av 43 å manssidan och 8 å kvinnsidan — icke företett några psykotiska symtom, sedan verkningarna av det rus, vari de vid inkomsten befunnit sig, väl varit över, varför de efter en eller annan vecka åter blivit utskrivna. Anledningen till införandet å hospitalet hade i fråga om dessa alkoholister i allmänhet varit den, att de i hemmet under rusets inflytande uppträtt våldsamt eller hotat omgivningen, särskilt hustrun, till livet eller uppträtt störande å allmän plats, därvid den tillkallade läkaren förklarar sinnessjukdom och trängande behov av hospitalsvård föreligga. Då det i dylika fall naturligtvis i allmänhet är omöjligt att så länge ruset varar avgöra, huruvida personen i fråga i nyktert tillstånd är normal eller icke, utgöra de ju alla goda exempel på behovet av den i min förra årsberättelse påyrkade bestämmelsen, att det i de fall, där en person på grund av anmälan om samhällsfarligt uppträdande blivit av polisen omhändertagen och det genom en läkarundersökning icke omedelbart kan avgöras, om sinnessjukdom föreligger eller icke, skall kunna förordnas om intagning å hospital under viss kortare observationstid med begäran om vederbörligt utlåtande inom observationstidens utgång. I övrigt må här framhållas, huru som dylika våldsamt uppträdande alkoholister, som efter intagning å hospital befunnits icke vara sinnessjuka, sedan lagen om behandling av alkoholister den 30 juni 13 väl trätt i kraft, i allmänhet icke böra utan vidare åter frigivas utan i dess ställe överflyttas till alkoholistanstalt för att om möjligt uppfostras till ett nyktert och ordentligt levnadssätt. (I fråga om de under inspektionsåret utskrivna alkoholisterna synes överflyttning till sådan anstalt endast i ett fall ha ägt rum.)

Som ovan nämnts har jag, förutom vid min inspektion av sjukvården å Stockholms hospital, ytterligare några gånger under året besökt denna anstalt. Av dessa besök företogs det ena på anmodan av anstaltens överläkare i anledning därav att en man, som (i övrigt med fullständiga intagningshandlingar) från straffängelse översänts till hospitalet efter strafftidens slut, befunnits icke sinnessjuk, de övriga åter på grund av till Medicinalstyrelsen av vederbörande förmyndare ingiven framställning om utskrivning av en å anstalten intagen person.

Förstnämnda fall (Nr 4002 J. A. J—n) gäller en vid intagningen 47-årig person, som sedan tidiga ungdomen hängivit sig åt svårt alkoholmissbruk och under rusets inflytande uppträdde synnerligen brutalt, särskilt mot hustrun, som han ofta misshandlade och hotade till livet. En dag i medio av oktober 1909 sökte han så sätta denna sin hotelse i verkställighet, i det han med en skarpslipad kniv stack sin hustru i halsen utan att dock lyckas i sitt uppsåt att döda henne. Han dömdes för uppsåtlig misshandel med livsfarligt vapen till 3 års straffarbete. Efter dettas avtjänande blev han i slutet av december 1912 intagen å Stockholms hospital.

Status præsens uti den härför av fängelseläkaren utfärdade bilagan A innehöll angående det psykiska tillståndet följande: »Ansiktsuttrycket svårmodigt, blick lidande.

llar under fängelsetiden uppfört sig utan anmärkning. Är renlig. Uppmärksamhet god. Minnet gott. Tankeverksamhet redig. Föreställningarna om hustruns otrohet — omnämnda i anamnesen — äro hos J. ännu fullt utpräglade; han försäkrar, att det är visst som 2 gånger 2 är 4, att hustrun varit otrogen under de av J. beskrivna omständigheterna och särskilt med en av honom namngiven man. Röst skrovlig, uttal tydligt, artikulationen långsam. Rörelserna långsamma.»

Som av det anförda framgår, finnes uti denna skildring av J:s psykiska tillstånd intet annat än »föreställningen om hustruns otrohet», som kunnat ge anledning att betrakta J. som sinnessjuk. Då det ju emellertid här är fråga om något, som ligger inom det möjligas område, måste man ju först äga visshet om att föreställningen i fråga icke överensstämmer med verkligheten, innan man av densamma har rätt att draga den slutledningen, att sinnessjukdom föreligger. Emellertid hade hustrun vid sina besök å hospitalet — därvid hon en dag (den 15 februari 1913) i överläkarens och min närvaro konfronterades med mannen — medgivit, att hon nog givit mannen (från vilken hon i övrigt under dennes strafftid blivit lagligen skild) anledning till att vara svartsjuk, att hon »mera intresserat sig för och gynnat» en hyresgäst än sin man. Då nu denne man är samme person, med vilken J. tror hon varit honom otrogen, torde dennes föreställning om hennes otrohet väl böra betraktas som ganska normalpsykologiskt motiverad och kan icke anses utgöra tillräcklig grund för diagnosticerandet av Eifersuchts-wahn (svartsjuksidéer). På grund av det resultat, vartill den å hospitalet företagna undersökningen i detta fall sålunda ledde, blev J. den 22 februari 1913 efter två månaders vistelse därstädes utskriven.

Det andra av här ifrågakarande fall från Stockholms hospital gäller en epileptiker med patologiska vredesaffekter (Nr 4082 E. M. U.), vilken intagits med fullständiga intagningshandlingar på ansökan av hustrun. Orsaken till interneringen hade här varit den, att mannen i fråga i hemmet hotat såväl hustrun som de förskrämda tjänarna och ett par gånger våldfört sig å den förra samt slutligen ansetts farlig även för den 4-årige sonens liv, i det han tog denne med sig ut på isen om kvällarna efter mörkrets intrö. Å hospitalet förnekade U. bestämt det som sålunda lades honom till last, men bekräftades uppgifterna i fråga av ett flertal personer, som av överläkaren och under-teknad hördes i frågan. På grund härav ansåg jag mig i det av mig, med anledning av en utav ombud för förmyndaren till Medicinalstyrelsen ingiven framställning om U:s utskrivning, infordrade yttrandet (som avgavs den 19 maj 1913) icke kunna utan vidare förorda densamma, men uttalade på samma gång den uppfattningen, att det icke borde vara något hinder för utskrivningen, *blott det bleve så ordnat att familjen först bragtes i säkerhet*, i det att jag blivit övertygad därom, att U. icke vore farlig för andra än sina närmaste, hans hustru och barn. Förslag i nu nämnd riktning hade också av överläkaren och undertecknad blivit framlagt för U:s förmyndares ombud redan innan framställningen om U:s utskrivning av denne blivit ingiven, men ville ombudet i fråga icke acceptera nämnda villkor. Sedan emellertid förmyndaren själv, som en tid vistats utrikes, hemkommit, lyckades det att få en överenskommelse till stånd, enligt vilken fru U. medgavs att med barnen lämna hemmet och begiva sig till annan ort samt att för sig och barnet erhålla ett visst månatligt understöd. Omedelbart efter deras avresa blev U. därpå den 19 maj 1913 — efter nära 3 månaders vistelse å hospitalet — utskriven därifrån. (Enligt vad jag inhämtat, avled han någon tid härefter av en kroppslig sjukdom: magsår.)

I ett fall har jag direkt förordnat om utskrivning av patient, som gjort framställning om sådan. Närmare redogörelse för detta (redan i förra årsberättelsen i korthet omnämnda) fall följer här:

N:r 1441 G. R. T., f. d. inspektor, född 1865, intogs den 20 sept. 1911 jämlikt sinnessjukstadgans § 31, mom. 1, på remiss av stadsfiskalen i Nyköping, varefter kom-

plettering av felande intagningshandlingar med av modern undertecknad ansökan omedelbart ägde rum. Enligt polisremissen åtföljande polisprotokoll av den 19 sept. 1911 hade T., som senast varit bosatt i F. hos sin 74-åriga moder, på begäran av sin i Nyköping boende svåger blivit omhändertagen inom dennes gård, enär han — enligt uppgift av nämnde svåger och v. länsman B. i F., som varit på tillfälligt besök hos denne — i till synes upprörd sinnesstämning visat sig utanför svågerns fönster *i handen hållande en revolver* (som sedermera befanns vara skarpladdad) samt därpå begivit sig in i förstugan och våldsamt bultat på dörren under högljudd begäran att bli insläppt. Detta uppträde hade iakttagits även av en landskanslist E., som uppgivit, att T., då B. sökte hindra honom intränga, mot denne använt skymfliga tillmälen, såsom horhallick o. s. v. T:s svåger hade inför polisen vidare uppgivit, att T:s moder, som ock befann sig i svärsonens bostad vid uppträdet i fråga, berättat, att hon samma dag av sonen tvingats hitresa från F., varvid denne även medföljt, att han *i hemmet visat sig synnerligen retlig och svår*, ja, t. o. m. vådlig för andras säkerhet, i det han vid flera tillfällen under hot om våld tvingat modern med sitt namn underteckna allahanda handlingar, att han på grund av alltmer tilltagande sjukdom under nätterna icke kunnat sova utan understundom visat sig så virrig, att särskild vakt över honom måst hållas, samt att han för sin höggradiga nervositet sökt läkarhjälp, dock utan synligt tecken till förbättring. I polisprotokollet är slutligen upplyst, att T:s svåger företett samma dag från F:s kommunalnämnd erhållit skriftligt meddelande, att *T. i F. uppträtt för allmänna säkerheten vådlig* samt t. o. m. misshandlat sin åldriga moder, vadan han, som syntes sjuklig och nervös, omedelbart behövde läkarvård och vård å något sjukhus. Andre stadsläkaren i Nyköping d:r Baeckström, som å polisstationen, där T. kvarhölls till påföljande dag, båda de ifrågavarande dagarna undersökt T., har utfärdat en den 20 sept. 1911 daterad bilaga A, av vars »status præsens» inhämtas, att T:s tankeverksamhet var svår att bedöma, då han var föga meddelsam, men att han tycktes behärskas av falsk föreställning om lidna oförrätter och stundtals visade sig mycket upprörd, häftigt brusande upp, särskilt vid motsägelser från sina anhöriga. I samma bilagas status antecedens uppgives bl. a., att T. anser sig hava blivit förorättad av sina anhöriga, i det att de utspritt falska rykten om honom, att hans sömn ofta varit dålig, att han sista året ej arbetat och att han tidvis ej varit alkoholist. Sistnämnda uppgift innebär ju, att T. tidvis skulle varit begiven på starka drycker, något som också är uppgivet uti bilagan B, som ävenledes är daterad den 20 sept. 1911 och underskriven av T:s moder, svåger och med denne gifta syster. I sistnämnda bilaga är frågan när och huru de första tecknen av den nuvarande sjukdomen visat sig, besvarad på följande sätt: »Blev våldsam under sommarens lopp mot omgivningen, som han upprepade gånger hotade med revolver»; även i bilagan A är uppgivet, att sjukdomen utbröt sommaren 1911.

I åtminstone ett par hänseenden synas emellertid de sålunda i bilagorna lämnade uppgifterna ej vara fullt riktiga. En nära bekant till T., forstmästare A., som från slutet av 1909 t. o. m. augusti 1911 varit mycket tillsammans med honom, har sålunda vid besök å hospitalet lämnat den upplysningen, att T. under nämnda tid icke i nämnvärd mån begagnat starka drycker, ävensom uttalat sin förvåning över den uppgiften, att T. icke skulle ha arbetat under år 1911, då denne, som tidigare haft plats vid lantbruk, men sedermera ägnat sig åt affärer, tvärtom hela sommaren med flit och duglighet skött sina sysslor. Anmärkningsvärt är vidare i detta fall, att en av de personer, på grund av vilkas vittnesmål inför polisen T:s omhändertagande ägde rum, nämligen v. länsman B., blivit anmäld av T. för försumlighet att påtala i F. bedri- ven lönkrögerirörelse samt att denna anmälan ock föranlett åtgärd av K. B.¹ Då till

¹ Enligt T:s påstående skall för övrigt nämnde B. — i sällskap med vilken han uppgav sig samma dag, polisen tog honom, hava ätit middag samt druckit kaffe med punsch å rådhuskällaren(!) — sedermera ha blivit intagen å alkoholistanstalt (en uppgift som jag sedermera ock fått bekräftad).

det nu sagda kommer, att T:s i bilagorna omnämnda påståenden, att hans anhöriga tillfogat honom oförrätter, ju i själva verket beröra något, som ligger inom det möjligas område och sålunda icke utan vidare kunna tagas för falska föreställningar, förr än det visats, att de icke äro med verkliga förhållandet överensstämmande, kunde jag — såsom jag uti min förra årsberättelse anförde — icke komma till annat resultat än att *det av intagningshandlingarna knappast vore möjligt att få den uppfattningen grundad, att T. vore sinnessjuk och i behov av vård å hospital, utan att man, för att bilda sig ett omdöme härutinnan, huvudsakligen hade att hålla sig till de å hospitalet gjorda iakttagelserna.*

Här ville T. göra gällande, att både svågern och B. haft intresse av att få honom internerad, den senare för att undgå ytterligare anmälan om försummelse i tjänsten, svågern åter för att erhålla gott tillfälle att obehindrat få ställa med kvarlätenskapen efter T:s fader, vilken sommaren 1911 avlidit. Under samtal, jag vid besök å anstalten i oktober 1912 hade med T. (under vilket samtal han uppträdde fullt behärskat), klagade han också över att förmyndare för honom blivit utsedd först i maj 1912¹ (alltså 2,3 år efter det han blivit internerad), då det redan var för sent att överklaga boupppteckningen efter fadern. Enligt T:s påstående hade detta dröjsmål även haft till följd, att hans löpande affärer tillfogats skada. *Vid sidan av dylika, till synes normalpsykologiskt motiverade anmärkningar, har T. emellertid även fällt yttranden, som röja utpräglad paranoidea drag.* En dag påstod han sålunda, att det telefonerats till advokat v. Melsted om att T. »ligger här» och att v. M. kommer att uppsöka honom, vilket yttrande han sedermera förklarar därmed, att han i ett nummer av Berliner Tageblatt sett vissa ord liksom underprickade: »vänner vaka över dig», varmed angåves, att man telefonerat till v. M., en slutledning, som han anser sig kunna draga med kännedom om dem, som sänt honom denna hälsning. Vid mitt ovannämnda besök ville T. göra gällande, att detta yttrande allenast varit ett skämt. En annan dag hade han emellertid yttrat, att han vore säker på att v. Melsted skulle komma till honom, vet det på så sätt, att han »drömmer ibland», tilläggande att han »har många kunskapskällor». Å dåv. bitr. läkaren, som var närvarande en stund vid T:s undersökning å polisstationen, har T. varit mycket vredgad, påstående att denne är mutad och »står i maskopi» med svågern, vilken för övrigt även mutat stadsfiskalen. Förebräelserna mot släktingarna äro i övrigt många: alltsedan barndomen har han städse fått lida för syskonens tilltag och odygder, dessa och svågern ha längre fram i tiden plockat från honom böcker m. m., särskilt har svågern gjort allt för att skada honom och förölmäpa honom, så t. ex. genom att i sällskap fälla förklenligande yttranden (»honom skall ni icke tro, vad han säger», o. d.), hans närmaste ha »sammangaddat sig för att fördärva honom», äro som de värsta vilddjur emot honom, »hela systemet har gått ut på att bringa honom på fall».

I belysning av det ovan sagda torde med rätta dessa beskyllningar mot släktingarna — även om i verkligheten någon anledning för honom att mot dem hysa ovänliga känslor skulle finnas — dock till huvudsakligaste delen böra betraktas hava sin grund uti en paranoid karaktärläggning. På en utpräglad sådan tyder ock det reaktionssätt. T. å hospitalet upprepade gånger visat: vid besök av sina anhöriga har han sålunda uppträtt mycket obehärskat, överöst dem med ovet och även burit hand på dem; en dag sönderslog han först under ett vredesutbrott flera fönsterrutor och våldförde sig därpå å tvenne bräckliga medpatienter, vilket handlingssätt han under nämnda samtal med mig motiverade därmed, att då han utan föregående undersökning förklarats sinnessjuk — därmed syftande på kommunalnämndens ovan refererade skrivelse — så skall han också uppföra sig som en sådan.

¹ Någon försumlighet härutinnan torde dock icke kunna tillskrivas anstaltens ledning, i det att anmälan om behovet av förmyndare för T. gjordes till direktionen vid dess första sammanträde (12/10 1911) efter det två månader förflytit från hans intagning (20/9 s. å.), vadan felet till det anmärkta missförhållandet till huvudsakligaste delen legat uti den långsamma proceduren vid vederbörande häradsrätt.

Då de starka affekter, T. sålunda under vistelsen å hospitalet visat, syntes mig tyda på att han i friheten kunde bliva nog så samhällsvådlig, kom jag vid förra årets inspektion till den uppfattningen, att det för det dåvarande icke vore tillrådligt att utskryva T. Vid min under redogörelscåret (den 15—16 november) förrättade inspektion av sjukvården å Nyköpings hospital inhämtade jag emellertid, att T:s tillstånd — efter det båda de läkare, som mottagit honom och mot vilka han därför visat stor misstro, lämnat anstalten — *avsevärt förbättrats*, i det han sedan dess uppfört sig lugnt och behärskat samt allt sedan årets början biträtt å sysslomanskontoret ävensom haft rättighet att gå fritt på området. Då den friare behandling, vilken detta år kommit honom till del, sålunda haft ett uppenbart gynnsamt inflytande på hans sinnesbeskaffenhet, överenskomms vid inspektionen i fråga med överläkaren, att T. skulle sättas på vidare prov genom tillåtelse att gå fritt i staden (där hans svåger och syster, som underskrivit bilagan B, äro bosatta). Vid ett förnyat besök å anstalten den 17 december 1913 erfor jag, att T. icke missbrukat det honom sålunda visade förtroendet, i det han icke på något sätt vare sig genom besök eller tilltal generat sina ovannämnda släktingar (som han under sina promenader i staden mer än en gång sett). Vid sådant förhållande *förordnade jag då i skrivelse till direktionen den 21 i samma månad om T:s utskrivning från hospitalet*.

Enligt vad jag sedan inhämtat, hade T., som — efter att först en veckas tid ha bott hos en vän — återflyttat till modern, en dag på nyåret haft ett vredesutbrott och slagit till modern med anledning därav, att denna talat om att flytta till en på annan ort bosatt dotter, vilket förargat honom. Sedan dess hade han emellertid — enligt uppgift av modern, som stannat kvar i F., där jag tvenne gånger, senast i maj 1914, besökt henne för upplysningars erhållande — städse varit vänlig mot henne samt uppfört sig lugnt och sansat; till en början hade han talat om att uttaga åtskilliga stämningar, så snart han blivit myndigförklarad, men har sedan icke gjort allvar härav och icke heller på annat sätt trakasserat någon av F:sborna. I övrigt upplyste modern, att han alltid haft ett mycket häftigt humör, men att detta varit mycket värre månaderna före intagningen å hospitalet, då han bråkat om arvet och haft dålig sömn; denna hade däremot efter återkomsten från hospitalet så småningom blivit bättre. Vid mitt senaste besök i F. var T. icke hemma utan vistades i en grannsocken, där han fått sysselsättning vid en skogsskola. Däremot råkade jag honom vid mitt tidigare besök i F. i mitten av januari 1914, därvid han alltjämt påstod, att det ovannämnda yttrandet angående Berliner Tageblatt och v. Melsted varit skämt, och ville han på samma sätt karakterisera sina å hospitalet fällda yttranden, att vissa personer skulle tagit mutor.

I några fall har jag, utan att direkt förordna om utskrivning, i mina resp. inspektionsberättelser uttalat mig för att sådan borde äga rum. Dessa fall gällde:

1) En å Växjö hospital intagen 20-årig yngling (L—n), som varit hemfallen åt svårartat alkoholmissbruk och å den plats, han senast haft arbete, blivit i ett tillstånd av förvirring omhändertagen av polisen, som översänt honom till hemorten, å vars försörjningsinrättning han därpå blev insatt i cell. Efter några dygns vistelse därstädes, varunder han varit orolig och bråkig samt slagit sönder rutorna, blev han intagen å nämnda hospital, där han snart kunde överföras till lugn avdelning. Under de veckor, han vid tidpunkten för mitt besök (den 21—23 juni) vistats å anstalten, hade han visat sig tvär och missnöjd, ansett sig orättvist intagen på hospital och envist vägrat att arbeta. Även vid det samtal jag hade med honom, visade han sig sakna riktig sjukdomsinsikt, ansåg sig ej hava lidit av verklig sinnessjukdom utan endast ha varit om-
töcknad av sprit, sade sig ha slagit sönder fönstret i cellen, därför att han blev arg över instängningen, vidhöll att han blivit orättvist behandlad och ville fördenskull icke arbeta å hospitalet. Då det i ett fall som detta icke syntes sannolikt, att en förlängd

anstaltsvistelse skulle medföra bättre sjukdomsinsikt och då, fränsett bristen på sådan, några psykotiska symptom icke kunde påvisas, överenskomms att patienten i fråga skulle få lämna anstalten omedelbart efter midsammarhelgen. (Sedermera har han åter blivit intagen å Växjö hospital, därvid befinnande sig i ett maniskt tillstånd.)

2) En å Kristinehamns hospital intagen kronisk alkoholist (J. E. J—n), som icke visat symtom å sinnessjukdom i egentlig mening men blivit internerad, därför att han under rusets inflytande uppträtt på ett sinnesförvirrat och samhällsvådligt sätt. I berättelsen över föregående årets inspektion, vid tidpunkten för vilken J. ännu varit intagen endast en kortare tid, anförde jag beträffande detta fall, att det kunde behövas ytterligare någon tids observation för utrönande, huruvida han vore så abnorm att det kunde anses berättigt att kvarhålla honom å hospital. Vid årets inspektion kommo nu överläkaren och undertecknad vid våra överväganden till det resultat, att så ej vore förhållandet, då J. icke företedde annan defekt än omdömeslöshet och bristande insikt beträffande alkoholens ödesdigra betydelse för honom i förening med en viss självöverskattning, utan att det riktiga vore att J., därest han efter att ha återvänt till friheten, skulle återupptaga sina gamla alkoholvanor med ty åtföljande samhällsvådighet, sedan lagen om behandling av alkoholister trätt i kraft, hänvisas till alkoholistanstalt, såsom rätteligen tillhörande sådan anstalt och icke hospital.

3) En till Sätters hospital från Uppsala sinnessjukanstalt överflyttad rannsaktionsfånge, som — efter att ha blivit häktad med anledning därav att han angivit sig som anstiftare till en ett par år tidigare inträffad eldsvåda — år 1909 i ett tillstånd av depression blivit intagen å sistnämnda anstalt. Frågan om utskrivning av denne patient var under övervägande vid föregående årets inspektion av Uppsala hospital och asyl, vid tidpunkten för vilken han varit symptomfri några månader, men ansåg jag mig icke efter så kort konvalescenstid kunna tillstyrka hans återförande till fängelset. Då han emellertid under de ca 7¹/₂ månader, som förflytit mellan nämnda inspektion av Uppsala hospital och asyl och min under redogörelseåret verkställda inspektion av Sätters hospital, alltjämt icke — fränsett en lindrigare imbecillitet — visat några psykotiska symptom, uttalade jag mig i berättelsen angående sistnämnda inspektion för hans utskrivning. (Huruvida mannen i fråga, en gammal alkoholist, som förut varit straffad för brott, sedermera blev dömd för den kriminella handling, för vilken han angivit sig, eller denna hans angivelse till äventyrs befanns allenast vara en ur ett redan vid tidpunkten för densamma befintligt sjukligt själstillstånd framsprungnen handling, känner jag ej.)

I detta sammanhang må nämnas ett fall av rymning från Lunds hospital och asyl, som jag av Medicinalstyrelsen fick i uppdrag att vid min inspektion av anstalten taga närmare kännedom om, då vederbörande kommunalordförande ävensom den läkare, som för patienten i fråga (B. J.) på sin tid utfärdat A-bilagan, anförde klagomål över att överläkaren »vägrat vidtaga nödiga åtgärder för dennas återförande». I mitt i ärendet avgivna yttrande konstaterar jag först, att det av intagningshandlingarna och sjukjournalen oförtydligt framginge, att patienten i fråga (B. J.) lider av förryckthet med förföljelseidéer (riktade bl. a. mot nämnde läkare), men fortsätter därpå:

»Som överläkaren i infortrat yttrande upplyst, har B. J. emellertid efter avvikandet omhändertagits av en dotter och en mot henne välsinnad familj, som äro bosatta i Malmö, och har hon beträffande sitt uppträdande därstädes icke givit anledning till anmärkning. I en senare skrivelse har överläkaren vidare meddelat, att från nämnda familj inkommit skriftlig förbindelse av innehåll, att B. J. hos densamma beredes den vård hennes tillstånd kräver, och att B. J. med anledning härav blivit från anstalten utskriven.

Som jag vid upprepade tillfällen framhållit, bör i fråga om de förryckta, vilka städse lida av internering å anstalt, denna åtgärd så vitt möjligt undvikas. Erfarenheten har också visat, att detta icke så sällan låter sig göra genom den förrycktes förflyttning från den ort, å vilken hans sjukliga idéer utvecklats sig, och där de personer, mot vilka dessa rikta sig, äro bosatta. Då nu ett dylikt arrangemang i detta fall blivit vidtaget, är det så långt ifrån, att jag har något att erinra emot att B. J. icke blivit återförd till anstalten utan i dess ställe utskrivits därifrån, att jag tvärtom skulle anmärkt på ett motsatt förfarande.»

Här må slutligen redogöras för ett fall, vilket (liksom det sistnämnda av de här ovan refererade fallen från Stockholms hospital) en tid var mycket uppmärksammat i dagspressen.

N:o 183 J. G. H. från Göteborg, skomakare, född den 1 mars 1848, intogs den 7 juli 1913 å stadens upptagningsavdelning vid Göteborgs hospital, hit inremmitterad av förste stadsläkaren med stöd av en utav E. H. (hustru), G. H. (son) och A. H. (sonhustru) underskriven bilaga B samt en av biträdande läkaren vid Gibraltars sinnessjukavdelning Sv. Viberg utfärdad bilaga A. Till nämnda sinnessjukavdelning hade H. den 23 juni 1913 blivit införd medelst polisens försorg, sedan doktor Adolf Strömstedt — som i slutet av maj s. å. av ovannämnda släktingar (med anledning av erhållna hotelsebrev) anmodats undersöka honom — utfärdat ett längre utlåtande, däri han intygar, att han på grund av sina iakttagelser blivit fullt övertygad därom, att J. H. lider av sinnessjukdom och att denna är av den art, att familjens farhågor icke äro osannolika. I utlåtandet återgives först de av nämnda anhöriga lämnade anamnestiska uppgifterna:

H., som varit en mycket skicklig yrkesman, var fordomdags ganska välbärgad och hade flera gesäller på sin verkstad, men efter 1891, då vissa hos honom även dessförinnan märkbara karaktärsegenheter, huvudsakligen bestående i en tydlig storhetskänsla (»höll sig alltid för bättre än någon annan bland arbetarna») och i ett begär att uppträda och hålla tal vid alla möjliga tillfällen, alltmera förstorats, började han mer och mer försumma sin affär och låta arbetet skötas av gesällerna, medan han själv mest vistades på kaféer, där han (som emellertid var absolutist i alkoholfrågan) orerade och diskuterade. Efter att inbrottsjuvar omkring 1896 hem sökt hans affär, blev han en lång tid »grubblande»; han gick sorgsen omkring, talade föga med de sina, suckade och jämrade sig. Under de sista åren har han ofta rest bort för långa tider. Mot ovannämnde son har han visat sig mycket hätsk, vilket särskilt framträtt efter dennes giftermål; och då hustrun icke kunde underlåta att då och då besöka sin son och sin sonhustru, uppträdde han mycket brutalt mot henne och körde henne slutligen från hemmet, då hon tog sin tillflykt till nämnde son. *Sedan dess har hans hat mot denne tagit sig uttryck uti ren förföljelse*; sålunda har han sökt »nedsvärta» sonen hos dennes principal och på de ställen, han bott, hos värdfolken gjort sitt bästa att framställa honom i sämsta möjliga dager; en gång, då han mötte sonen på en av broarna öfver Stora hamnkanalen, hade han gått fram och spottat denne i ansiktet. På sista tiden hade H. dels sprungit omkring till ett flertal av stadens präster och utmålat sin familj och dels å goodtemplarlogen utlyst offentliga föreläsningar, däri han avhandlat sitt förhållande till familjen. En av dessa, som hölls den 4 juni, åhördes av doktor Strömstedt; detta rörde sig huvudsakligast om hans egen förträfflighet som familjefar och om allt det onda hans barn vållat honom. I ett föredrag, av vilket referat finnes bifogat intagningshandlingarna, hade han kallat sonen den störste bov som finnes i världen, enär han stulit hans hustru från honom. Vid de privata sammanträffanden doktor Strömstedt hade med H.¹, rörde sig hans tal likaledes om samma

¹ Då H. naturligtvis icke ville inställa sig hos d:r Strömstedt för undersökning, måste denne på annat sätt, såsom genom att bevista av H. hållet föredrag, söka komma i kontakt med honom.

tema: hans förträfflighet och hans martyrskap. Då H. nämnde flera av honom besökta personer, som ställt sig på hans sida och gynnat honom, hade doktor Strömstedt satt sig i förbindelse med några av dem; av dessa upplyste en, kyrkoherde P., att han icke känt H. före dennes besök, som gällde begäran om hjälp att få en liten affär till stånd, en annan, »Allmänna hjälpföreningens» kamrer, som något, fast obetydligt, kände H. sedan många år tillbaka, att denne, »icke föreföll rätt klok, varför han icke velat säga emot honom», en tredje, kyrkoherde H., att han fått den uppfattningen, att H. »lede av en fix idé». Efter ett den 11 juni 1913 hållet föredrag hade H. — enligt vad tvenne vid detta närvarande, av doktor Strömstedt sedan långt tillbaka kända personer meddelat honom — yttrat, »att det fanns en tid, när han tänkte taga livet av sonen», och att han vid det tillfälle, då han spottat denne i ansiktet, först tänkt att kasta honom i kanalen. Den 16 juni kom H. ut till sonens sommarstuga i Jonsered, där han då råkade hustrun och sonhustrun; dessa blevo därvid mycket förskräckta, då han var beväpnad med en stor käpp, med vilken han slog i bordet under svordomar och hotande. Vårdinnan på platsen, vilken kom tillstådes vid uppträdet och fick honom att avlägsna sig, har för doktor Strömstedt, som uppsökte henne, berättat, att H. vid tillfället i fråga yttrat, att »de voro värda att han toge deras hjärteblod» eller något dylikt.

Förutom bilagorna A och B fanns bland intagningshandlingarna även ett kyrkorådsprotokoll, som utvisade att H., med anledning därav att hustrun den 9 december 1910 lämnat hemmet, i oktober 1912 instämt henne inför kyrkorådet, vid vilket tillfälle hon ingivet följande av henne undertecknade förklaring:

»Att min man den 22 juni 1909 kl. 9 f. m. tilldelade mig ett slag över högra ögat, så att en blånad uppstod.

Att min man under längre och kortare perioder lämnat hemmet utan att lämna något bidrag till hemmets uppehälle; hade jag ej haft barnen, så hade jag fallit fattigvården till last.

Att min man den 8 december 1910 förklarade, att om jag ej övergav barnen och helt och hållet ägnade mig åt honom, så fick jag taga mina saker och gå min väg; detta samtal kan beedigas av min yngste son Emil.

Att min man, då jag lämnade hemmet, försökte att på alla sätt få mig tillbaka, bland annat försökte han hos min sons principal ställa honom i en ofördelaktig dager utan att häri lyckas; kyrkoherde H. har förut haft denna sak om hand och förklarade han, att min man skulle taga sig till vara och för övrigt ansåg han det bra som det var.

Att min man vid ett par tillfällen låst mig inne, att han vid flera tillfällen yttrat kränkande ord t. ex. då jag kom från min sons bröllop blev tillvitad ordet — hora — för det jag gjort mig snygg i håret för bevisande av detsamma.

Dessutom vill jag nämna, att min man hotat min son till livet för det han tagit mig till sig, hos min yngsta dotter har han simulerat självmordsförsök, så att min dotter blev sängliggande sjuk i flera dagar, hos min äldsta dotter var han uppe en trettondagshelg och slog henne i ansiktet, då hon öppnade dörren.

Att relatera alla de tråkigheter som i mitt äktenskap förekommit är omöjligt, och vädjar jag nu till sittande kyrkoråd, huruvida ej mitt åtgörande i denna sak kan anses som fullt berättigat.»

Vid besök som jag — i samband med inspektion av Göteborgs hospital — gjorde hos H:s hustru, uppgav denna, att hon *började finna mannen egendomlig*, då han för *c:a ett 10-tal år sedan* hemkommit från Stockholm, där han arbetat 1 års tid vid en skofabrik, under vilken tid han icke sänt henne några pengar undantagandes till en resa till Stockholm för att hälsa på honom. Då hon på hans fråga vid hemkomsten, huru han haft det under hans bortovaro, svarade, att barnen varit snälla och hjälpt henne, blev han ond, visade sig hätsk mot dessa och ville icke, att hon vidare skulle besöka dem; i övrigt hade han icke haft ro att sitta stilla vid arbetet, men visade stort intresse för lotterispel, varpå han ödslade bort mycket pengar, så att hustrun alltjämt

måste lita till ekonomisk hjälp av barnen. Hustru H. bestred på det allra bestämdaste, att hon — såsom H. å hospitalet uppgivit — av sonen skulle varit tvingad att lämna andra uppgifter än som voro med verkliga förhållandet överensstämmande, samt försäkrade, att skrivelsen till kyrkorådet var fullt sanningsenlig och att anledningen till att hon stannat hos sonen vore den, att hon *icke vågade* återvända till mannen med hänsyn till den brutala behandling, för vilken hon varit utsatt från dennes sida. Det omtalade överfallet hade enligt hustru H:s berättelse tillgått så, att mannen, hållande sin mössa i handen, med mösskärmen slagit henne i ansiktet, vilket försakat svåra smärtor och efterlämnat stora blånader. (Här må nämnas, att H., som å hospitalet till en början förnekat varje våld, sedermera ändrat sig därhän, att han kastade mössan i ansiktet på hustrun, därvid ett blåmärke uppstod av skärmen.) Sista gången hustru H. (som är 2 år äldre än mannen och alltså fyllt 68 år) besökte sin man, hade denne, efter att ha skuffat ut sonhustrun, som var i hennes sällskap, dragit in hustrun i sin kammar samt därpå, efter att ha låst om dem, med våld och på ett mycket brutalt sätt kohabiterat med henne. Därefter hade hon endast sett mannen en gång på gatan, då denne kommit fram och fattat tag i hennes arm samt sökt släpa henne med sig, därvid hon emellertid i förskräckelsen skrikit högt, så att det blivit folksamling, varigenom hon lyckades komma loss och rädda sig upp till en närboende anhörig. Även barnen hade H. förfördelat, då han sett dem på gatan; som ovan nämnts, hade han sålunda en gång spottat sonen (hos vilken modern bor) i ansiktet, och vid ett tillfälle, då han fått syn på sin yngsta dotter (vilken enligt hustru H:s uppgift varit mycket snäll emot fadern och givit honom icke så litet pengar), hade han rusat fram och under utrop: »din svarta själ» nupit henne i armen, så att hon skrikit högt och hennes tre barn, som hon hade med sig, blivit helt förskräckta. *På grund av dessa trakasserier hade hustru H. under de sista 2 åren före H:s internering* (eller efter ovan nämnda uppträde dem emellan) *icke vågat sig ut ens så mycket, att hon besökt sina andra barn — förutom sonen, hon bor hos, har hon en yngre son och två döttrar gifta i staden — utan suttit inne jämt, undantagandes dock somrarna, då de vistades på landet. Sommaren 1912 synes H. ej hava fått reda på deras vistelseort, ty då hörde de ej av honom. Sista sommaren, då de bodde vid Jonsered, hade H. emellertid, före det han blev omhändertagen, besökt dem ett par gånger, nämligen dels vid ovan nämnda uppträde (den 16 juni) och dels några dagar senare, den 21 juni, då han visserligen icke uppträdde våldsamt, men högljutt grälade, så att värden kom till, då H. snart lugnade sig och gick sin väg.*

Som ovan nämnts, blev H. två dagar senare genom polisens försorg omhändertagen. Den därvid uppsatta, den 25 juni 1913 daterade polisrapporten upplyser följande:

»Måndagen den 23 dennes kl. 1.30 e. m. har doktor A. Strömstedt hitlämnat bifogade läkarutlåtande m. m. rörande skomakaren J. G. H. boende i huset — — —

Efter det H:s son, handelsbokhållaren G. H., tillfälligt boende i Jonsered, senare på eftermiddagen telefonledes anmält, att han kort förut från en handelsbokhållare H—n, boende i huset N:r 41 vid Nordhemsgatan, bekommit ett telegram så lydande: 'Var på vakt, har yttrat hemska ord som skulle utföras uppe hos Er i dag eller i morgon, Karl', och att han befarade, att fadern komme att sätta sina flera gånger uttalade hotelser i verkställighet, samt anhållit att denne därför måtte tagas i förvar, blev H. efterspanad och klockan 5.10 samma eftermiddag anträffad å det från statens järnvägsstation till Alingsås avgående bantåget och förd till detektivstationen.

Ovan nämnde H—n har uppgivit, att de hotfulla yttrandena bestått däri, att H. söndagen den 22 juni på aftonen yttrat till en vaktmästare i en goodtemplarloge, *'att de bråkade med H. länge nog, nu vore det slut; han skulle resa till Jonsered och brydde sig icke om, om han finge tio år på Långholmen'*. Av sådan anledning hade H—n, uppgav denne vidare, sänt telegrammet.

H. innehade en tur- och returbiljett Göteborg—Jonsered men intet livsfarligt vapen.

Vid förhör medgav H., att han för någon tid tillbaka varit betänkt på att bringa såväl sig som sonen om livet, enär han ansåge sig djupt förorättad av denne.

H. uppgav vidare, att han ämnade sig till Jonsered att övervaka en folkfest och icke i avsikt att tillfoga sonen eller dennes familj något ont.»

Å hospitalet har H. (som vägrat att där arbeta) energiskt förnekat de anamnestiska uppgifternas riktighet och med mycken självkänsla bedyrat, att han aldrig förorättat någon och att han varit den utmärktaste familjefader — att han tänkt kasta sin son i hamnkanalen erkände han dock vid mitt samtal med honom, men förmenade att vilken annan fader som helst skulle för länge sedan givit en sådan son aga. Han är mycket förbittrad på denne, »för att han tagit hans hustru ifrån honom», och tillskriver honom och sina övriga i Göteborg bosatta barn skulden till alla stridigheterna, vilken uppfattning han påstår hysas av alla opartiska, som närmare känna förhållandena. När han skulle anföra yttranden, som visa att sympatierna äro på hans sida, återger han dem emellertid ofta på ett synbarligen mindre korrekt sätt; så t. ex. har han påstått, att en av de präster, han besökt, därvid skulle yttrat, att hans hustru ej vore värd att tänka på och ej heller barnen, samt uppmanat honom att ej bry sig om henne, då han kunde få 50 andra hustrur, vilket yttrande (som ju à priori är osannolikt att en präst kan ha fällt) icke alls stämmer överens med uppgifter, som prästmannen ifråga lämnat till en av anstaltens läkare, vilken haft ett samtal med honom i frågan; även har H. påstått att läkarna å Gibraltars sinnessjukavdelning som sin åsikt uttalat, att han vore fullt frisk, ett påstående, som ju får sin rätta belysning redan i det faktum, att den ene av dem utfärdat bilagan A för hans intagning å hospitalet. Förutom detta hos paranoikern så ofta förekommande slaget av minnesrubbingar, som är karakteriserat därav att verkligheten omtolkas till överensstämmelse med hans eget idéinnehåll, visade H. även det för den förryckte så karaktäristiska draget att vilja tillskriva den, som icke går in på hans uppfattning att han är fullt normal, ohederligt motiv för ett sådant ståndpunkttagande; sålunda antog han att, då en ny läkare, på vilken han mycket hoppats, kom till samma uppfattning som de äldre läkarna på platsen, nämligen att hans utskrivning icke vore utan risk, detta berodde därpå, att ifrågavarande läkare blivit »mutad» av H:s anhöriga.

Till min redogörelse för fallet anknöt jag uti min ifrågavarande inspektionsberättelse följande reflexioner: »Såsom resultat av den utav mig verkställda undersökningen synes mig tydligt framgå, att H. tillhör de *paranoida karaktärernas kategori*. Därav följer emellertid icke utan vidare, att hans plats är på hospitalet. Tvärtom skulle jag vilja hålla före, att paranoikern såvitt möjligt bör få vistas i frihet, då han nästan alltid lider av interneringen. Denna kan därför i dylikt fall vara berättigad endast för den händelse vistelsen i frihet är förenad med samhällsvådighet. Med hänsyn till vad som i ovannämnda polisrapport är anført och vad jag i övrigt inhämtat, synes det mig emellertid icke uteslutet, att H. verkligen är farlig för sina i Göteborg bosatta anhöriga (och eventuellt för dem, som medverkat till hans internering). Att låta H. lämna hospitalet synes mig därför icke vara tillrådligt, med mindre det kan ordnas så, att han icke vidare stannar i Göteborg utan kommer på annan långt därifrån belägen ort. Jag har samtalat härom med H:s äldste son, som är bosatt i Stockholm, vilken visserligen gärna skulle vilja befria fadern från att vistas å hospital, men dock menade, att det vore svårt ansvara för honom och i varje fall icke för närvarande hade det så ställt, att han kunde mottaga honom. Då det sålunda för närvarande icke synes möjligt att skapa den miljöförändring, utan vilken H:s frigivande enligt mitt förmenande icke kan anses vara utan risk, ser jag mig vid sådant förhållande förhindrad att nu förorda H:s begäran om utskrivning.»

Som vanligt har jag under mina inspektioner av statsanstalterna ägnat särskild uppmärksamhet, huruvida det funnes några *för brott straffriförklarade*, som icke längre vore i behov av anstaltsvård, och hava under året

följande till denna kategori hörande kriminalpatienter återfått friheten, efter det jag antingen framställt förslag därom i mina inspektionsberättelser eller avgivit särskilt, av Medicinalstyrelsen infordrat yttrande i ärendet:

1) K. O. H., född 1890, från Landskrona; intogs den 5 maj 1911 å Lunds hospital med följande förhistoria: Drabbades på våren 1906 (alltså vid 16 års ålder) av en svårare huvudskada och blev då intagen å Landskrona sjukhem, var här till en början slö och stum, blev emellertid sedan klar och redig, men visade sig »mycket lögnaktig och opålitlig»; utskrevs den 27 augusti 1906 uti detta tillstånd. I februari 1907 nytt anfall av sinnessjukdom, från vilket han dock inom kort tillfrisknade för att emellertid snart åter recidivera; han blev då den 5 maj 1907 intagen å Hälsingborgs sinnessjukpaviljong, därifrån han den 22 juni s. å. överflyttades till Landskrona sjukhem. Här visade han sig nu åter »opålitlig, stal, ljög och lurade medpatienterna», varför han den 24 oktober s. å. blev utskriven. Var sedan intagen å försörjningsinrättningen i Landskrona den 31 dec. 1907—11 januari 1908 samt den 21 januari—8 februari 1908. Den 23 februari 1908 begick han en stöld i Hälsingborg, men blev på grund av intyg av stadsläkaren, att han icke befunne sig i normal sinnesförfattning, hemsänd till Landskrona, där han nu vårdades å sjukhemmet 4 mars 1908—2 mars 1909; under hela denna tid visade han sig klar och redig, »men måste noga efterhållas på grund av sin usla karaktär» samt »kvarhölls så länge, då han ej kunnat sköta sig ute i samhället». Senare under år 1909 var han kortare tider (16—25 maj och 6 juni—16 juli) åter intagen å försörjningsinrättningen, enär han gick sysslolös och drev i staden; blev vid denna tid av samma orsak varnad för lösdriveri. Sedan tog H. drängtjänst på landet, vilken han emellertid fick lämna efter 4 månader — enligt egen uppgift på grund av sjukdom. Hösten 1910 begick han så en hel rad av tillgrepp i Hälsingborg m. fl. städer. Efter att i rannsakningsfängelset hava visat sig orolig, virrig, våldsam och högljudd, blev H. ovannämnda dag (5 maj 1911) för observation intagen å Lunds hospital. Orostillståndet fortfor här till fram på hösten s. å., varefter förbättring så småningom inträdde, så att han vid årets slut var fullt lugn. Då man, med hänsyn till den kriminella förhistorien, för rymningsfarans skull å Lunds hospital icke vågade taga honom med på utarbete, blev han, för att kunna beredas tillfälle till sådant, år 1912 (på undertecknads förslag) överflyttad till Växjö kriminalasyl, där det på grund av härvarande proportionsvis större betjäningsantal finnes större sysselsättningsmöjligheter för dylika patienter. Vid föregående årets inspektion av sistnämnda anstalt (oktober 1912) inhämtade jag, att H. de månader han vistats härstädes icke visat några sjukdomstecken, hela tiden med flit deltagit i utarbetet samt i allo uppfört sig utan anmärkning. Vid det samtal, jag vid tillfället i fråga hade med H., sade han sig knappast någon gång efter huvudskadan hava varit så frisk som han de sista 7 å 8 månaderna känt sig. I själva verket syntes mig också den frappanta skillnad mellan det tillstånd han här visat och skildringen av det uppförande, han under sejourerna å Landskrona sjukhem ådagalagt, tala för att han under

sistnämnda tider icke varit fullt frisk utan till äventyrs befunnit sig i ett hypomant tillstånd. I varje fall kunde det enligt mitt förmenande icke vara berättigat att å kriminalasylen kvarhålla H., sedan han *över år och dag varit utan alla sjukdomstecken* samt uppfört sig fullt oklanderligt. Då det emellertid i fråga om tidpunkten för hans utskrivning givetvis vore mest ändamålsenligt att låta denna ske vid en årstid, då arbetsmöjligheterna äro gynnsammast, uttalade jag mig i min ifrågavarande inspektionsberättelse dock för att han skulle stanna kvar å anstalten till följande vår, vilket han själv icke heller hade något emot. Sedan Landskrona fattigvårdsstyrelse förklarar sig kunna bereda H. plats å landet, beslöt därpå vederbörande hospitalsdirektion den 14 april 1913 att utskriva H., vilket beslut den 22 i samma månad blev av medicinalstyrelsen godkänt.

2) J. G. E., född 1866; intogs år 1907 å Växjö kriminalasyl efter att ha blivit för bedrägeri och misshandel straffriförklarad på grund av sinnessjukdom. Brottet hade bestått däri, att E. — som år 1900 stiftat »*Internationella Etiska Idealistföreningen*» (inom vilken han själv utsett sig till »*Ideologpresident och Centraldirektör*») och därefter varit mycket verksam med att söka skaffa medlemmar i föreningen och indriva tecknade bidrag, varpå han synes ha haft sitt uppehälle — (i sept. 1906) våldfört sig å en person, som vägrade erlægga det fordrade bidraget (två kronor). Vid den läkarundersökning, för vilken E. i rannsakningsfängelset blev föremål, befanns det, att han sedan flera år lidit av förföljelse- och storhetsidéer, han trodde sig vara förföljd av en kosmopolitisk-kapitalistisk förbrytarliga, som verkade genom massförgiftning, och ville tolka en del nervösa symtom, varav han lidit, såsom en följd av metallförgiftning; ansåg sig ha uppfunnit ett nytt filosofiskt system, vars praktiska tillämpning skulle bli till stor välsignelse för mänskligheten, och var det i detta syfte han stiftat ovannämnda förening. Under vistelsen å kriminalasylen förbättrades E:s tillstånd med åren sätillvida, att han, som till en början uppträdde mycket pockande och halsstarrigt, så småningom blev mera foglig och medgörlig, varjämte förföljelseidéerna alltmera bleknade. Vid min i oktober 1912 verkställda inspektion av anstalten sade han sig sålunda icke längre vidhålla den uppfattningen att han blivit metallförgiftad, då han funnit, att de nervösa symtom (huvudvärk, m. m.), som han trott bero härpå, försvunnit när han tagit aspirin; däremot var han alltjämt lika övertygad om, att hans filosofiska idéer skulle komma till gagn och nytta, om riksdagen ville acceptera dem, men misstänkte han starkt, att »*de makthavande*» vore emot honom, därför att deras planer skulle korsas, om skiljedom i fråga om arbets- och intressekonflikter övertoges av hans förening. Emellertid förklarade han sig vid det samtal, jag vid nämnda tillfälle hade med honom, att han numera resignerat, ty »*det är dock de, som ha makten, som rå*», och återfinge han friheten, tänkte han därför icke vidare att realisera sina gamla planer utan söka förvärva sitt uppehälle genom vad arbete som helst. I betraktande därav att E. — om det också, av förhistorien att döma, knappast kunde vara berättigat att beteckna honom som egentligen samhällsvådlig — dock torde kunna bli åtskilligt samhällsbesvärlig, då det, i all synner-

het om han komme ut i friheten utan att någon sysselsättning vore honom anskaffad eller hans existens tryggad, vore fara värt att han återupptog arbetet med sina idéers realiserande, i vilket fall han lätt nog åter kunde komma i konflikt med rättvisan, ansåg jag mig emellertid icke kunna tillstyrka hans begäran om permission, med mindre anhöriga gjorde framställning därom och förbundo sig taga hand om honom. I anledning härav begärde tvenne E:s systrar i februari 1913, att han måtte *permitteras under 6 månader*, därvid de förbundo sig att försörja honom, tills dess arbete kunnat anskaffas honom. I överensstämmelse med vad vederbörande hospitalsdirektion föreslagit, beviljade Medicinalstyrelsen i skrivelse den 15 april 1913 den begärda permissionen under villkor, dels att ifrågavarande systrar eller en av dem till vederbörande överläkare månatligen under permissionstiden lämnade meddelande om E:s tillstånd och uppförande dels ock ofördröjligen låte återföra E. till anstalten i fråga, därest han befundes olämplig för frihetens åtnjutande. Sedan permissionstiden först förlängts ytterligare 6 månader, blev E., som i november 1913 erhållit anställning vid en snickerifabrik (i vilket yrke han även å kriminalasylen varit sysselsatt), definitivt utskriven, då några klagomål mot honom under permissionstiden icke avhörts.

3) P. E. P—n Å., född 1878; har sedan hösten 1898 fyra gånger varit straffad för stöld; efter att i december 1904 sista gången ha frigivits från fängelset, blev han redan påföljande januari åter häktad; han hade då i en halmlada anlagt eld, som han dock själv släckte. Då han nu i rannsakningshäktet yppade några paranoidea idéer om att han alltifrån födelsen (vilken han trodde sig minnas) blivit påverkad av »magneter, halft okroppsliga väsen, som uppträdde än i manlig, än i kvinnlig gestalt och långa stunder samtalade med honom», fick fängelseläkaren i uppdrag att undersöka hans sinnesbeskaffenhet. Sedan Å. efter vederbörligt yttrande av såväl denne som Medicinalstyrelsen blivit för sistnämnda brott på grund av sinnessjukdom förklarad straffri, intogs han i maj 1906 å Växjö kriminalasyl. Därstädes vistades han c:a 3 år, under vilken hela tid han uppförde sig lugnt och fogligt samt var en mycket duglig utarbetare, men visade sig något otillgänglig och sluten. I augusti 1909 överflyttad till Vänersborgs hospital och asyl visade han där samma uppförande: var lugn, foglig och arbetssam; hördes aldrig tala om »magneterna». Vid min i december 1912 verkställda inspektion av sistnämnda anstalt hade jag ett längre samtal med Å., därvid han vidhöll, att han där hemma varit utsatt för inverkan av »magneter», men sade sig ej ha märkt av dem, sedan han kom på anstalt. Anledningen till de upprepade stölderna uppgav han vara den, att han, sedan han en gång varit i fängelse, skämdes för att bege sig hem och därför gått landsvägarna fram för att söka arbete och på så sätt kommit att vagabondera. Då Å. emellertid under flera års vistelse å anstalt visat sig fullkomligt oförarglig, ansåg jag mig kunna tillstyrka hans vid inspektionen i fråga framställda begäran om utskrivning, under förutsättning att han hade någon släkting eller annan, som kunde och ville taga hand om honom, så att han ej åter förfölle till vagabondage. Sedan en hans kusin och hemmansägare därpå förbundit sig

att, därest Å. *försöksvis* bleve utskreven från anstalten, under *ett år* från utskrivningsdagen hava tillsyn över honom, söka skaffa honom arbete och en gång i månaden lämna vederbörande överläkare meddelande om hans tillstånd och uppförande, gjorde hospitalsdirektionen i fråga i maj 1913 framställning om 6 månaders permission, vilken ock av Medicinalstyrelsen beviljades, varefter Å. den 7 juli 1913 lämnade hospitalet. Då av de nämnda månatliga rapporterna framgick, att Å. under *hela* permissionstiden haft plats hos samma husbonde, uppfört sig oklanderligt och fullgjort sitt arbete till full belåtenhet, blev han efter densammas utgång (i början av 1914) definitivt utskreven.

4) N. E. H., bokbinderiarbetare, född 1883; intogs i oktober 1910 å Växjö hospital med följande förhistoria: H., som alltid haft ett nyckfullt och lättretligt lynne samt haft trög uppfattning (men genomgått 13 kurser i folkskolan och blivit konfirmerad), visade vid 15 års ålder för första gången symtom å sinnessjukdom, yttrande sig i sömnlöshet, folkskygghet och grubbel med livsleda, vilka symtom därpå under 10 års tid skola ha återkommit vid varje jultid och räckt några veckor, varunder han städse varit arbetsoför. I november 1900 anställd som volontär vid ett norrländskt regemente, blev han under den tid, han tjänstgjorde här, vid fem olika tillfällen straffad för begångna förseelser (såsom misshandel å kamrat, fylleri i tjänsten, olovlig bortgång, o. s. v.) och häktades han i juli 1902 för mot förman begången misshandel. Efter det han å Härnösands hospital varit föremål för observation och undersökning förklarade vederbörande överläkare, att H. på grund av imbecillitet *i förening med tillfällig sinnessjukdom* vid åtalade brotts begående varit förståndets bruk berövad, i vilket yttrande Medicinalstyrelsen ock instämde. Efter straffriförklaringen frigiven vårdades H. i december följande år 10 dagar å Katarina sjukhus, då han led av sömnlöshet och huvudvärk, var deprimerad och ängslig för sin hälsa. Den 29 oktober 1906 dömdes han för första resan stöld till straffarbete i 3 månader och den 20 januari 1908 för andra resan stöld till straffarbete i 7 månader. Den 7 januari 1909 blev han därpå ånyo intagen å Katarina sjukhus med anledning därav, att han, som då åter sedan ett par veckor lidit av huvudvärk och sömnlöshet samt susningar i öronen, övat våld å sin principal. Den 2 mars s. å. rymde H. emellertid från sjukhuset och deltog d. 13:e i samma månad i en större inbrottsstöld; han blev då ombändertagen av polisen och återförd till Katarina sjukhus, därvid han befann sig i ett höggradigt exaltationstillstånd. Under de följande månaderna visande mellan lugn och oro växlande tillstånd, blev han i september 1909 som förbättrad utskreven till rannsaktionsfängelset. Efter att ha för nämnda inbrottsstöld blivit straffriförklarad på grund av sinnessjukdom, fick han — i avvaktan på plats å Växjö hospital — stanna i fängelset till d. 1 oktober 1910, under vilken tid han ibland hade orosutbrott samt var häftig och uppbrusande. I februari 1911, då han alltså vistats å hospitalet c. $\frac{1}{3}$ år, började han bliva nedstämd och lida av sömnlöshet samt klaga över varjehanda krämpor; blev så småningom alltmer hypokondrisk och orolig, yppade självmordstankar samt slog en dag (1 april

s. å.) ut en fönsterruta och försökte skära sig i halsen med glasbitarna och bröt en annan dag sönder en fickspegel och svalde bitar därav (utan att dock taga någon skada). Därefter försvann depressionen under loppet av ett par veckor, men då han nu visade sig missnöjd samt sökte uppvigla och göra patienterna missnöjda, blev han — jämlikt Medicinalstyrelsens beslut — den 7 juli 1911 överflyttad till kriminalasylen. Här visade han sig synnerligen bråkig och besvärlig samt uppträdde upprepade gånger våldsamt mot omgivningen, varför han vid öppnandet av den fasta paviljongen vid Sätters hospital på våren 1912 fick medfölja transporten dit från Växjö kriminalasyl. Även å den fasta paviljongen visade H. till en början rätt mycken impulsivitet och retlighet, men blev så småningom mera behärskad i sitt uppträdande, så att han i oktober s. å. kunde överflyttas till lugn avdelning och i november sättas uti arbete uti sitt yrke (bokbinderi). Efter att sedan dess i allmänhet ha varit lugn och foglig, fick han i mars 1913 tillåtelse att under fritiden från arbetet gå fritt på området. Vid min i augusti s. å. verkställda inspektion av Sätters hospital inhämtade jag, att han icke någonsin missbrukat det förtroende, som sålunda visats honom, eller i övrigt under de sista månaderna givit anledning till någon anmärkning.

Uti min berättelse över nämnda inspektion har jag efter lämnad redogörelse för fallet yttrat följande angående detsamma: »Som av det anförda framgår, är H. en imbecill med synnerligen labilt psyke, givande sig tillkänna bl. a. uti det periodiska uppträdandet av tydligt uttalade psykotiska symptom. De brott, för vilka han 1902 resp. 1909 blivit straffriförklarad, hava båda blivit begångna under dylik period, men har H. — vilken, sedan han efter den sista straffriförklaringen blivit intagen å Växjö hospital, våren 1911 under vistelsen därstädes (enligt egen mening av grubbel över att han ej blev fri) fått ett nytt sjukdomsanfall av depressiv art med efterföljande tillstånd av lättretlighet och impulsivitet — nu sedan flera månader visat god psykisk jämnvikt samt oklanderligt uppförande. Vid sådant förhållande och då H:s imbellicitet tydligen icke är så höggradig, att den i och för sig kan berättiga till permanent internering å hospital — för brott, som blivit begångna å annan tid än sjukdomsperioderna har han ock fått avtjäna straff — synes det mig icke indicerat att längre kvarhålla H. å anstalten.» Sedan vederbörande hospitalsdirektion beslutat H:s utskrivning, blev denna av Medicinalstyrelsen den 23 september 1913 godkänd.

(Enligt vad jag inhämtat, begav sig H. efter utskrivningen till en början till Köpenhamn, där han tidigare haft plats, men efter att därstädes hava blivit häktad för stöld, å Kommunehospitalets sinnessjukavdelning med anledning härav ha varit föremål för undersökning och därpå avtjänat honom å dömt fängelsestraff, återvände han till Stockholm, där han sedan på grund av hotfullt uppträdande blivit omhändertagen av polisen och på grund av polisremiss inlagd å Katarina sjukhus, därifrån han sedermera överflyttats till Långbro sjukhus.)

5) F. L., snickeriarbetare, född år 1871; intogs i maj 1912 å Sätters hospital efter att i början av år 1911 ha blivit på grund av sinnessjukdom

förklarad straffri för olovligt tillgrepp av skog. De första tecknen på sinnessjukdom hade visat sig redan julen 1905, då han uppträdde virrigt och bråkigt, varför han på nyåret 1906 blev intagen å sinnessjukavdelningen vid Falu lasarett, där han då vårdades en vecka. Därefter var han tidvis bättre och arbetade duktigt, tidvis sämre, då han söp upp allt han hade; vårdades 1907 åter en vecka å Falu lasarett (delirium tremens?). Han har ansett, att orätt vederfarits honom vid försäljningen av fädernegården och att han ännu hade del i denna; skall ha uppträtt hotfullt mot den nuvarande ägaren och sagt att han skulle bränna upp gården. I dec. 1910 började han fälla träd å en gården tillhörande skogslott för att åt sig uppföra en koja. Under fängelsevistelsen (som varade bortåt 1½) år visade han, förutom de förryckta idéerna om fädernegården, en viss slöhet. Å hospitalet uppgav han, att han tidvis (i samband med spritmissbruk?) varit förvillad och hört röster; visade efter några månader missnöje över vistelsen härstädes, hotade att slå ut dörrarna, anklagade samhället för orättvisa och sökte uppvigla medpatienterna att upphöra med arbetet; avvek i sept. 1912, men återfördes efter några dagar. Efter återkomsten uppförde L. sig lungt och arbetade ordentligt; korrigerar nu sin forna uppfattning, att orätt vederfarits honom vid försäljningen av fädernegården, därhän, att han bara tyckte att det blev för litet betalt; bagatelliserar sitt brott, sägande att det han fällde »var bara ruttna träd», som voro värda en obetydlighet. I augusti 1913 lämnade L. hospitalet *permitterad på sex månader*. Enligt till hospitalets överläkare lämnade meddelanden skötte L. sig utan anmärkning å den plats, där han nu först fick arbete. Då detta emellertid vid jultiden tog slut, flyttade han till Falun, där han sedan uppehållit sig med att hugga ved; så vitt meddelaren hade sig bekant, hade L. alltjämt varit nykter, »men hade sina konstiga idéer som han alltid haft», i synnerhet huru han lätt skulle kunna förtjäna pengar; hade funderat på en agentur för klockor och inskrivit sig i en platsanskaffningsbyrå i Köpenhamn, från vilken han fått prospekt (som han fått lösa med 10 kr.) och vilken enligt hans mening skulle vara skyldig att skaffa honom en nöjaktig plats. (Efter permissionstidens slut, i februari 1914, blev han definitivt utskrivnen från hospitalet).

6) F. E. M., född 1875, intogs å Vänersborgs hospital och asyl i april 1913 efter att ha blivit straffriförklarad för brott, som bestått däri, att M. (den 4 december 1912) inträngt till och (medelst flera knytnävsslag i ansiktet) misshandlat advokat S. i Vänersborg, därför att denne — som under M:s mångåriga utrikesvistelse av hans trolovade (med vilken äktenskapslysnin-gar ägt rum) anmodats ombesörja skilsmässa — vägrat att utan valuta kvittera räkningen å arvode och omkostnader härför, vilken räkning M. erhållit, sedan han hemkommit och äktenskapet mellan honom och hans trolovade fullbordats genom vigsel. Under rannsakingen upplyste M:s moder, att M., som alltid haft ett synnerligen häftigt lynne, efter hemkomsten från utlandet visat sig tungsint, dyster och ofta grubblande samt utan synbar anledning fallit i fullständigt raseri, varjämte M:s hustru vittnade, att hon först efter M:s hemkomst från utlandet förmärkt, att han varit dyster och sluten,

men att han sedan dess varit det nästan ständigt, att han utan vederlig anledning utbrutit i fullt raseri, därvid han åtminstone vid ett tillfälle miss-handlat henne, vilket han dock omedelbart efteråt djupt ångrat, att han vid dylika anfall av raseri uttalat sin avsikt att förkorta sitt liv och att han icke kunnat sova om nätterna utan nödgats stiga upp och företaga längre strövtåg för att därigenom bliva uttröttad och så erhålla ro. (Dessa hustruns uppgifter som lämnades vid polisförhøret, delgavos — på begäran av hustrun, som eljest fruktade repressalier, — icke M. inför rätten).

Vid polisförhøret uppgav M., att orsaken till att han vägrat betala räkningen i fråga vore den, att en del poster avsåge kostnader för M:s efterspanande i Stockholm, vilket förfaringssätt M. ansåge oriktigt, då advokaten ifråga hade kännedom om M:s vistelseort i Amerika. Inför rätten var M. i början synnerligen närvös och upprörd och vägrade besvara frågor angående sina familjeförhållanden och, då han omsider förmåddes berätta om skilsmässohistorien, »skedde detta så häftigt och på ett så förvirrat sätt (enligt domboken), att härom endast kunde antecknas, att han under sin vistelse i Kalifornien ansett sig ha fått kännedom därom, att hans fästmo inlåtit sig i kärleksförbindelse med en annan man och att hon på grund härav sökt få sin förbindelse med M. upplöst, att S. härvid biträtt henne på ett sätt, som avsett att föra M. bakom ljuset och som kränkt såväl M:s som andra personers rätt, därvid en för M. fullständigt okänd person i Stockholm genom S:s föranstaltande blivit häktad i stället för M., samt att M:s fästmo på S:s tillskyndan sökt förmå M. att underteckna en fullmakt för henne att lyfta M:s i en bank inestående medel». Angående M:s uppförande under rannsakingen är vidare upplyst, att han visade sig utomordentligt hastigt övergå från en sinnesstämning till en annan, så att han än gripits av häftig vrede för att ögonblicket därefter falla i gråt, än suttit stilla och lugn å honom anvisad plats och än rusat upp och velat gå fram och tillbaka i rummet.

Vid den undersökning av M., som fängelseläkaren på grund av vad sålunda under rannsakingen förekommit blivit anmodad verkställa, visade M. gott omdöme om livets vanliga förhållanden, men så snart tal blev om brottet och därmed i samband stående förhållanden, gick den tanken alltid igen, att han *blivit orättvist behandlad och att man sökt föra honom bakom ljuset och bedraga honom; påstod att S. »hela tiden trakasserat honom», »förföljt honom i 10 år»*. Som resultat av sin undersökning kom fängelseläkaren till den uppfattningen, att M. vore en i den psykiska och moraliska jämvikten synnerligen labil, på det affektiva området defekt individ, som reagerade med en patologisk affekt, då något ginge honom emot, i det han saknade de hämningsmoment, som hos en psykiskt normal människa finnes i den högre etiska känslan, i känslan för rätt och orätt, för medmänniskors väl och ve, vartill komme omdömeslöshet om hans nuvarande situation och en ansvarslös uppfattning av brottet. På grund härav förklarade fängelseläkaren M. vid tiden för det åtalade brottets begående hava på grund av moralisk undermålighet saknat förståndets *fulla* bruk, varemot Medicinalstyrelsen (på

undertecknads föredragning) förklarade M. vara *sinnessjuk*, stödjande detta sitt utlåtande dels på de under rannsakingen lämnade uppgifterna om förändring i M:s psykiska tillstånd efter återkomsten från utlandet och dels på de av M. yppade förföljelseidéerna (vilka icke blivit av fängelseläkaren vederlagda eller till kritisk granskning upptagna.) *Av den noggranna utredning, som efter M:s intagning å Vänersborgs hospital och asyl verkställdes av därvarande överläkare, blev det emellertid uppenbart, att M:s tal om liden oförrätt icke var alldeles utan grund*, i det hans trolovade synbarligen icke uppträtt så alldeles korrekt mot honom. I sin redogörelse härför anför ifrågavarande överläkare, d:r Lauritzen, bl. a. följande:

»M. ingick 1900 i Vänersborg en kärleksförbindelse med A. B. När grossess därav blev följden, uttogs lysning till äktenskap, men M. kom att lämna landet (enligt egen, ej osannolika förklaring till följd av motigheter, som han ej rådde för). Han for sedan vida omkring, men bibehöll skriftlig förbindelse med fästmon och sände henne även pengar. Det har säkerligen hela tiden varit hans avsikt att en gång återvända hem och ingå äktenskap med henne. Våren 1908 sände han henne omkring 500 kronor att insättas i Enskilda Banken för hans räkning men med rätt för henne att behålla vad hon behövde. Den 5/10 1908 skrev A. B. till honom, att hon fått en annan vän och önskade skilsmässa; han svarade den 28/10 s. å. (från San Francisco) i ett vänligt brev, att han icke ville lägga hinder i vägen härför. Härför fick han intet svar. Emellertid fick han genom släktingar veta, att A. B. sannolikt konsulterade v. häradshövding S. På nyåret 1909 ankom till M. en »fullmakt» till underskrift; vad denna innehållit är icke fullt klart, men ganska påtagligt är, att den på ett eller annat sätt avsett M:s skriftliga medgivande till skilsmässans ordnande och de i sparbanken insatta medlens disponerande, ävensom att papperet härrörde från S. Härför svarade M. ej, men skrev i februari s. å. ett nytt vänligt brev till A. B., däri han förklarade sig gå med på skilsmässa och betalning för barnet enligt överenskommelse samt bad henne, liksom i förra brevet, sända sparkasseboken. Alltjämt avhördes intet svar. M. ansåg sig nu hava anledning tro, att det ej drevs ärligt spel med honom, skrev därför till Enskilda Banken och fick därifrån veta, att inga pengar insatts på hans räkning (först vid hemkomsten erfor han, att de insatts i Sparbanken i stället). Han skrev då den 24/7 1909 till kyrkoherden i Vänersborg ett brev, däri han på angivna grunder protesterade mot skilsmässan, som borde uppskjutas till våren 1910, då han ämnade komma hem. Han hörde alltjämt ingenting av, skrev ej heller själv, tänkte att det finge gå som det ville. När sedermera under 1911 en kamrat besökte Sverige, ombads denne att efterhöra, huru sakerna stodo, och återkom han med underrättelsen, att A. B. fortfarande vore ogift, och att ingen skilsmässa ägt rum. M. gjorde nu allvar av sina hemreseplaner och anlände till Vänersborg våren 1912. Nu fick han från S. handlingarna i skilsmässosaken. Han ögnade hastigt igenom dem och, då han försonats med A. B., brände han upp dem. Emellertid påstår han sig i handlingarna hava sett, att han efterlysts som obefintlig dels hösten 1908, dels 1910, och att 1911 en person med hans namn anhållits och förhört i Stockholm såsom misstänkt att vara identisk med M. Vidare påstår han, att hans brev till hustrun, av febr. 1909, och till kyrkoherden, av juli 1909, lågo bland handlingarna. Dessa brev behöll han. Varken S. eller A. B. kunna nu redogöra för proceduren i denna sak. S:s räkning å kr. 51.65 (därav arvode kr. 15) gäller emellertid »åtgärder i och för efterlysning av E. M.» och omfattar tiden 8/10 08—8/2 12.

Det är denna efterlysning, som bildar utgångspunkten för M:s hätskhet mot S. Att den faktiskt, enär A. B. kände M:s adress, var oberättigad och i hög grad ägnad att väcka M:s harm framgår av ovanstående.¹ Närmast till hands ligger

¹ Särskilt upplammade den vid S:s anmaningar om räkningens betalande.

tydligt antagandet, att A. B. förtegat sin vetskap om adressen. Från början säger sig också M. hava trott detta och, utan att vara avogt stämd mot S., uppsökt denne för att få klarhet härutinnan. Hos S. fick M. emellertid ej klart besked och A. B. *bedyrade, att hon ej förtegat något och icke haft närmare reda på S:s åtgöranden i saken. Följden blev, att M. trodde henne, och att hans vrede riktades mot S.*

Förutom uti påvisandet att M:s »förföljelseidé» i själva verket var ganska normalpsykologiskt motiverad, gav d:r Lauritzens utredning vidare till resultat, att riktigheten av uppgifterna om förändring i M:s psykiska tillstånd efter hemkomsten från utlandet *icke* bekräftade sig. Vid samtal med d:r L. förnekade eller bagatelliserade hustrun sålunda vad hon enligt rättegångsprotokollen härom uppgivit (vilka uppgifter — enligt vad hon nu säger — möjligen lämnats för att söka mildra straffet), M:s syster och sväger ha ingenting att därom berätta, grannarna ha icke haft att förtälja om någon oenighet mellan makarna M. eller oväsen från lägenheten, och M:s arbetsgivare slutligen ha icke märkt något abnormt hos honom och ha vitsordat, att han under ifrågavarande tid dagligen arbetat.

I berättelsen över min inspektion av anstalten ifråga (23—24 juli), vid vilken jag naturligtvis ägnade M. särskild uppmärksamhet, ansåg jag mig också kunna fastslå, att M. *icke lede av sinnessjukdom i egentlig mening* och att den ditillsvarande utredningen *icke* pekade i den riktningen, att den psykiska abnormitet av mera konstitutionell art, varmed M. vore behäftad, indicerade hospitalsvård. Under den fortsatta vistelsen å hospitalet skötte M. dagligen sitt arbete, och — frånsett att han kunde bli häftig och högljudd vid tal om brottet och vad därmed kunde sammanhänga — uppträdde han sansat och oklanderligt, men vidhöll envist den övertygelsen, att S:s behandlingssätt mot honom skett i avsikt att komma åt ett högt arvode ur de i sparbanken deponerade medlen. (Vid mitt samtal med honom förklarade han sig absolut icke vilja betala räkningen från S., utan att det bleve stämning på honom, så att det inför rätten bleve utrett om anledningen till efterlysningen). Som resultat av sin undersökning ansåg sig d:r Lauritzen kunna fastslå, att det för det dåvarande icke förelåg någon sinnessjukdom hos M., men att det vore ytterst sannolikt, att, om han kvarhölls på anstalten, hans idéer alltmer skulle växa ut och dominera, så att han började kværulera och efterhand hemfalla åt fullt utbildad förryckthet. Då d:r Lauritzen vidare kommit till den uppfattningen, att de konstitutionella anomalierna icke heller voro så höggradiga, att de kunde motivera anstaltsvård, och det icke förelåge någon större fara för att M., om han finge återvända till samhället, skulle bli vådlig för någons säkerhet, ingav d:r Lauritzen den 20 september 1913 en skrivelse till direktionen med hemställan om M:s utskrivning från anstalten. *Direktionen ville emellertid icke för sin del fatta beslut härom*, men hänsköt ärendet till Medicinalstyrelsen, som därpå förordnade om M:s utskrivning, och lämnade M. anstalten den 14 november 1913.

(Med anledning av detta fall må i förbigående påpekas, hurusom § 52 uti gällande sinnessjukstadga — frånsett dess utvidgning att gälla andra anstalter

än statens hospital — är i behov av omarbetning, då enligt dess nuvarande formulering hospitalsdirektionerna endast därest de besluta om den straffriförklarades utskrivning äro skyldiga att underställa framställningen härom Medicinalstyrelsens prövning).

7) O. O. från Marby i Jämtlands län, född 1885; intogs i mars 1910 å Uppsala hospital och asyl i och för observation och undersökning med anledning därav att han (i november 1909) häktats för olovligt tillgrepp och hemfridsbrott (bestående däruti att han slagit ut fönsterrutor) samt i fängelset uppträtt våldsamt och förvirrat. Enligt vad som vid rannsaken intygades, hade han även förut understundom varit sinnesförvirrad och därvid visat sig farlig för omgivningen. Vid tiden för åtalade brotten hade han uppträtt på ett mycket hotfullt sätt, så att modern, hos vilken han bodde, icke vågade stanna hemma utan flyttade till en måg. Å hospitalet, där han efter avslutad undersökning fick kvarstanna, då han på grund av sinnessjukdom blivit förklarad straffri, visade han orostillstånd från inkomsten till maj s. å., då tillståndet slog om i en lindrig depression, som i slutet av juni i sin tur efterträddes av en ny, kortvarig orosperiod. En dylik på c:a 14 dagar företedde han även påföljande augusti. Därpå hade han en fritid till december s. å., då han åter visade exaltationstillstånd. I mitten av påföljande januari (1911) var han emellertid åter i full sinnesjämvikt och började i februari på utarbete. Från april 1911 sysselsattes han därpå i bagriet till december s. å., då han ånyo hade en lindrig orosperiod. Efter denna hade han, då jag i november 1912 verkställde inspektion av anstalten, alltjämt — *alltså bortåt 2 års tid — varit fullt frisk och arbetsför*, men kort efter nämnda inspektion fick han åter en helt kortvarig period av lindrig exaltation. Uti min ifrågavarande inspektionsberättelse anförde jag emellertid, att det ej syntes möjligt att för ständigt behålla en person å hospital, som är fullt frisk året om med undantag av en orosperiod på ett par tre veckor, och föreslog för den skull att O. måtte permitteras på längre tid, exempelvis 1 år, under vilken tidsperiod han alltså skulle kunna, därest orostillståndet åter inträdde, genast och utan alla formaliteter återtagas å hospitalet. Efter framställning av vederbörande hospitalsdirektion blev O. därpå i början av juli 1913, då han åter varit frisk och arbetssam $\frac{1}{2}$ års tid, *permitterad på ett år*.

(Före permissionstidens utgång erhöll överläkaren meddelande från vederbörande kommunalnämndsordförande, att O. visserligen varit någorlunda normal, men vissa tider visat tecken till sinnessjukdom, fastän ej så svårt att man ansett sig behöva sända honom till hospital. Med anledning härav begärdes förlängning i permissionstiden med ytterligare 1 år. Detta beviljades också, därvid emellertid föreskrevs, att O. i händelse av förnyat orostillstånd skulle intagas å det hemorten mera närbelägna Östersunds hospital, därest detta då vore öppnat).

8) K. A. Ö., född 1873, intogs i dec. 1909 å Uppsala hospital, sedan han blivit förklarad straffri för i depressivt tillstånd begånget mord. Sjukdomen hade börjat våren 1908, då han upphörde arbeta, blev sömlös och depri-

merad. Efter någon tids förbättring på hösten samma år blev han i februari 1909 åter sämre, och en dag avdagatog han sin hustru och sina två små barn genom att skära halsen av dem, varpå han även skar sig själv utan att dock lyckas beröva sig livet. När han vaknade till medvetande, blev han förtvivlad över den skedda olyckan och sörjde sedan dag och natt. Vid intagningen å hospitalet var han alltjämt djupt nedstämd och föll lätt i gråt; ansåg sig ej värd att äta på grund av det förskräckliga brott han begått. Hans sinnestillstånd förbättrades emellertid snart å anstalten, redan i februari 1910 började han kunna sysselsättas, följande månad, då det om honom är antecknat, att han hade god sinnesjämvikt, begynte han arbeta i skomakarverkstaden, och i juli s. å. fick han rättighet att gå fritt på området; var allt sedan dess resignerad och visade icke några som helst psykotiska symtom samt skötte sig oklanderligt. Då frågan om hans utskrivning därför togs i överbägande vid min i november 1912 förrättade inspektion av anstalten, kom jag till det resultat, att det -- trots hemskheten uti det av honom under sjukdomen begångna brottet -- icke vore möjligt att längre kvarhålla honom å hospitalet, då han varit frisk bortåt $2\frac{3}{4}$ år. Uti min ifrågavarande inspektionsberättelse framhöll jag emellertid, att det inte kunde vara lämpligt, att Ö. återkomme till sin hemort, där olyckan skett, utan att det tvivelsutan vore bättre, om han efter eventuell utskrivning sökte skaffa sig arbete på annat håll. Samma uppfattning hade han vid mitt samtal med honom också själv uttalat och trodde han, att han nog skulle kunna få komma till en i nordligaste Sverige boende broder, som är gruvfogde. Sedan denne också lämnat förbindelse att i sitt hem mottaga Ö. (vilken ju genom olyckan förlorat hela sin familj), beslöt hospitalsdirektionen i fråga i juli 1913 att utskryva Ö., vilket beslut blev av Medicinalstyrelsen godkänt.

9) Karolina A. O., arbetarhustru från Öland, född 1857; intogs i oktober 1910 å Stockholms hospital, sedan hon blivit förklarad straffri för i depressivt tillstånd förövat mordförsök. Efter att förut hava varit vid god hälsa, arbetsam och duglig, blev hon efter en i februari 1910 genomgången influensa klen, och var sedan ej fullt frisk; hon klagade över smärtor i huvud och hjärta, var ytterst nervös och fick av den obetydligaste anledning nervösa ryckningar, sov dåligt och hade elaka drömmar, yttrade att det vore bäst hon vore död, enär hon icke hade något att leva för. I början av juni 1910 anlände makarna O. till Stockholm, mannen för att börja arbete han här erhållit, hustrun för att söka läkarhjälp, därvid de erhöilo bostad hos en kvinnlig släkting. Denna fann hustru O. nedstämd och tystlåten; emellanåt visade hon stor oro, därunder hon högt ropade på sina barn (vilka voro kvar i hemmet); då det den 12 juni bestämdes, att hon nästa dag skulle besöka läkare, yttrade hon, att det vore bättre, om hon finge dö, då ingen läkare kunde bota henne. Den 13 juni på morgonen, innan mannen vaknat, tog hustru O. dennes rakkniv och skar först sig själv i halsen och därpå mannen; ingendera blev dock livsfarligt skadad. Sedan förband blivit lagt å hennes sår, sökte hon borttaga detsamma, ropande »låt mig få dö». Å sjukhuset, där hon vårdades en vecka, grät hon och yttrade, att hon trodde hon skulle bli

halshuggen för vad hon gjort. I rannsakningshäktet visade hon sig ytterst nedstämd, satt i allmänhet och stirrade rakt framför sig och kunde icke uppge annat motiv till gärningen än det, att hon varit så förtvivlad, att hon ej visste vad hon gjorde. Vid tiden för intagningen å hospitalet (som ägde rum c:a 4 månader efter olyckans inträffande) var hustru O. alltjämt nedstämd och grät för sig själv, men visade icke någon mera höggradig ångest. Under år 1911 var hon alltjämt tungsint, dystert och hämmad; följande år började hon arbeta och sysselsatte sig flitigt med handarbete, sade sig ej känna någon ångslan, men vara *ledsen och olycklig för vad hon gjort*. Fram emot våren 1913 började hon emellertid känna sig lättare till sinnet, frånsett att hon hade *stark längtan att få komma hem till man och barn*. Hon utskrevs som tillfrisknad i oktober 1913.

10) Signe M. K., änka, född 1887, intogs den 2 mars 1913 å Stockholms hospital för observation och undersökning, efter det hon blivit häktad med anledning därav att hon sökt dränka sin lille son (samtidigt med sig själv). Enligt vad rättegångshandlingarna upplysa, hade K. efter föga mer än ett-årigt äktenskap (däri hon födde ifrågavarande son) vid 21 års ålder blivit änka därigenom att mannen drunknade; vid underrättelsen om hans död hade hon blivit alldeles besinningslös, högljutt skriket och ropat, att hon skulle gå i sjön och att det vore bäst att hon och pojken gjorde sällskap; hon fick då bevakas i flera dagar, innan hon lugnade sig. Hon hade sedan den tiden varit »tyst och sluten» och »förefallit grubblande», samt varit ömtålig till humöret, så att hon kunde bliva ond och häftig av obetydliga anledningar, varför arbetskamraterna måste vara mycket försiktigare gentemot henne i sina yttranden än gentemot andra. Hon försöjde sig genom fabriksarbete, som hon skötte ordentligt, och betalade ensam inackorderingen för sin gosse, vid vilken hon var mycket varmt fästad; hon hade också skaffat honom mycket god vård och brukade taga honom hem till sig om lördagarna och behålla honom hos sig till måndagsmorgnarna. Sommaren 1912 gjorde hon bekantskap med en brädgårdsarbetare J., som snart började besöka henne om kvällarna, utan att det dock var tal om något äktenskap. I slutet av december 1912 hade hon börjat märka symtom, tydande på havandeskap. Då hon natten mellan den 1 och 2 januari, då J. var på besök hos henne, meddelade honom detta, visade han sig brutal, »kall och hjärtlös», omtalade även, att han förut hade ett oäkta barn, vilket grep henne mycket. Då hon förstod att hon ingen hjälp hade att vänta av J., blev hon förtvivlad, i det hon ej såg någon utväg att försörja sig och två barn. Sedan J. gått, låg hon påklädd hela natten och kunde ej sova, utan ruvade endast på att förkorta sitt och sonens liv. Följande dag (den 2 januari 1913) gick hon ej till sitt arbete, och en granne, som besökt henne, hade funnit henne »ovanligt tyst och sluten»; efter att först ha besökt läkare och fått konstaterat, att hon var gravid, gick hon på eftermiddagen och hämtade sin gosse, köpte några bakelser åt honom och åkte därpå runt staden med honom i spårvagn, »för att bereda honom ett sista nöje»; sedan de därpå stigit av spårvagnen, gick hon med gossen direkt till kajen och hoppade med denne i sin famn i

strömmen. När hon drogs upp av tillskyndande personer, hade hon fortfarande barnet i famnen, var mycket uppskakad, stirrade rakt framför sig, rev sig i håret och ropade gång på gång: »Vad har jag gjort för illa, som ej kan få dö». Å stadens sjukhus, där hon jämte gossen (som sedan intogs & barnasyl) vårdades 1½ vecka, innan hon fördes till polisvaktkontoret, konstaterades att hon fått missfall. I rannsakningsfängelset var hon dyster och grubblande och syntes ibland gråta; en dag sökte hon, då hon skulle föras till rannsakingen och passerade genom fängelsets trädgård, som sträcker sig ned till strömmen, att springa ner i denna, men häjdades. Även efter intagningen å hospitalet låg det över hennes väsen en viss tungsint bundenhet och visade hon sig för övrigt mycket känslig, så att det skenbara lugnet lätt bröts av *våldsamma raptus av förtvivlan med förnyade yttringar av själmordsbegär*. Sedan Medicinalstyrelsen på grund av det resultat, undersökningen givit, förklarat K. hava befunnit sig i sjukligt depressionstillstånd vid begäendet av åtalade brottet (mordförsök), blev hon förklarad straffri för detsamma. På sommaren (1913) började hennes tillstånd förbättras, hon blev lugnare och kunde sysselsättas med handarbete, men visade sig fortfarande mycket känslig. I juli fick hon ett nytt raptus av förtvivlan med våldsamma gråtattacker, men var sedan i allmänhet lugn, fast känslig, så att hon lätt blev upprörd och grät. De sista månaderna av året var hon dock jämnare till humöret, men *hade en svår hemlängtan och kände förtvivlan vid tanken att hon icke skulle få fira julen tillsammans med sin gosse*. Då det därför syntes kunna vara till hennes skada att längre kvarhålla henne å hospitalet mot hennes vilja, gjorde överläkaren framställning om hennes utskrivning, och sedan denna av Medicinalstyrelsen bifallits, lämnade K. den 21 december 1913 anstalten.

11) M. S., född 1879; intogs den 19 april 1905 å Växjö hospital, sedan han på grund av sinnessjukdom blivit straffri förklarad för i mars s. å. begånget dråp å fader. Föregående höst hade han börjat klaga över nervsvaghet, sömnlöshet och nedstämdhet. Då hans tillstånd förvärrades, i det han led av mattighet och trötthet, saknade arbetsförmåga samt kände ångslan och oro, rådfrågade han läkare, vilken dock »ej fann någonting, som tydde på börjande sinnessjukdom» utan ställde diagnosen: neurasteni. Emellertid visade S. en alltmer framträdande nedstämdhet, han sökte ensamheten, satt tyst på sitt rum, hade ingen nattro, ansåg sig svårt sjuk och var övertygad om att alla människor visste om att han var sjuk. Den 21 januari 1905 reste han och konsulterade en psykiater (överläkaren Lindell), vilken avrådde en påtänkt kur vid Tranås vattenkuranstalt och i stället rekommenderade vård å sinnessjukanstalt. Hemkommen besvarade S. frågan, vad besked han fått, att »det var det han trodde» (sinnessjukdom), och *framställde till fadern önskan att få komma till hospital*. Denna önskan blev emellertid ej efterkommen, då *de anhöriga ej ansågo hans sjukdom så allvarlig*. Den 6 februari for S. då i stället till Tranås, därifrån han den 18 februari skrev ett virrigt brev; några dagar senare återvände han till föräldrahemmet, där man emellertid alltjämt icke trodde, att någon allvarlig sjukdom förelåg. Den 21 mars

hände så olyckan; i vedboden, där han och fadern arbetade, tilldelade han denne med yxan tre dödande hugg; omedelbart därpå sprang han till fjärdingsmannen, men var då så förvirrad, att denne av hans orediga prat endast kunde uppfatta, att han önskade bli arresterad. Å hospitalet var han till en början mycket orolig, plågades i hög grad av hallucinationer och visade stark förstörelselusta. Efter kriminalasylens öppnande i mars 1906 överflyttad till denna, var han här under flera år alltjämt orolig nattetid och uppgav ofta höga skrik, synbarligen under inverkan av hörselvillor. Dessa fortforo ännu under år 1910 och början av 1911, då det alltjämt kunde förekomma skrik nattetid, men från våren sistnämnda år var S. lugn och ordnad i sitt uppförande. I juli 1912 började han arbeta å hospitalskontoret samt få gå fritt på området ett par timmar dagligen. I arbetet visade han emellertid föga uthållighet och företedde alltjämt en rätt avsevärd omdömeslöshet ävensom en viss kinkighet i humöret, som huvudsakligen gick ut över betjäningen, mot vilken han kunde vara ganska snäsigg.

Fastän den långvariga sinnessjukdom, varav S. lidit, sålunda efterlämnat en påtaglig defekt uti psyket, ansåg jag mig likväl i berättelsen över min i juni 1913 verkställda inspektion av anstalten kunna — i betraktande därav, att S. numera vore att betrakta som alldeles ofarlig — tillstyrka hans permission, därest någon släkting, som därför vore lämpad, förbunde sig att taga hand om honom. Sedan sådan förbindelse insänts till anstalten, gjorde direktionen också framställning om S:s *permission under ett år*, vilken framställning av Medicinalstyrelsen bifölls under villkor att den, som om S. toge vård, dels till överläkaren å anstalten ifråga månatligen under permissions-tiden lämnade meddelande om S:s tillstånd och uppförande, dels ock ofördröjligen låte återföra S. till anstalten, i fall han skulle befinnas olämplig för frihetens åtnjutande. S. lämnade så anstalten den 30 december 1913.

(Hösten 1914, alltså före permissionstidens utgång, blev S. därpå med Medicinalstyrelsens medgivande definitivt utskreven, sedan det upplysts, att S. *under permissionstiden avsevärt förbättrats*, vilken förbättring tagit sig uttryck uti dels större sinnesjämvikt och lugn, som i allmänhet åtföljts av ett gott humör, dels ock stegrad arbetsförmåga och arbetslust).

Som av den för sistnämnda fall lämnade redogörelsen framgår, har detta sitt stora intresse som exempel på de vådor, det kan medföra att icke anstaltsvård i tid beredes den sinnessjuka. Även visar det, *hurusom det är en brist uti gällande sinnessjukstadga att icke en sinnessjuk på egen begäran får intagas å hospital*, utan att därtill skall behövas anmälan av annan person, även då den sjuke själv önskar hospitalsvård.

Av de enskilda anstalter för sinnessjuka, jag under redogörelseåret besökt, voro endast Solna sjukhem och Karlshäll fullt belagda; å de övriga två voro vid inspektionstillfället ett större antal platser vakanta. Å Peterska hemmet, vars platsantal är 15, vårdades sålunda endast 10 patienter och vid Solliden, som efter anstaltens i slutet av 1911 skedda förflyttning till nybyggd villa

har 16 platser, endast 9 patienter. Å sistnämnda anstalt hade därför vid mitt besök sjukrummen i den ena våningen ännu icke tagits i bruk. Anledningen till att de mindre anstalterna icke alltid få sina platser belagda är otvivelaktigt — såsom i en föregående årsberättelse framhållits — den, att det för inträde å dessa enligt gällande sinnessjukstadga fordras de för intagning å hospital föreskrivna handlingarna, i det att de anhöriga icke sällan tro, att detta innebär, att vården är mindre fri, och fördenskull hellre vända sig till de små sjukhemmen, för vilka inga särskilda kontrollbestämmelser gälla.

Vad Solliden beträffar, hade emellertid säkerligen också den tidigare gällande föreskriften, att akuta fall av sinnessjukdom icke finge därstädes till vård mottagas, utgjort ett hinder för platsernas utnyttjande, då de enskilda anstalterna icke sällan användas just för nyinsjuknade under väntan på sökt plats å hospital. Underdånig framställning att få mottaga även akuta fall å Solliden blev därför efter min inspektion ingiven och avgav jag över denna framställning den 27 april ett tillstyrkande utlåtande.

Angående en underdånig framställning att Karlshäll vid övergående i ny ägo skulle efter vissa ändringsarbeten få platsantalet höjt från hittillsvarande 10 till 14 avgav jag den 18 september ett (på det villkor att de i huvudbyggnadens vindsvåning belägna rummen icke finge användas till patienter) ävenledes tillstyrkande utlåtande.

Länsupptagningsavdelningarna vid hospitalen i Lund, Växjö, Vänersborg, Kristinehamn, Uppsala, Härnösand och Säter (vilken sistnämndas platser börjat beläggas i oktober 1912) hava inspekterats i samband med inspektion av dessa hospital liksom ock Göteborgs stads vid Göteborgs hospital belägna upptagningsanstalt i samband med denna anstalt. Beträffande länsupptagningsavdelningen vid Växjö hospital må nämnas, att några av Blekinge läns platser, som, efter från dessa skedd evakuering till Västerviks hospital, icke blivit efterfrågade för patienter från detta län — efter överenskommelse med vederbörande — blivit belagda med patienter från Kronobergs län.

För samtliga å dessa avdelningar intagna funnos fullständiga ansökningshandlingar undantagandes för tvenne å Göteborgs stads upptagningsavdelning, vilka här intagits utan vare sig bil. A eller bil. B på en enkel läkarattest, däri intygades befintligheten av sinnessjukdom och trängande behov av vård å hospital; av dessa var den ene en paralytiker, som tre månader tidigare utskrivits från hospitalet, medan den andre, som vid inkomsten befann sig i ett maniskt tillstånd, för ett par år sedan vårdats här för samma sjukdom, från vilken han då tillfrisknat.

Å de vid länslasarett belägna *upptagningsavdelningarna*, som av mig under redogörelseåret besöktes, vårdades huvudsakligast kroniska fall, då med nu vid hospitalen allmänt gällande intagningsordning med företräde för akuta fall sådana i allmänhet inom kort (efter en eller annan vecka eller ett par månader) blivit överflyttade till statens sinnessjukanstalter, medan de kroniska fallen kunna få vänta på inträde å dessa under flera år. Till bely-

sande av detta förhållande anföres här en tablå, angivande tidpunkten för intagningen av de å ifrågavarande »upptagningsavdelningar» vårdade:

Intagna	år —05		—07		—08		—09		—10		—11		—12		—13		Summa.
	m. kv.	m. kv.	m. kv.	m. kv.	m. kv.	m. kv.	m. kv.	m. kv.	m. kv.	m. kv.	m. kv.	m. kv.	m. kv.	m. kv.	m. kv.	m. kv.	
Å Avd. vid Kristianstads lasarett							1	-4	+3	-7	+8	-9	+11	-			: 21+22
» » » Falkenbergs »				1+1			1	+1	-1	+1	-2	+2	-4	+6	-3	+1	: 12+12
» » » Eksjö »							2	1			2	+1	-6	+4	-9	+6	: 20+11
» » » Uddevalla »	1	1		1			2	2			3	1	+4	-1	+6		: 12+10
» » » Örebro »							1	1	+1	1		1	+1	-3	+4		: 7+6

Som av denna tablå framgår, voro flertalet av dem, som i avvaktan på hospitalsplats vårdats här i flera år män, i det för kvinnorna vårdtiden endast undantagsvis varit mer än 2 å 3 år. Å en av ifrågavarande upptagningsavdelningar, nämligen den vid Uddevalla lasarett, hade samtliga kvinnliga patienter intagits under antingen redogörelseåret eller närmast föregående år. Detta förhållande var beroende därpå, att under år 1912 hela kvinnsidan blivit evakuerad på grund av anordnandet av centraluppvärmning och elektrisk belysning inom paviljongen, under vilka ändringsarbeten de manliga patienterna växelvis vårdats å de båda olika våningarna (av vilka den översta eljest är kvinnsida). Sedan kvinnliga patienter efter denna modernisering av paviljongen åter börjat mottagas, hade kvinnsidan ännu icke blivit fylld, i det vid inspektionstillfället två av dess platser stodo lediga, utan att någon kvinna, som vore i trängande behov av hospitalsvård, var anmäld. Även å upptagningsavdelningen vid Eksjö lasarett stodo vid mitt besök härstädes platser lediga å kvinnsidan, i det att av dess 20 platser endast de 11 därvid voro belagda; den mindre efterfrågan av platser å härvarande kvinnsida sammanhänge otvivelaktigt därmed, att möjligheterna för vård å statshospital i dessa trakter avsevärt ökats efter öppnandet av Västerviks hospital. Å manssidan fanns dock även vid Eksjö upptagningsanstalt ett flertal exspektanter. Störst var antalet sådana vid Kristianstads läns upptagningsanstalt, där de uppgingo till icke mindre än 49, därav 29 män och 20 kvinnor, och därefter vid Hallands läns upptagningsavdelning, där deras antal — om man bortser från en del utpräglade asylfall som förbigåtts — utgjorde 13, därav 8 män och 5 kvinnor. Även vid Örebro läns upptagningsavdelning fanns å manssidan några exspektanter (å kvinnsidan däremot ingen).

Som synes fungera länsupptagningsavdelningarna ofta mycket otillfredsställande i det hänseendet, att de icke — som ju deras egentliga uppgift skulle vara — omedelbart kunna mottaga nyinsjuknade eller andra fall, där det föreligger trängande behov av hospitalsvård, då platserna (som ju enligt sinnessjukstadgans § 46 äro avsedda att endast för kortare tid upptagas av de sjuka, såsom också sker i fråga om de akuta fallen) till stor del blockeras av kroniska fall, vilka — såsom av ovanstående tablå framgår — här ofta kvarstanna i årtal, då mera svårskötta sådana (till vilken kategori åtskilliga av dem höra) ju icke gärna kunna hemsändas, med mindre de till-

höra en större stad med mera ordnad sinnessjukvård, och då man även kan vara betänksam gentemot utskrivning av relativt lugna, kroniska fall, som möjligen skulle kunna vårdas å en välordnad fattiggård, när de tillhöra kommun, som helt och hållet saknar varje sådan inrättning.

Till olägenheten att kroniska fallen sålunda hindra intagningen av mera akuta fall, kommer emellertid även det missförhållandet, att det har sina stora svårigheter att å dessa små upptagningsavdelningar i nödig utsträckning bereda sådana kroniskt sjuka, som äro i någon mån arbetsföra, lämplig sysselsättning, gällande detta särskilt de manliga patienterna och framför allt vintertiden. Dock måste det erkännande givas vederbörande läkare att de i allmänhet söka ordna med arbetsterapi så gott förhållandena det medgiva, liksom det i övrigt här gör sig gällande en allmän strävan att sköta de sinnessjuka efter moderna principer med sänglägesbehandling för nyinsjuknade och inskränkning uti användningen av tvångsmedel till det minsta möjliga. Av sådana förekom sålunda vid mina resp. besök å här ifrågasvarande upptagningsavdelningar isolering i endast två fall, i det en kvinna å avdelningen i Falkenberg var isolerad på grund av stark oro med förstörelselusta och en kvinna å avdelningen i Eksjö på grund av störande högljuddhet, varjämte å sistnämnda anstalt en å vaksal vårdad man, som före intagningen huggit sig i handen, hade skyddsvante. I detta sammanhang må nämnas, att jag vid mitt besök å upptagningsavdelningen i Örebro inhämtade, att isolering å manssidan här tidigare, då betjäningen varit kvinnlig även å denna könssida, ofta måst tillgripas, medan sådan icke förekommit sedan i februari 1913, då den kvinnliga betjäningen å manssidan blivit utbytt mot manlig.

Nedanstående tablå anger antalet sjukvårdspersonal å här ifrågasvarande upptagningsavdelningar, jämfört med platsantalet å dessa:

	Högsta plats- antal	Därav enkel- rum	Dagbetjäning			Natt- betjä- ning	Summa betjä- ning
			Över- sköter- ska	Sköter- skor	Man- liga vårdare		
Kristianstads lasarets sinnessjukavd.	46	6	1	5	2	2	10
Falkenbergs > >	24	8	1	2	2	2	7
Eksjö > >	40	12	—	2	3	2	7
Uddevalla > >	24	10	1	2	2	—	5
Örebro > >	14	6	—	2	2	—	4
Malmö Allm. sjukhus >	34	10	1	2	3	2	8

Som av denna tablå torde framgå, äro betjäningsförhållandena å dessa upptagningsavdelningar i allmänhet ordnade på ett tillfredsställande sätt. Sedan min förra inspektion av upptagningsavdelningen i Kristianstad hade (i överensstämmelse med vad jag påyrkat) den förändringen vidtagits, att nattvakttjänstgöringen å manssidan numera bestrides av manlig vårdare,

liksom förhållandet är vid de andra tre av ifrågavarande upptagningsavdelningar, som ha ordnad nattjänstgöring, anstalterna vid Malmö, Eksjö och Falkenbergs lasarett. Vid upptagningsavdelningen i Uddevalla, som dock har samma platsantal som sistnämnda anstalt, hade däremot de sjuka icke ständig tillsyn nattetid; möjlighet för att ordna nattjänstgöring förefanns dock, ty — enligt vad jag inhämtat — fanns det ett dittills icke i bruk taget anslag för ytterligare en skötare och en sköterska.

Vid mitt besök å upptagningsavdelningen i Falkenberg rådfrågades jag angående utskrivningen av en kvinna, som — efter att under närmast föregående 10-årsperiod ha haft upprepade kortvarigare perioder av sinnessjukdom och därvid ett par gånger även vårdats å upptagningsanstalten (första gången 1904 efter det hon sökt strypa sitt späda barn) — i juni 1911 under en ny period av sinnessjukdom avdagatagit sitt 6 månaders gamla barn genom att slå dess huvud i en gärdsgård. På grund av ett utav vederbörande stadsläkare utfärdat intyg blev hon icke åtalad härför utan intogs omedelbart ånyo å upptagningsavdelningen vid Falkenbergs lasarett. Här var hon till en början mycket orolig, men började redan följande månad bliva lugnare; uttalade emellertid längtan efter hemmet och grät alltsomoftast över den olycka hon åstadkommit. Under de 1²/₃ år, som därefter förflutit till inspektionen, hade hon i sitt arbete varit flitig och duglig och icke visat annat anmärkningsvärt än en viss labilitet i stämningen och en i synnerhet tidvis framträdande lynneshet med missnöje över att hon ej fick komma hem, varefter hon alltjämt mycket längtade. Exspektansplats hade beviljats henne vid Lunds hospital, men i betraktande av hennes starka hemlängtan vore det att befara, att en förflyttning till denna från hemmet mera avlägsna anstalt skulle kunna inverka försämrande på hennes tillstånd. Å andra sidan talade mot en utskrivning, att hon ännu befann sig i labilt jämviktsläge och att hennes anfall av sinnessjukdom ofta inträtt i samband med partus och digivning samt att hon under sjukdomstiderna upprepade gånger visat sig farlig mot sina barn. Problemet förenklades emellertid därigenom att mannen — enligt ett par månader efter inspektionen i fråga av lasarettsläkaren lämnat meddelande — avled, varefter barnen flyttades till patientens föräldrahem, vilket förhållande inverkade lugnande på henne, så att hon sedan var jämn till lynnet. Vid sådant förhållande fanns ju icke längre något skäl att uppskjuta utskrivningen, varför jag uti min ifrågavarande inspektionsberättelse tillstyrkte densamma. (Hade mannen här alltjämt varit i livet, skulle det naturligtvis varit indicerat att genom operativt ingrepp sterilisera kvinnan före utskrivningen.)

Frånsett att detta fall utgör en god illustration till den redan i föregående årsberättelser anmärkta anomalien uti gällande sinnessjukstadga, att till kategorien »otillräkneligförklarade» hörande kriminalpatienter, om de intagas å statshospital, icke kunna utskrivas utan Medicinalstyrelsens medgivande, men sådant i annat fall härvid icke behöver inhämtas, synes det mig även kunna ge anledning till övervägande, huruvida icke bestämmelsen uti stadgans § 52 lämpligen borde utvidgas att gälla även sådana sinnessjuka

som begått svårare kriminella handlingar, såsom mord, mordbrand o. s. v., utan att härför ha blivit lagförda.

Vid min inspektion av upptagningsavdelningen vid Eksjö lasarett fick jag kännedom om ett fall, som kan förtjäna särskilt omnämnande på grund av de säregna omständigheter, varunder intagningen skett:

A. M. S., 40 år, arbetarhustru; intogs den 19 mars 1913 på ansökan av vederbörande kommunalmyndighet med stöd av en den 15 febr. s. å. utfärdad bilaga A. Ur denna må anföras: »*Anamnes*: Före 1905 uppförde S. sig normalt. God sömn och matlust. Lynne häftigt och våldsamt, dessemellan fogligt, sinnesstämning emellanåt retlig. Saknar arbetslust. Sinnessjukdomen började 1907 med misstänksamhet mot mannen och svartsjuka; hon påstår, att mannen umgås med andra fruntimmer, vid sådana tillfällen skriker och väsnas hon, säger sig se rivalerna gå kring huset, beskyller i barnens närvaro mannen för att han har umgängelse med en 13-årig dotter, beskyller honom även för att smysupa. Har vid ett par tillfällen (sannolikt ofta dessutom) gått till handgripligheter mot mannen, den ena gången så våldsamt, att han ej kunde arbeta på 14 dagar; har bränt upp en del möbler. På grund av hennes uppträdande har familjen måst flytta från det stationssamhälle, där de haft sin bostad, till en mera isolerad plats. *Status præsens*: Är redig, artig, renlig. Håller för närvarande på med bak, vilket hon synes sköta ordentligt. Uppmärksamhet och uppfattning goda, minnet gott. Påstår, att mannen står i förhållande till ett par ärbara kvinnor; säger sig ha sett spår av dessa sina rivaler även inne i bostaden, där de kunnat vara utan att hon märkt det, då hon sover mycket tungt. *Frånsett dessa beskyllningar är hon i övrigt fullkomligt normal.*» Även å anstalten föredde hon intet annat anmärkningsvärt än ovan nämnda mot mannen riktade beskyllningar, vilkas karaktär av vrångföreställningar emellertid tydligt framgick redan av det sätt, på vilket de framfördes.

Av det anförda framgår ju, att kvinnan i fråga otvivelaktigt bör karakteriseras som en paranoica. I och med fastställandet av diagnosens förryckthet är emellertid ingalunda sagt, att anstaltsvård är indicerad. Att så icke var förhållandet i detta fall, framgick tydligt av upplysningar, som vid ett besök å anstalten tre dagar efter intagningen lämnades av mannen. Först och främst kritiserade denne ett par av A-bilagens uppgifter; han ville sålunda icke underskriva påståendet, att hustruns lynne vore häftigt och våldsamt, och anser den i läkarbetyget ävenledes lämnade uppgiften: »saknar arbetslust» mindre korrekt, då hon i själva verket skött huset med dess talrika barnskara på ett förträffligt sätt. Vidare framhöll mannen, att förhållandet mellan honom och hustrun i själva verket vore gott, då han ej brydde sig om hennes sjukliga föreställningar, och upplyste, att hustrun efter läkarundersökningen, vilken han för sin del aldrig påkallat, på hans råd begivit sig till sina i grannförsamlingen boende föräldrar, där han trodde henne vara i säkerhet, men från vilkas hem hon emellertid blev hämtad och införd till upptagningsanstalten, *utan att den myndighet, som ombesörjde detta, ens underrättade mannen härom, utan denne fick höra talas om hustruns internering först efteråt genom arbetskamrater, till vilka ryktet härom nått.* Med hänsyn till nu nämnda förhållanden och då mannen förklarade, att han icke kunde undvara hustrun för hemmets skötande, biföll läkaren dennes begäran att få hemtaga henne, vadan hon sålunda den 22 mars, efter 3 dagars vistelse å anstalten, åter blev utskriven.

Då kvinnan i fråga hade exspektantsplats å Vadstena hospital och asyl, tillskrev jag, på grund av vad jag sålunda inhämtat angående fallet, överläkaren vid denna anstalt till förekommande av att hon skulle bli här intagen, därvid jag emellertid fick till svar, att ansökningshandlingarna redan blivit återkallade.

Även detta fall ger ju anledning till övervägande, huruvida icke viss ändring uti sinnessjukstadgan borde företagas, nämligen beträffande kommunalmyndighets rätt att göra ansökan till hospital utan närmaste anhörigs

medgivande (exempelvis genom undertecknande av bilaga B), i det fall den sinnessjuke icke på något sätt lyder under fattigvården, vilket här ej var förhållandet, i det mannen genom sitt arbete själv försörjde sin stora familj.

Vid mitt besök å *sinnessjukavdelningen vid Malmö Allm. sjukhus* — där för intagning fordras endast ett läkarbetyg av samma slag som för intagning å sjukhuset i övrigt är erforderligt — inhämtade jag, att här under året intagits ett fall, där diagnosen: *Simulatio?* blivit ställd. Fallet gällde en man, vilken — sedan han fått något otalt med polisen — vänt sig till läkare med begäran om betyg för intagning å *sinnessjukavdelningen*; det lyckades honom också att erhålla sådant, men då under vistelsen därstädes det hos honom icke kunde konstateras några som helst psykotiska symtom, blev han efter en veckas tid utskriven.

Å denna upptagningsavdelning (som har möjlighet att evakuera kroniska fall till *sinnessjukavdelningen* vid stadens försörjningsinrättning) hade alla vid inspektionstillfället vårdade utom 3 å vardera könssidan intagits under redogörelseåret. Omsättningen här är mycket stor; de intagnas antal hade sålunda under årets tre första kvartal uppgått till ett 80-tal, motsvarande en omsättning av c:a 300 procent av beläggningssiffran per år. Å manssidan hade en mycket stor del av de intagna utgjorts av alkoholister, några lidande av delirium tremens (eller annan alkoholpsykos), men flertalet — av de förda anteckningarna att döma — allenast företeende en *exacerbation* utav den kroniska alkoholismens symtom. För dessa — av vilka åtskilliga först blivit intagna å den allmänna medicinska avdelningen, men sedermera, då de på grund av sin oro och ångest visat sig mindre lämpade för denna avdelning, blivit överflyttade till *sinnessjukavdelningen* — hade vårdtiden här i allmänhet utgjort endast några få dagar, högst 1 å 2 veckor, då de icke behållits längre tid än till dess intoxicationssymtomen försvunnit. Vid mitt besök fanns här dock en alkoholist, som varit intagen å avdelningen sedan 3 veckor och en stor del av denna tid varit symtomfri; hans kvarstannande var emellertid beroende på hans egen önskan. Förutom alkoholisterna hade även åtskilliga andra patienter vårdats här för endast kortare tider; så hade det förekommit, att å den allmänna medicinska avdelningen intagna hysterici vid påkommande orosutbrott hit överflyttats för några dagar, och flera gånger hade det hos å sjukhusets olika avdelningar (såsom den kirurgiska, tuberkulosavdelningen o. s. v.) intagna patienter inträtt ett depressionstillstånd, som indicerat vård å *sinnessjukavdelningen* för en eller annan vecka. En av de vid mitt besök sängliggande kvinnliga patienterna, som led av puerperalpsykos, hade nyligen hitkommit från barnbördsavdelningen, där kejsarsnitt blivit å henne verkställt. Å andra sidan förekommer det också, att å *sinnessjukavdelningen* intagna patienter efter någon tid kunna överflyttas till den allmänna medicinska avdelningen för fortsatt vård därstädes, så t. ex. i fråga om alkoholister, hysterici, epileptici o. d.

Jag har något närmare berört här ifrågavarande upptagningsavdelnings verksamhet, då det förhållandet, att det alltsomoftast förekommer utbyte av patienter mellan denna och sjukhusets övriga avdelningar, ju tydligt visar

fördelen av, att en stor sjukvårdsanstalt även äger en liten sinnessjukavdelning såsom ett led i organisationen. Vid tillgång på sådan behöver ju den, som lider av kroppslig sjukdom, för vilken han är i behov av vård å sjukhus, icke överflyttas härifrån till hospital för en depression, som kanske är snart övergående eller i varje fall icke av svårare art. (I detta sammanhang må erinras om det i min förra årsberättelse omnämnda fallet, där en av kräfte i långt framskridet stadium lidande kvinna blev överflyttad från Serafimerlasarettet till Stockholms hospital och här visade sig något deprimerad i anledning av sin kroppsliga sjukdom, men i övrigt icke företedde något anmärkningsvärt i psykiskt hänseende.) Vidare medför vanlig sjukvårdsinrättnings förseende med sinnessjukavdelning (till vilken för intagning å hospital föreskrivna handlingar icke synas mig böra fordras) även den fördelen, att det säkerligen ofta skall lyckas förmå anhöriga till av mer eller mindre höggradig depression lidande personer, som med hänsyn till suicidalafaran äro i behov av övervakning, att för dessa söka vård å sådan avdelning, där det icke är möjligt övertyga dem om att hospitalsvård är behöflig. *Där en storstad planlägger en ny sjukvårdsanstalt, borde fördenskull enligt mitt förmenande i planen för densamma aldrig saknas en mindre sinnessjukavdelning.* En sådan kan naturligtvis även lämpligen användas som upptagningsstation för alkoholister, som — utan att visa annan sinnessjukdom än själva rustillståndet — på grund av farlighet mot sig själv eller andra måst omhändertagas, för att här vårdas tills framställning om tvångsinternering å alkoholistanstalt blivit avgjord samt ansökan till sådan anstalt hunnit ingivas och plats därå erhållas.

Besöket å *Långbro sjukhus* ägde rum med anledning av tvenne till mig remitterade klagoskrifter, därav den ena från en å denna anstalt intagen person, som klagade över interneringen, den andra åter från ifrågavarande persons förmyndare, som klagade över myndlingens kort därefter skedda utskrivning. Av den över denne förda journalen framgick, att han vore en person med paranoid karaktärsläggning, hos vilken det under alkoholens inverkan utvecklade sig symtom av tydlig sinnessjukdom, såsom hänsyftnings- och förföljelseidéer samt hallucinationer, vilka symtom upprepade gånger nödvändiggjort intagning å sinnessjukanstalt, därvid han emellertid snart nog åter kunnat utskrivas. Som ett kuriosum kan nämnas, att medan denne vid tidpunkten för besöket i fråga sålunda vistades på fri fot och återupptagit sitt arbete, fast icke myndigförklarad, hade däremot hans förutvarande förmyndare, som klagat över hans utskrivning, insjuknat i obotlig sinnessjukdom (paralys) och måst intagas å hospital(!).

I fråga om de av mig under året besökta *försörjningsinrättningarnas sinnessjukvård* är följande att anföra.

Vid mitt besök å *Göteborgs stads* försörjningsinrättning vårdades här å avdelningarna för sinnessjuka (och sinnesslöa) 356 patienter, därav 181 i den för sinnessjuka uppförda, inom särskilt avgränsat område belägna byggna-

den, den s. k. hospitalsavdelningen, och 175 å den s. k. asylavdelningen, förlagd till några av lokalerna inom de tvenne av anstaltens tre stora, för normala understödstagare ursprungligen helt avsedda byggnader. Hela denna s. k. asylavdelning med dess belägenhet i samma byggnader som andra försörjningsinrättningens avdelningar har en helt provisorisk karaktär, och från fattigvårdens sida har det också arbetats på att få ett slut på detta provisorium, som räckt alltsedan slutet av 1890-talet, då de första av dessa lokaler togos i bruk för sinnessjuka, men för vilka här sedan under årens lopp upplåtits allt flera och flera lokaler. *Mot* tanken på att staden skulle uppföra en särskild anstalt för sina sinnessjuka har emellertid en »för ärende angående anskaffandet av ökat utrymme för fattigvården, m. m.» tillsatt beredning uti sitt i april 1912 avgivna yttrande uttalat sig. Den därvid anförda motiveringen synes mig — med hänsyn till den lösa grund, varpå den bygger — så märklig, att den här återgives:

»Vid bedömandet av denna fråga bör det likväl ihågkommas, att sinnessjukvården enligt Kungl. stadgan angående sinnessjuka den 2 november 1883 (sic!) huvudsakligen är en statens angelägenhet, samt att anledningen till att staden, i den stora omfattning som skett, fått taga hand om sinnessjukvården är, att staten icke haft tillräckligt antal hospitalsplatser. Emellertid synes man kunna hysa förhoppning om, att detta förhållande är övergående och att staten skall vidtaga åtgärder för att kunna uppfylla sina skyldigheter i nämnda hänseende. Enligt uppgift i nyss berörda yttrande» — syftar på ett yttrande av 1:ste stadsläkaren — »föreligger också numera förslag om att uppföra ett nytt hospital för sydvästra Sverige, och kommer detta hospital till stånd, torde det kunna antagas, att staden skall beredas ej oväsentlig lättnad i avseende på sinnessjukvården¹.

Vid angivna förhållande anser beredningen, att staden icke, åtminstone för närvarande, bör ikläda sig de stora kostnader, som äro förbundna med uppförande av en ny sinnessjukvårdsanstalt.

Ett ytterligare skäl häremot är, att, enligt vad som uppgives i sagda yttrande, statens nuvarande hospital å Hisingen inom en nära framtid lär få tagas i anspråk för sinnessjuka från Göteborg i betydligt större utsträckning än hittills. Härigenom skulle ju staden få möjlighet att åtminstone i någon mån minska olägenheterna av den nuvarande sinnessjukavdelningen, då de besvärligaste patienterna kunna förflyttas därifrån.»

Sistnämnda yttrande syftar på Medicinalstyrelsens cirkulär den 11 december 1911, genom vilket varje hospital erhållit sitt särskilda upptagningsområde, så avgränsat att proportionen mellan hospitalets platsantal och innevarantalet i dess upptagningsområde överallt blir detsamma. Genom denna bestämmelse fick Göteborgs stad, som i mars 1912 (enligt 1:ste stadsläkarens uppgift) hade allenast 162 sinnessjuka inne å statens anstalter, rättighet att disponera hela antalet platser å Göteborgs hospitals allmänna avdelning, uppgående till 230. Enligt från de olika hospitalen till medicinalstyrelsen inkomna rapporter, avseende den 1 mars 1913, hade emellertid Göteborgs stad då (motsvarande ungefär tidpunkten för min inspektion) fullt ut nämnda antal patienter inne å statens hospital. Gentemot den i det citerade be-

¹ Kursiverat av undertecknad.

tänkandet uttalade förmodan, att Göteborg genom det nya hospitalet i sydvästra Sverige skulle beredas en ej oväsentlig lättnad i avseende på sinessjukvården, må vidare erinras därom, att Göteborgs stad, i och med rayon-systemets ovan omnämnda införande, genom tillkomsten av ett nytt hospital icke kan få större ökning uti sina platser å statens hospital än som motsvarar; proportionen mellan stadens folkmängd och invånarantalet i hela riket. Skulle det planerade hospitalet i sydvästra Sverige få samma storlek som Sätters och Västerviks hospital, d. v. s. 800 platser, skulle öppnandet av detta hospital (som i övrigt ännu torde dröja åtskilliga år) icke ge Göteborgs stad mer än bortåt ett 30-tal nya platser, och även om detsamma erhöles t. o. m. den dubbla storleken, 1,600 platser, innebure detta sålunda för Göteborgs stad icke fullt 60 nya platser. Uppenbart är alltså att Göteborgs stads sinessjukvårdsfråga icke löses med tillkomsten av vare sig ett eller två nya statshospital utan åtgärder från stadens sida. (Skulle statsmakterna bifalla Sv. Fattigvårdsförbundet här nedan omnämnda framställning om statsbidrag till byggnads- och driftkostnader för kommunala sinessjukvårdsanstalter, borde det väl emellertid vara förhoppning om att Göteborgs stad uppför en ny anstalt för sinessjuka, då den därigenom för framtiden skulle få ett avsevärt årligt statsbidrag till sin sinessjukvård).

Av övriga under året besökta städer hava ett flertal särskild sinessjukavdelning vid sin försörjningsinrättning. Endast vid Malmö, Lunds och Karlstads försörjningsinrättning kan dock denna avdelning sägas i sin helhet ha mera ändamålsenliga lokaler. Av yngst datum är *Karlstads* sinessjukpaviljong, som öppnades under år 1910. Den är uppförd i två med varandra fullständigt symmetriska våningar, av vilka den nedre användes för kvinnor och den övre för män; vardera våningen innehåller en större dagrumskorridor, tvenne sovrum med mellanliggande sköterskerum, ett tvätt- och badrum, ett kök och ett förrådsrum (till samtliga lokaler utom den sistnämnda med ingång från dagrummet) samt en tvärgående smalare korridor med ingång till tre enkelrum, upptagande byggnadens ena gavel, vartill komma tvenne med w. c. försedda klosettrum, ett invid vardera korridoren. Till paviljongen hör en bakom densamma belägen med plank inhägnad promenadgård, som användes för de manliga patienterna, medan de kvinnliga, som det kunna, få komma ut på den öppna planen framför byggnaden. Denna är beräknad för 18 platser, 9 för vardera könet, men rymmer gott ytterligare 2 på vardera könssidan; vid inspektionstillfället fanns här emellertid en starkare överbeläggning, i det att antalet vårdade uppgick till 14 å kvinnosidan och 12 å mannsidan; bland de senare funnos tvenne, en tabetiker med gastriska kriser och tidvis suicida tendenser samt en äldre man med svindel och epileptiforma anfall, som snarare vore att betrakta som »nervsjuka» än sinessjuka i egentlig mening, men som från inrättningens allmänna sjukavdelning, där de förut vårdats, på grund av den noggrannare övervakning, varav de visat sig i behov, måst överflyttas till sinessjukpaviljongen. Inom denna finnes nämligen nattlig övervakning ordnad, i det att av de 3 sköterskor, här — förutom en översköterska för hela paviljongen — finnas å vardera könssidan,

en i tur och ordning tjänstgör såsom nattvakt. På grund därav att även å manssidan finnes uteslutande kvinnlig betjäning, måste mera opålitliga manliga patienter hållas isolerade; vid mitt besök utgjorde dessas antal två, varjämte även en kvinnlig patient var isolerad på grund av osnyggighet och förstörelselusta. I övrigt förekommo emellertid här inga tvångsmedel och oroliga patienter behandlades enligt den moderna sinnessjukvårdens principer med sängläge och långbad.

Sinnessjukpaviljongen vid *Lunds* försörjningsinrättning, som öppnades ett par år tidigare, är uppförd i endast en våning och består av tvenne med varandra fullt symmetriska och med var sin promenadgård försedda avdelningar, en för vardera könet. Platsantalet är beräknat för 17 å vardera könssidan, men har plats för ännu ett par; vid inspektionstillfället vårdades här 19 män och 17 kvinnor; en man var isolerad, men i övrigt förekommo icke några tvångsmedel. Antalet enkelrum är 3 å vardera könssidan, men hade det för isolering nattetid visat sig behov av flera sådana, särskilt vad beträffar kvinnosidan, där det å ena sovsalen ofta måste ligga högljudda och störande patienter. Enligt vad det upplystes mig, var man också betänkt på att framlägga förslag om flyglarnas tillbyggande, så att ytterligare ett par enkelrum för vardera könssidan erhöles. Vid tidpunkten för mitt besök utgjordes hela vårdpersonalen inom sinnessjukpaviljongen allenast av en vårdare å manssidan och en sköterska å kvinnosidan, vilken senare vid ledighet för den förre tillser manssidan, medan å kvinnosidan vid behov inrättningens arbetsföreståndarinna vikarierar. Enligt vad jag inhämtat, har emellertid sedermera ytterligare en sköterska anställts, i enlighet med vad jag i min berättelse påyrkade.

Å *Malmö* försörjningsinrättnings sinnessjukavdelning, som jag en gång tidigare besökt (1910), hade antalet vårdade sedan dess ökat från dåvarande 100 till 125, därav 77 män och 48 kvinnor. Inom den för manliga sinnessjuka uppförda paviljongen (som är avsedd för ett 80-tal och torde rymma åtskilliga därutöver) funnos emellertid ännu platser lediga, medan avdelningen för kvinnliga sinnessjuka, som är förlagd till en del av nedre våningen av en paviljong för kvinnor, måst utvidgas med nya från »friskavdelningen» tagna lokaler. Här såväl som å ovannämnda sinnessjukavdelningar voro patienterna i ganska stor utsträckning sysselsatta med olika slag av arbete. Sjukvårdspersonalen utgjordes av 5 vårdare å manssidan och 3 sköterskor å kvinnosidan; någon permanent nattövervakning är här icke ordnad, men besökes sinnessjukavdelningarna nattetid varje timma, kvinnosidan av den för alla avdelningarna inom ifrågavarande byggnad gemensamma nattvakten och manssidan av den yttre nattvakten. Sedan förra inspektionen hade inrättningens läkare, d:r Lindau, uppsatt sjukjournaler (innehållande såväl anamnes som »status præsens» och daganteckningar) över samtliga å härvarande sinnessjukavdelningar vårdade — ett ingalunda obetydligt arbete. Då de handlingar, varpå de sjuka intagas (enkel läkarattest samt polisremiss eller, där intagningen ombesörjes av privat person, prästbevis samt intyg av distriktets tillsynsman angående hemorts rätt och medellöshet resp. förmö-

genhetsförhållanden), i allmänhet icke innehålla några upplysningar om sjukdomens utbrott och dess förlopp före intagningen, brukade genom funktionär vid inrättningen de sjukas anhöriga tillkallas för att i detta hänseende lämna läkaren nödiga upplysningar.

Förutom vid Göteborgs och Malmö sinnessjukavdelningar fann jag anteckningar om de sjukas tillstånd förda endast vid Karlstads sinnessjukavdelning (och här av översköterskan). Någon skyldighet i detta hänseende, varom nu gällade sinnessjukstadga ju icke heller talar, brukar nämligen icke ingå uti instruktionen för läkarna vid dessa kommunala sinnessjukavdelningar, ett missförhållande, som emellertid borde ändras fortast möjligt. Ty då här vårdas icke endast personer, som före insjuknandet varit intagna å försörjningsinrättningen, utan avdelningarna i fråga även mottaga ute i samhället inträffande fall av sinnessjukdom, vilka — där denna är av kronisk art — sedan kunna få stanna här under åratals, är det naturligtvis vid dessa kommunala sinnessjukavdelningar icke mindre än vid statens hospital av vikt, att det i *varje* fall blir uppsatt en sjukjournal med upplysningar såväl om anamnesen som om tillståndet efter intagningen. I annat fall kan det ju — om också den mottagande läkaren skulle, när fråga är om en mindre avdelning, kunna i detalj minnas varje sjukhistoria även utan att föra några anteckningar — vid ombyte av läkare bli nära nog omöjligt för denne att få fullständig kännedom om sjukdomsförloppet i de olika fallen — för att nu icke tala om svårigheten för inspektören att i ett fall, där en formellt redig och arbetsför patient klagar över interneringen, kunna med säkerhet bedöma behovet av denna åtgärd.

Inspektionen av sinnessjukavdelningen vid *Eskilstuna* försörjningsinrättning var närmast föranledd därav, att dåv. läkaren å densamma, d:r Söderbaum, meddelat mig, att han icke kunde konstatera några symtom på sinnessjukdom å en person, som av 1:ste stadsläkaren blivit å avdelningen inlagd »för observation». Med hänsyn till de anmärkningsvärda omständigheter, varunder detta fall blev intaget, förtjänar det ett närmare omnämmande:

Strax före julen 1912 inträffade på en Eskilstuna-tidnings officin, att en där anställd typograf L. sköt på sin kamrat (lyckligtvis dock utan att denne blev allvarligt skadad). Då L. av förmän och kamrater icke ansågs fullt normal, i det han visat sig tyst och sluten samt ansett sig motarbetad å officinen, väcktes icke åtal mot honom för nämnda våld — då det icke ägt rum å öppen plats, kunde detta ej ske utan målsägarens medgivande — utan tillkallades i dess ställe stadsläkaren d:r H. Möller, som utfärdade följande intyg: »Olov Erland L., 32 år från, är i följd av *högggradig nervositet*¹ (sinnessjukdom?) oförmögen att genom arbete förvärva vad till livets uppehållande oundgängligen erfordras, vilket härmed på heder och samvete intygas». Med biläggande av detta läkarbetyg, inlämnades därpå till fattigvårdsstyrelsen en polisremiss av följande lydelse: »Som typografen Olov Erland L., född den 24 maj 1881 och hemmahörande i gården n:o 220 härstädes, *synes lida av sinnessjukdom i så hög grad*¹ att han är farlig för allmänna säkerheten och icke kan vårdas i sitt hem, hemställes vårdsamt att han måtte intagas å härvarande försörjningsinrättning. Läkarbetyg bifo-

¹ Kursiverat av mig.

gas.» Å denna remiss var tecknat: »Får intagas å fattigvården 20 dec. 1912 P. A. Pettersson» (Fattigvårdsstyrelsens ordförande).

På dessa handlingar blev L. så intagen å Eskilstuna försörjningsinrättningens sinnessjukavdelning och inlagd i cell. Den dåvarande läkaren, dr Söderbaum, kunde — som nämnts — icke konstatera befintligheten av sinnessjukdom hos L., vilken fram på nyåret (d. 12 januari 1913) fick, i överensstämmelse med hustruns önskan, återvända till sitt hem, där hustrun, som var utan alla existensmedel, då väntade partus; därvid blev L. emellertid tillsagd att på kallelse infinna sig å inrättningen, när undertecknad, som redan då blivit underrättad om fallet, kom tillstädes. Två dagar efter hemkomsten begick L. nu *självmondsförsök* genom att skära sig i halsen. För denna skada vårdades han å Eskilstuna lasarett cirka 3 veckor, tills han var läkt, varefter han genom polisens försorg blev återförd till försörjningsinrättningens sinnessjukavdelning, där han, då jag den 23 februari 1913 besökte denna, åter varit intagen cirka 2 $\frac{1}{2}$ veckor. Dessförinnan hade jag skriftligen från dr Söderbaum, som jag anmodat att före min ankomst skaffa nödiga anamnestiska uppgifter och i övrigt förebringa den utredning, som vore honom möjlig, fått följande upplysningar angående L.:

»Började, efter att först ha varit i militärtjänst 3 år, som typograf i Södertälje, varifrån han 1906¹ flyttade till Eskilstuna, där han då fått plats vid tidningen Folket. Kort härefter gjorde han bekantskap med sin nuv. hustru, som då var uppapperska på en källare (vilket dock förnekas av henne själv); samtidigt var han rätt mycket tillsammans med den kamrat, på vilken han nu skjutit; han anser att förhållande redan då funnits mellan denne och hans nuv. hustru, som vid den tiden var hans fästekvinna. Denna alltifrån nämnda tid hysta misstanke om otrohet från hennes sida bragte honom till den grad ur jämvikten, att han *stälde till ett revolverdrama*, i det han först riktade ett skott mot sin fästekvinna och omedelbart därpå mot sig själv (därvid kulan inträngde i huvudet, där den ännu lär sitta). Det blev emellertid snart försoning, det intima förhållandet dem emellan fortsatte alltjämt, och på sommaren eller hösten 1907² sammanflyttade de samt läto viga sig i november s. å. I maj 1908 födde hustrun ett barn, till vilket L. trott och alltjämt tror, att nämnde kamrat är far (vilket denne dock förnekar). L:s grannar bedöma L. som en »finkänslig» och sympatisk natur, men ha icke haft de bästa upplysningar att lämna om hans hustru, som enligt dem understundom skall ha anordnat en del orgier, vari mannen ej fått deltaga; även hade dr Söderbaum själv kunnat konstatera, att hustru L:s uppgifter icke alltid voro med verkliga förhållandet överensstämmande (så t. ex. beträffande tidpunkten för äktenskaps ingående). På officinen har L. ansett sig förföljd för sina politiska åsikters skull, då han ej i allo delat de socialistiska tänkesätten; därifrån har emellertid betonats, att något tryck i fråga om politiska åsikter aldrig övats på honom, samt i övrigt upplysts, att L. varit särdeles duktig i sitt arbete, men ej yppat någon självöverskattning, varemot han *visat sig nervös, obeständig och häftig*; sålunda hade han efter någon tids arbete vid en sättmaskin, som gav högre avlöning, avsagt sig densamma på grund av nervositet, men senare velat ha den tillbaka, varvid han, då denna begäran icke kunde bifallas, blev ond på faktorn, slog näven i bordet och sade sig vilja »rensa luften». Anledningen till själmordsförsöket uppgav L. varit den, att han fruktade för att mitt besök å inrättningen skulle resultera däruti, att han bleve internerad å hospital för livet.»

För sin del hade dr Söderbaum vid det fortsatta studiet av detta fall kommit till det resultat, att han *ej* kunde utfärda en bilaga A, då han icke på heder och samvete kunde intyga, att L. vore sinnessjuk. Under de timmar, jag vid mitt besök å anstalten ifråga ägnade åt undersökningen av L:s sinnesbeskaffenhet, kunde jag icke heller — om det också var uppenbart att L. vore en person med mycket labilt psyke — med säkerhet konstatera förhandenvaron av verklig sinnessjukdom, då han härvid icke

¹ Enligt L:s uppgift till mig i slutet av år 1905.

² Mars 1907 enligt L:s uppgift till mig.

ypade några föreställningar, som på grund av innehållet i och för sig måste betecknas som paranoiska, i det han överhuvudtaget icke anförde något, som låg utanför möjligheternas område; han ansåg fortfarande, att förhållande existerade mellan hans hustru och den kamrat, han sköt på, och hade själv önskat att bli häktad och åtalad här för, då det måst bli vittnesförhör i frågan och saken sålunda kunnat bli utredd, men protesterade han emot att på detta sätt insättas i cell utan dom och rannsakan. I själva verket synes mig också det sätt, varpå L. — då målsäganden icke velat anmäla till åtal (enligt L:s tro för att slippa vittnesförhör angående förhållandet till L:s hustru) — blivit berövad sin frihet, högst betänkligt, detta gällande såväl *formaliteterna* — som av det anförda framgår, göres nämligen i polisremissen det positiva uttalandet att sinnessjukdom föreligger, fast stadsläkaren satt frågetecken härför, varjämte är anmärkningsvärt, att här saknades varje protokoll med vittnesförhör — som ock själva *realiteten*, i det att det dock är — som jag i min inspektionsberättelse uttryckte mig — upprörande, att en person, som eventuellt icke är sinnessjuk, skall på obestämd tid kunna intagas å en cellavdelning bland oroliga sinnessjuka. (I detta sammanhang må i övrigt nämnas, att vistelsen härstädes också haft en skadlig inverkan på L:s hälsotillstånd; medan han sålunda befunnit sig väl å lasarettet, där han haft god både matlust och sömn, hade han å sinnessjukavdelningen, där han led av den oroliga omgivningen och den andliga isolering, vari han här befann sig, samt av bristen på frisk luft, blivit sömlös och förlorat matlusten, så att han märkbart magrat av).

För erhållande av full klarhet i detta fall hade ju — som saken låg — *någon tids vistelse å hospital* — där de lokala förhållandena medge nödig observation och där det finnes fackutbildad läkare, som ägnar sin huvudsakliga tid åt anstalten — *varit behöfelig. Överflyttningen till sådan anstalt var emellertid nu inte möjlig, då L. icke blivit åtalad, och då icke heller läkarbetyg på att han vore sinnessjuk kunde erhållas.* Vid sådant förhållande ansåg jag det icke heller berättigat att i längden hålla honom internerad å försörjningsinrättningens sinnessjukavdelning. Då det å andra sidan — redan på grund av den fruktan man i Eskilstuna hyste för honom — vore mindre lämpligt, att han åter komme ut i friheten därstädes, tillrådde jag, att han — för den händelse åtal alltjämt icke äskades — lämnade denna stad och begåve sig till Jämtland, där han har sin välbärgade fader boende (en tanke som han själv också hyst), men att han, tills härmed kunde ordnas, stannade kvar å sinnessjukavdelningen. Brev härom avsändes omedelbart till fadern, som också inom några få dagar kom ner och hämtade L. med sig hem.¹

Då det naturligtvis intresserade mig att få reda på, huru fallet vidare utvecklade sig, uppsökte jag, när jag några månader senare fick ärende till Östersund, L:s strax därutänför belägna föräldrahem, i vilket L. då fortfarande vistades. Denne visade sig även nu till en början ganska förbehållsam, men blev under det långa samtal, jag även vid detta sammanträffande hade med honom, så småningom mera öppenbart, varvid det blev klart, att han led av *paranoia*, i det han uttalade tydliga förföljelsetecken. Han berättade sålunda följande:

»År 1910, då han led av kräkningar och håll i magen (vilken för övrigt alltjämt var klen) började han misstänka, att han *fick in främmande vätska i mjölk och dricka*, ditlagt av officinens springpojke, som hämtade dessa varor; *tror att det var upphostning* efter lungsjuka, då han, förutom att han hade häftiga plågor, blev hes, och en kamrat på tryckeriet sjuknade och dog i struplunngot. I mitten av september s. å. anmälde L. saken för polisen och inlämnade till denna en flaska mjölk, som han

¹ Då min berättelse över här ifrågavarande inspektion föredrogs i Eskilstuna stadsfullmäktige, hade dr Möller (som är medlem härav) ett anförande, däri han närmare yttrade sig om fallet L.; han anförde därvid, att denne vid undersökningen å polisstationen uppträtt nervöst, företett tecken till förföljelsemani och tydligen lidit av falska föreställningar, på grund varav dr Möller ansett L. vara sinnessjuk, om han också på så kort undersökning ej velat avgiva bestämt intryck angående sinnessjukdom.

misstänkte vara blandad med främmande ämnen, till undersökning, men fick till svar, att det nog endast var inbillning. Emellertid sjuknade även L:s mor i struhtuberkulos i slutet av 1910 någon tid efter ett besök av L. och hans hustru; denna senare, som stannat kvar hos föräldrarna i Östersund längre än han själv för att hjälpa dem i huset, hade vid hemkomsten med sig två tomma symaskinsflaskor, vilkas användning hon ej kunde förklara, varför L. misstänker, att hustrun, (vilkens broder då låg sjuk i lungdot) givit hans mor upphostning efter lungsjuka personer, då han eljest ej kan förklara, varför modern blev sjuk, enär ingen i släkten haft lungdot. De förgiftningsförsök, han själv blivit utsatt för, hade ej börjat förr än år 1910 (från vilken tid han förde protokoll över vilka pojkar, som gått efter dricka), men alltsedan revolverdramat 1906 hade han märkt en daglig oöghet, framför allt från kamraterna å tryckeriet men även ute i staden; ilska ögonkast kommo honom jämt till del, och ofta fick han höra, att han kunde göra vad som helst utan att få straff, därvid man understundom även antydde, att han måtte vara skyddad av högtstående person, eftersom han ej blev häktad för mord- och självmordsförsöket. Han hade emellertid själv önskat bli åtalad härför och besökte polisen i detta ärende, men denna gjorde ej något däråt, utan ville synbarligen nedtysta saken. Han tror att motståndet kommer från högre ort, då man icke heller efter hans sista revolverskott velat ha någon utredning; vilka bevelsgrunder, som härvid ligga under, vet han emellertid ej. Anledningen till att han sköt på sin kamrat var emellertid den, att han ville haft det utrett, att denne varit orsak till eländet genom att draga ned hustrun. Han är fullt och fast övertygad därom, att han icke är far till något av barnen utan nämnde kamrat till det första och en annan kamrat till det andra. *De förföljelser, för vilka han under årtal blivit utsatt i Eskilstuna, hava alls icke förmärkts här i Östersund, där alla varit snälla och hyggliga mot honom; ej heller har han här förnämmit några intriger från Eskilstuna.*

Enligt vad L:s fader upplyste, hade L:s uppförande i föräldrahemmet ej heller givit anledning till någon oro; han hade uppträtt lugnt och arbetat i trädgårdstjappan, men ej tålt någon ansträngning utan alltjämt varit klen efter — som han själv menade — blodförlusten vid självmordsförsöket. Han hade emellertid visat sig tryckt till sinnet, vartill torde ha bidragit dels skilsmässan från familjen¹ (särskilt äldste sonen, vid vilken han var mycket fästad) dels bekymmer för sin framtida utkomst. Enligt vad jag senare erfarit, *avhände L. sig kort efter mitt besök livet genom dränkning.*

Det fall, som nu relaterats, synes mig klart belysa, huru olämpligt det är, att en icke åtalad person av tvivelaktig sinnessbeskaffenhet skall kunna för observation intagas å en liten kommunal sinnessjukavdelning, vars läkare varken har nödiga psykiatriska kunskaper eller tillräcklig tid övrig från andra göromål för utredande av ett oklart fall, medan denna intagningsform icke är medgiven, när fråga är om ett statens hospital med fackutbildade läkare, som helt eller i varje fall till huvudsakligaste delen ägna sin tid åt anstalten. Ett rakt motsatt förhållande vore naturligtvis det ändamålsenliga.

Vid mitt besök å Eskilstuna försörjningsinrättning vårdades här sammanlagt ett 40-tal sinnessjuka (och sinnesslöa), däraf 23 män och 17 kvinnor. Då platsantalet å sinnessjukavdelningen endast är 20 (där 15 för män och

¹ Av ett visst intresse kan vara att nämna, att uti L:s brev till sin hustru, skrivna åren 1910—1913 de tider han och hustrun (på grund av någonderas besök i Östersund) voro skilda (av vilka brev avskrifter funnos i en av honom förd dagbok, av vilken jag efter hans död haft tillfälle taga del) finnes icke någon eventuellt falsk föreställning uttalad utom den, att hustrun haft älskare, liksom dennas under samma tid till L. skrivna brev (där nämnda beskyllning med indignation tillbakavisas) synas ge vid handen, att hon icke haft insikt om att hennes man under dessa år varit sinnessjuk.

5 för kvinnor), måste ett flertal sinnessjuka av båda könen, däribland även såväl förslöade och osnygga som tidvis oroliga och genom högljuddhet störande ligga å allmänna avdelningen tillsammans med kroppsligt sjuka normala understödstagare. Att en sådan ordning skall vara förenad med stora olägenheter ligger ju i sakens natur. Förslag hade emellertid blivit uppgjort till uppförande av en ny, mera ändamålsenligt inredd sinnessjukpaviljong å 50 platser i samband med hela försörjningsinrättningens förflyttning från dess nuvarande trånga område inne i staden till en c:a 1 kilometer utanför densamma belägen plats, där sinnessjukpaviljongen får ett isolerat läge med inhägnat område av nödig storlek. (Sedermåra har — enligt vad som meddelats mig — stadsfullmäktige godkänt ifrågakvarande förslag om inrättningens flyttning och beviljat medel jämväl till uppförande av den föreslagna sinnessjukpaviljongen, vars ritningar varit insända till Medicinalstyrelsen för granskning. Sedan detta stadsfullmäktiges beslut blivit realiserat och nämnda paviljong tagits i bruk, har Eskilstuna löst sin sinnessjukvårdsfråga på ett sätt, som länder staden till all heder.)

Förutom de nu nämnda hava ytterligare 5 av de besökta städerna särskild sinnessjukavdelning vid sin försörjningsinrättning, nämligen Halmstad, Borås, Örebro, Karlskrona och Kalmar. Av dessa har sinnessjukavdelningen vid *Halmstads* försörjningsinrättning det största utrymmet, sedan den ursprungligen i en våning uppförda, för ändamålet avsedda byggnaden i slutet av 1911 blivit påbyggd med en andra våning, till vilken kvinnoavdelningen blivit förlagd, medan den nedre våningen, som dessförinnan hyst båda könen, numera är mansavdelning. Efter denna utvidgning uppgår platsantalet i denna byggnad till något över ett 40-tal; nedre våningen innehåller nämligen, förutom två dagrum, 4 sovrum med vardera 4 platser och (sedan en förutvarande cell apterats till badrum) 7 celler, medan den påbyggda våningen innehåller, förutom daglokaler (ett dag- och matrum samt ett för sömnad avsett arbetsrum) med nödiga bilokaler (badrum, klosett, o. d.), 4 sovrum med 3 å 4 platser vardera samt 4 enkelrum. Dessa senare äro ljusa, försedda med modern fönsterkonstruktion, medan isoleringsrummen å nedre våningen tillhöra den äldre typen celler med små med grovt galler försedda fönstergluggar (och fasta klosetter). Sedan blott dessa lokaler blivit vederbörligen moderniserade (vilket jag i min inspektionsberättelse påyrkade), kan det sägas, att Halmstad beträffande vården av sina sinnessjuka löst lokalfrågan på ett tillfredsställande sätt. Vid mitt besök var ännu icke på långt när alla platser tagna i bruk, i det att här då vårdades endast 22 patienter, därav 13 män och 9 kvinnor. Av dessa senare var ingen isolerad, medan däremot av manssidans 7 celler icke mindre än de sex vid inspektionstillfället voro tagna i bruk, därvid som orsak till isoleringen angavs dels våldsamt eller förstörelselusta, dels ock osnygghet. Den till motverkande av osnygghetstendenser mera ändamålsenliga behandlingen medelst sängläge å vaksal var nämligen ej möjlig här genomföra av brist på sjukvårdspersonal; denna utgjordes nämligen å manssidan av allenast en vårdare, ett antal som ju är alldeles otillräckligt ifråga om en sin-

nessjukavdelning å 23 platser; anställandet av ytterligare en vårdare påyrkades därför i min berättelse. Å kvinnosidan var däremot sjukvårdspersonalen tillräcklig, i det den här utgjordes av en sköterska och ett sköterskebiträde.

Vid såväl Borås som Karlskrona försörjningsinrättning hade sinnessjukavdelningen visat sig alldeles otillräcklig. Å *Borås* sinnessjukavdelning — vilken är inrymd i en särskild byggnad, som innehåller, förutom sköterskerum och övriga nödiga bilokaler, för vardera könet ett större dagrum samt 7 resp. 8 enkelrum (med fönster av vanlig höjd) — vårdades sålunda vid inspektionstillfället 24 patienter (därav 8 män och 16 kvinnor), medan platsantalet, som av det sagda framgår, är beräknat för 15 (därav 7 för män och 8 för kvinnor). För att kunna bereda plats för så många övertaliga hade även dagrummen i större eller mindre utsträckning måst beläggas med sängar, varjämte två av kvinnosidans enkelrum användes för vardera två patienter. Även här användes isolering i stor utsträckning; av de kvinnliga patienterna voro sålunda 5 isolerade, medan de återstående 11 vistades å det — som nämnts — jämväl till sovrum använda dagrummet, av de manliga patienterna åter funnos vid mitt besök endast 2 å det stora dagrummet, medan de övriga 6 voro isolerade. Frånsett ett par, som voro sängliggande, skulle emellertid — enligt vad det upplystes — flera av dessa kunnat vistas ute å dagrummet, om här funnits någon, som ägnade dem ständig tillsyn, en anordning, som emellertid ej var möjlig, då personalen inom avdelningen endast utgjordes av en sköterska och ett sköterskebiträde (för kvinnosidan), medan någon manlig vårdare icke fanns anställd inom avdelningen, utan sköterskan vid skötseln av de manliga patienterna endast vissa stunder av dagen, såsom vid påklädningen om morgnarna o. s. v., biträdde av inrättningens eldare. Även här förefanns sålunda behov av ökning uti sjukvårdspersonalens antal. Med anledning av avdelningens överbeläggning, vilken en längre tid varit permanent, hade förslag uppgjorts till paviljongens påbyggande med en andra våning. Detta förslag (som icke upptog andra sovlokaler än enkelrum) granskades vid besöket av mig, som därvid föreslog vissa ändringar (såsom sammanslagning av några enkelrum till större sovrum eller vaksalar) för möjliggörande av mera ändamålsenlig vård.

Även den vid *Karlskrona* försörjningsinrättning befintliga sinnessjukavdelningen, vilken är uppförd i två våningar, av vilka den nedre användes för manliga och den övre för kvinnliga patienter, har icke andra sovlokaler än enkelrum, till antalet 9 i vardera våningen; därjämte finnes ett dagrum för vardera könet, varemot byggnaden saknar såväl badrum som klosettrum. På grund av bristen på dessa senare har man (fastän avträden äro anordnade i samband med de två små promenadgårdar, som höra till byggnaden) ansett sid nödsakad bibehålla de fasta klosetterna i enkelrummen. Dessa äro ljusa med fönster av vanlig storlek, vilka emellertid voro försedda med järngaller på insidan, då de ej erhållit tappåsanordningar. Sådana vore dock önskvärda för att möjliggöra borttagandet av gallren; särskilt vore detta — för större räddningsmöjlighet i händelse av eldsolycka — behöfligt ifråga om något eller några fönster å övre våningen, vilken står i förbin-

delse med den nedre våningen allenast medelst en trappa (i byggnadens mitt). I byggnaden vårdades vid inspektionstillfället 22 patienter, därav 15 manliga och 7 kvinnliga. Då platsantalet — som av det ovan sagda framgår — är beräknat för 9 av vardera könet, funnos sålunda å manssidan 6 övertaliga patienter. För att kunna bereda plats åt dessa hade, förutom att en säng insatts å dagrummet, 5 av härvarande enkelrum belagts med två patienter; med hänsyn till den ringa storlek, dessa enkelrum ha, måste emellertid en sådan anordning betraktas som mindre tillfredsställande. Det förelåg sålunda här stort behov av ökat antal platser för manliga sinnessjuka. (Förslag angående avdelningens tillbyggnad hade också blivit uppgjort). Några tvångsmedel förekommo icke vid mitt besök; här var sålunda ingen isolerad utan lågo de med sängläge behandlade patienterna, till antalet 4, samtliga för öppen dörr. Sjukvårdspersonalen utgjordes av en sköterska för kvinnosidan och en vårdare för manssidan; även här vore det nog önskvärt med ytterligare en vårdare för att kunna i största möjliga utsträckning bereda de manliga patienterna arbete utomhus.

Sinnessjukavdelningen vid Örebro försörjningsinrättning saknar skilda avdelningar för de olika könen, i det att dess samtliga lokaler, som upptaga våningen en trappa upp uti en stenbyggnad (vars delvis under markens yta belägna bottenvåning inrymmer arbets-salar för inrättningens kvinnliga understödstagare ävensom en »arrestcell» för berusade) äro belägna å ömse sidor om en genom hela husets längd löpande korridor. De utgöras av, förutom betjäningsrum och badrum, 6 enkelrum med fönster av vanlig höjd, 3 celler av den äldre fängelseliknande typen, ett sovrum med plats för två sängar och ett mindre dagrum. Då detta senare var upptaget av de kvinnliga patienterna — vid inspektionstillfället till antalet 3 — vilka här sysselsattes med handarbete, måste de manliga patienterna — vid inspektionstillfället till antalet 6 — när de icke vistas ute å den till avdelningen hörande promenadgården, hållas isolerade. Förslag, som av mig sedermera blivit granskat, har emellertid uppgjorts angående påbyggnad av huset ifråga med ytterligare en våning, varigenom nuvarande stora olägenheter skulle bli avhjälpda, i det att med detta förslags realiserande erhålles två helt skilda avdelningar med var sitt dagrum och nödiga bilokaler, såsom badrum, te-kök samt toilett- och klosettrum (varmed också de fasta klosetter, som nu finnas i enkelrummen och cellerna, skulle kunna borttagas). Personalen å denna avdelning utgöres av en manlig vårdare och en sköterska, vilket under nuvarande förhållande är tillräckligt, varemot ökning av densamma naturligtvis är behöfelig, sedan den planerade utvidgningen kommit till stånd.

Den vid Kalmar försörjningsinrättning befintliga sinnessjukavdelningen är av mera primitiv beskaffenhet, i det att den utgöres av en liten träbyggnad, som innehåller 4 celler med små takfönster, en cell med mindre fönsterglugg i väggen uppe vid taket och ett mindre rum med gallerförsatt fönster av vanlig höjd. I sistnämnda rum förvarades vid mitt besök en förslöad kvinna med kontraktur i benen, medan två av cellerna voro tagna i bruk, den ena för en äldre manlig sinnesslö med synnerligen häftigt humör, den

andra för en äldre kvinna, som befann sig i ett maniskt exaltationstillstånd. I denna byggnad voro sålunda tre patienter instängda utan att vara under ständig tillsyn (vid inspektionstillfället fann jag icke någon sådan ägnad dem). Övriga sinnessjuka och sinnesslöa vårdades däremot samtliga uti inrättningens huvudbyggnad, där något rum å vardera könsidan, för att kunna användas även för mindre pålitliga patienter, erhållit galler för fönstren; i ett sådant rum voro tvenne av kronisk sinnessjukdom lidande män (som man — enligt vad sköterskan upplyste — icke vågade taga ut annat än då vaktmästaren hade tillfälle göra dem sällskap) inestängda, medan däremot icke någon kvinna var isolerad i denna byggnad. Vid tidpunkten för mitt besök pågingo här utvidgningsarbeten, i det att en större tillbyggnad var under uppförande. Någon ritning över denna hade jag icke tillfälle att se, då sysslomannen för tillfälles var borta, men — enligt vad som meddelats mig — skulle det i planen för utvidgningen även ingå bättre utrymme för de sinnessjuka. Givetvis vore emellertid den bästa lösningen av stadens sinnessjukvårdsfråga uppförandet av en ny sinnessjukbyggnad av modernare typ med skilda avdelningar (och särskilda promenadgårdar) för de olika könen.

Återstående av mig under året besökta städer saknade särskild sinnessjukavdelning. Vid *Ystads* försörjningsinrättning vårdades de sinnessjuka uti en i övrigt för kroppsligt sjuka och ålderstigna avsedd byggnad (kallad asylen), som är uppförd i två våningar, av vilka den nedre användes för män och den övre för kvinnor, och som innehåller — förutom badrum, tekök, klosetter och betjäningsrum — en dagrumskorridor i vardera våningen samt 3 sjuksalar i övre våningen och i den nedre 2 sjuksalar ävensom trenne halvmörka celler av synnerligen antikverad beskaffenhet, de enda lokaler, som funnos för isolering av sådana patienter, som på grund av oro eller opålitlighet icke kunna vistas bland övriga här vårdade. Vid inspektionstillfället stodo de emellertid tomma och upplystes det, att de i allmänhet icke användas annat än nattetid. Vid tidpunkten för mitt besök voro två av cellerna tagna i bruk till sovplatser, den ena för en manlig sinnesslös, den andra för en kvinnlig sinnessjuk. I övrigt vårdades å »asylen» ett par sinnesslöa och några sinnessjuka av vardera könet, varjämte även ett par sinnessjuka bodde i själva huvudbyggnaden (å »friskavdelningen»). För hela sjukavdelningen fanns endast en sköterska, vilken sålunda hade att — må vara med hjälp av en normal, kvinnlig understödstagare — tillse och sköta de sjuka i båda våningarna, varför hon om nätterna omväxlande måste ligga i betjäningsrummet å den nedre och å den övre våningen, allteftersom förhållandena å den ena eller den andra avdelningen mest fordrade hennes närvaro nattetid. Då denna ordning med allenast en sköterska för tvenne till skilda våningar förlagda sjukavdelningar, som även hysa åtskilliga sinnessjuka, måste anses mycket otillfredsställande, påyrkade jag i min inspektionsberättelse anställandet av ytterligare en avlönad sköterska eller ett sköterskebiträde. Som av det anförda framgår, förefanns här trängande behov av nya lokaler för sinnessjuka och sinnesslöa. Enligt vad det upplystes,

hade man också planlagt anordnandet av en särskild sinnessjukavdelning genom på- och tillbyggnad av ett på något avstånd från huvudbyggnaden beläget, av försörjningsinrättningen förvärvat hus med därtill hörande tomt, å vilken finnes gott utrymme till promenadgårdar för de sinnessjuka (som vid mitt besök helt och hållet saknades). Sedermera har jag granskat ett i enlighet med denna plan uppgjort byggnadsförslag, med vars realiserande Ystads sinnessjukvårdsfråga blir löst på ett tillfredsställande sätt.

Vid *Uddevallå* (i övrigt välbyggda) försörjningsinrättning finnes icke några andra särskilt för sinnessjuka avsedda lokaler än 4 i källarvåningen belägna celler jämte ett här befintligt större rum, som ursprungligen varit avsett till dagrum, men vid mitt besök även var möblerat med säng, då en sinnessjuk man här hade sin sovplats. Lokalerna ifråga (vars golvbeläggning utgöres av asfalt) ligga fullt en meter under markens yta och hava cellerna, vilkas ytvidd är allenast 7 kv.-m., fönster (vilkas höjd är något över en meter) med rutor av matt glas, så att de här instängda icke kunna se ut; lokalerna äro sålunda allt annat än tjanliga för vård av sinnessjuka. Vid mitt besök stodo två av dessa celler tomma, medan de andra två voro tagna i anspråk för kvinnor, av vilka — enligt vad det upplystes — den ena, som visat sig våldsam och förstörande, sedan länge vistats här ständigt, medan den andra i allmänhet legat å vanlig sal men vid orostillfällen brukat flyttas ner i en av cellerna. Nattetid voro dessa samtliga upptagna, även de andra två av kvinnliga patienter. Förutom de 5 patienter, vilka sålunda hade sina sovplatser i källarvåningen, lågo inrättningens alla övriga sinnessjuka och sinnesslöa, tillsammans uppgående till ett antal av över 20 (därav flertalet kvinnor), bland de normala understödstagarna. Lokalerna för dessa utgöras av två från varandra helt avskilda avdelningar för de olika könen, upptagande var sin hälft av byggnaden samt en till övre våningens mittelparti förlagd större sjukavdelning, rymmande för båda könen tillsammans 21 platser. Detta antal sjukplatser hade emellertid visat sig otillräckligt under nuvarande förhållanden, då en stor del av dem upptagas av sinnessjuka, vartill kom den olägenheten att åtskilliga av dessa senare ofta voro störande för omgivningen, något som för övrigt understundom kunde gälla även om sinnessjuka, som hade sina sovplatser å de vanliga salarna. *Behovet av en särskild sinnessjukavdelning är sålunda här mycket stort.* I övrigt rådde här även det så vanliga missförhållandet att sjukvårdspersonalen ej är tillräcklig. Förutom ett sköterskebiträde för den på något avstånd från huvudbyggnaden nyligen uppförda tuberkulosavdelningen fanns nämligen vid tidpunkten för min inspektion endast en sköterska vid försörjningsinrättningen, vilken till största delen var upptagen med att tillse den allmänna sjukavdelningen och sköta inrättningens kroppsligt sjuka (utom de tuberkulösa), så att hon hade föga tid övrig för tillsyn av vare sig de isoleerade eller de uppevarande sinnessjuka. När dessa (för vilka icke fanns särskild promenadgård) vistades ute, tillsågos de därför av en å inrättningen intagen manlig understödstagare, vilken även biträdde med skötseln av de sinnessjuka kvinnorna, som voro förvarade i cellerna, till vilka han ock hade

nyckel. Då en sådan ordning ju måste anses i hög grad olämplig, påyrkade jag att ytterligare ett sköterskebiträde bleve anställt. Enligt vad jag inhämtat, har denna ökning uti sjukvårdspersonalens antal sedan också ägt rum, varjämte en kommitté blivit tillsatt för uppgörande av förslag till ett bättre ordnande av sinnessjukvården vid inrättningen.

Å *Vänersborgs* försörjningsinrättning fann jag visserligen icke några källarceller men väl en annan antikverad anordning för sinnessjukas förvaring, nämligen träburar. Sex sådana, »möblerade» med allenast en träbräts, voro nämligen anordnade uti tvenne med kakelugn uppvärmda rum, belägna på gaveln av en byggnad, som i övrigt innehöll lokaler för tvätt, m. m. Mitt besök å inrättningen var föranlett av en tidningsnotis, som meddelat, att en manlig understödstagare en natt brutit upp den med hänglås stängda grinden till en av burarna och svårt misshandlat en där förvarad 94-årig sinnessjuk kvinna. Vid mitt besök befunno sig i burarna, förutom den sistnämnda, två manliga patienter, nämligen en av yrsel lidande ålderdomsslö och en osnygg idiot; enligt vad det upplystes var ytterligare en bur upptagen nattetid av en på grund av hallucinationer för omgivningen störande manlig patient. Däremot låg en sinnessjuk kvinna till sängs å en sal bland de normala understödstagarna i huvudbyggnaden, i vilken — enligt vad föreståndaren meddelade — nyintagna sinnessjuka städse brukade läggas samt få kvarstanna, så länge deras tillstånd och uppförande det medgäve. — Härvarande antikverade »sinnessjukvård» var emellertid ställd på avskrivning, i det att vid tidpunkten för mitt besök eh ny försörjningsinrättning var under uppförande utanför staden. I planen för denna ingick även en särskild sinnessjukbyggnad, till vilken Sv. Fattigvårdsförbundets arkitekt Th. Kellgren uppgjort förslag i nära överensstämmelse med av mig lämnat program till normalritning för mindre kommunal sinnessjukavdelning, omfattande — förutom badrum, diskkök och sköterskerum — för vardera könet ett dagrum, ett sovrum med 3 å 4 platser, tvenne enkelrum och en klosett. Enligt vad jag sedermera inhämtat, hade man emellertid av sparsamhetsskäl strukit dagrummen, varav följden ju måste bliva den, att uppevarande patienter, som icke kunna vistas utanför paviljongen, måste tillbringa sin dag å sovrummen. Det nu anförda visar ju, huru otillfredsställande det är, att det icke finnes någon föreskrift att förslag till kommunala sinnessjukavdelningar skola granskas och godkännas av sakkunnig myndighet.

Vid ännu två försörjningsinrättningar funnos burar för förvaring av sinnessjuka, nämligen vid *Oskarshamns* och vid *Härnösands*. Vid ingendera av dessa inrättningar fann jag dock några sinnessjuka förvarade i dessa burar (vilkas antal var å *Oskarshamns* försörjningsinrättning 4 och å *Härnösands* 2). Å sistnämnda anstalt, där burarna användes till förråd, upplystes det, att de icke under de sista åren varit tagna i bruk för sinnessjuka utan att det fåtal sådana, som härunder varit intagna å inrättningen, bott bland de normala understödstagarna. Så var även förhållandet vid *Oskarshamns* försörjningsinrättning, där det vid mitt besök voro intagna 3 sinnessjuka, därav en man och två kvinnor. (Sedermera har förslag, som tillställts mig för gransk-

ning, blivit uppgjort angående en tillbyggnad av Oskarshamns försörjningsinrättning, varigenom här särskilda lokaler skulle erhållas dels för sinnessjuka och dels för av tuberkulos lidande. Vad åter beträffar Härnösands försörjningsinrättning, lär det vara på tal att anordna en ny sådan utanför staden).

Även de tvenne återstående under året besökta städerna, *Trälleborg* och *Söderhamn*, äga föga resurser för vård av något mera orolig eller störande patient. Så finnes vid Trelleborgs försörjningsinrättning för detta ändamål endast en cell av den gamla fängesliknande typen, inrymd i en mindre byggnad, som i övrigt innehåller tvättstuga, m. m., varjämte för förvaring av sinnessjuk även använts ett annat mindre, ursprungligen för annat ändamål avsett rum i samma byggnad, vilket åtminstone erbjuder det företrädet att det är ljusst, då det har ett (gallerförsatt) halvfönster av vanlig höjd. Vid inspektionstillfället var emellertid ingendera av dessa lokaler tagen i bruk för sinnessjuka, i det att det fåtal sådana, som därvid funnos å inrättningen, kunde bo tillsammans med de övriga understödstagarna. I övrigt upplystes det, att man i allmänhet snart nog lyckats få orolig sinnessjuk, som av kommunen måst omhändertagas, inackorderad å vare sig Malmö eller Hälsingborgs sinnessjukavdelning i avvaktan på plats å statsanstalt. Även inhämtade jag, att anledningen till att det under senare år icke gjorts några nya, mera ändamålsenliga anordningar för sinnessjukas vård vore den, att förslag blivit väckt att försörjningsinrättningen, som är belägen på ett relativt trångt område inuti staden, skulle flyttas utanför denna. Vad slutligen Söderhamns försörjningsinrättning beträffar, hade mera oroliga sinnessjuka i allmänhet icke behövt vårdas här någon längre tid, då plats snart nog brukat beredas sådana å länsupptagningsavdelningen vid därvarande lasarett. För provisoriskt omhändertagande av dylik patient hade emellertid i flygelbyggnaden apterats ett över därvarande verkstadsrum beläget gavelrum, som erhållit boaserade väggar och vars främre del för skyddandet av härvarande kakelugn blivit avbalkat medelst grova träribbor; vid de tillfällen det användes för ändamålet i fråga brukade vidare fönstret skyddas medelst fastskruvande av en träram med järnband. Vid inspektionstillfället var det emellertid icke taget i bruk som bostad för någon sinnessjuk utan användes som arbetsrum (till drevplockning, o. d.).

Besöket vid *V. Vingåkers* fattiggård var föranlett därav, att jag vid inspektion av sjukvården vid Nyköpings hospital inhämtat, att härifrån under närmast föregående år utskrivits ett par denna kommun tillhörande patienter av den anledning, att dess fattiggård äger särskild sinnessjukavdelning. Denna befanns vara inrymd i en envåningsbyggnad, som hade — förutom en arbetslokal å gaveln — å ömse sidor om en mittellkorridor 9 förvaringsrum för sinnessjuka och ett badrum. Rummen ifråga, av vilka de på ena sidan om korridoren hade fönster av vanlig höjd, medan de andra endast hade mindre fönstergluggar vid taket, voro försedda med fasta klosetter och hade ett mycket bristfälligt uppvärmnings- och ventilationssystem, så att luften i dem var synnerligen dålig. (Enligt vad det upplystes var förslag emel-

lertid väckt om införande av centraluppvärmning i byggnaden). Här voro vid mitt besök 7 patienter av de olika könen isolerade, därav två under de sista åren från Nyköpings hospital såsom obotligt sinnessjuka, men lugna och ofarliga utskrivna män. Av dessa hade — enligt vad jag inhämtat av de över dem vid hospitalet förda journalerna — den ene därstädes varit renlig och snygg och biträtt betjäningen med städning, o. d. Det upplystes att anledningen till att han här isolerats varit den, att han den första tiden efter hemkomsten upprepade gånger avvikit från inrättningen. Tilläggs må, att avdelningen saknade inhägnad promenadgård och att de här isolerade icke hade ständig tillsyn, då de sköttes av anstaltsföreståndaren själv (medan för vården av de många kroppsligt sjuka och ålderdomsbräckliga, som funnos å denna anstalt, en utbildad sköterska var anställd).

Som av det anförda torde framgå, befinner sig den kommunala sinnessjukvården ofta i ett mycket otillfredsställande skick. Om den också borde kunna ordnas bättre i en del större och medelstora städer, synes det mig å andra sidan klart, att det för mindre kommuner i allmänhet skulle bliva alltför betungande att anordna en mera ändamålsenlig vård och tillsyn av de sinnessjuka som icke kunna vinna inträde å statens hospital. I sin underdåniga berättelse angående genom nådigt brev den 14 juni 1901 anbefalld undersökning angående sinnessjuka och sinnesslöa, avgiven den 8 december 1902, har Medicinalstyrelsen uttalat sig för att statens hospital borde tagas i anspråk endast för vissa kategorier sinnessjuka, som beräknades omfatta 60 % av dessa, medan det borde vara en kommunens angelägenhet att omhändertaga de återstående 40 %. Under de år, jag tjänstgjort som överinspektör för sinnessjukvården, har jag emellertid blivit alltmera övertygad därom, att på så sätt aldrig kan nås en fullt tillfredsställande vård för landets alla sinnessjuka, utan att det för uppnåendet av detta mål är nödvändigt, att *landstingen* åtaga sig *den del* av sinnessjukvården, som hittills påvilat de olika kommunerna. Då jag emellertid ansåg, att en framställning uti detta ärende borde byggas icke endast på min huvudsakligast till förhållandena i städerna begränsade erfarenhet, satte jag mig i förbindelse dels med arbetsutskottet inom Sv. Fattigvårdsförbundet, som genom sina konsulenter inhämtat en detaljerad kännedom om sinnessjukvården uti ett stort antal län, och dels med överläkaren vi Långbro sinnessjukhus, docenten Kinberg, som är den egentlige förslagsställaren i frågan, i det han för flera år sedan vid ett fattigvårdsmöte framkastade tanken på en uppdelning av sinnessjukvården mellan stat och landsting, och deltog jag (jämte denne) därpå under ett par veckor av redogörelseårets senare del i utarbetandet av den underdåniga framställning härom, som Svenska Fattigvårdsförbundet i början av 1914 ingav.¹

Från och med 1913 års ingång har jag jämlikt *nådiga Kungörelsen angående handläggningen av rättsmedicinska ärenden hos medicinalstyrelsen den 6 december 1912* deltagit uti alla ärenden, som gälla avgivandet av utlåtande

rörande sinnesbeskaffenhet, därest jag icke på grund av tjänsteresor haft förfall (då i mitt ställe en psykiatriker i vetenskapliga rådet deltagit uti dessa ärenden). På grund av denna nya ordning har jag under redogörelseåret biträtt vid handläggningen av (resp. handlagt) sammanlagt icke mindre än 89 av de 124 rättspsykiatriska ärenden, som Medicinalstyrelsen under detsamma avgivit, medan 46 dylika ärenden varit det högsta antal jag dessförinnan något år varit med om att handlägga. Till gengäld har jag varit helt och hållet befriad från adjunktion i Styrelsen, i det att det förordnande jag förut brukat erhålla att vid ledighet eller förfall för medicinalrådet Stenbeck förestå hospitalsroteln blivit överlåtet å innehavaren av en utav de två med årets början inrättade medicinalrådsassistentbefattningarna.

Under tiden 27 november—8 december var jag sysselsatt med arbete inom den jämlikt nådigt brev den 12 september 1913 tillsatta kommissionen för revision av sinnessjukstadgan, m. m.

Semester har jag under året åtnjutit under följande tider: 28 april—9 maj, 26 juni—1 juli, 1 augusti—9 augusti samt 20 augusti—6 september.

¹ Huvuddragen av denna framställning återfinnas i Sv. Fattigvårdsförbundets tidskrift, 1914, häfte 1—2.

Alfred Petrn.